

**PSİKOLOJİK DANIŞMAN ADAYLARININ
ÖZYETERLİKLERİ İLE KÜLTÜRE
DUYARLILIKLARI, CİNSİYET ROLLERİ VE
BİLİNÇLİ FARKINDALIKLARI ARASINDAKİ
İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ**

Doktora Tezi

Fuad BAKİOĞLU

Eskişehir 2017

**PSİKOLOJİK DANIŞMAN ADAYLARININ ÖZYETERLİKLERİ İLE KÜLTÜRE
DUYARLILIKLARI, CİNSİYET ROLLERİ VE BİLİNÇLİ FARKINDALIKLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ**

Fuad BAKİOĞLU

DOKTORA TEZİ

**Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı
Danışman: Prof. Dr. Ayşe Sibel TÜRKÜM**

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Aralık 2017**

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Fuad BAKİOĞLU'nun "Psikolojik Danışman Adaylarının Özyeterlikleri ile Kültüre Duyarlılıkları, Cinsiyet Rollerini ve Bilinçli Farkındalıkları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi" başlıklı tezi 22.12.2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği"nin ilgili maddeleri uyarınca Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programında, Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı-Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr. A.Sibel TÜRKÜM

Üye : Prof.Dr. Seher SEVİM

Üye : Prof.Dr. Coşkun ARSLAN

Üye : Doç.Dr. Bahtiyar ERASLAN ÇAPAN

Üye : Yard.Doç.Dr. Yıldız KURTYILMAZ

Prof.Dr. Handan DEVECİ
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Müdürü

ÖZET

PSİKOLOJİK DANIŞMAN ADAYLARININ ÖZYETERLİKLERİ İLE KÜLTÜRE DUYARLILIKLARI, CİNSİYET ROLLERİ VE BİLİNÇLİ FARKINDALIKLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ

Fuad BAKİOĞLU

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aralık 2017

Danışman: Prof. Dr. Ayşe Sibel TÜRKÜM

Bu çalışmada, psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıkları arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 Eğitim- Öğretim Yılında Türkiye’de 14 devlet üniversitesinde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik örgün Lisans programlarının son sınıflarında öğrenim gören 431 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Psikolojik Danışma Özyeterlik Ölçeği, Kültüre Duyarlılık Algıları Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği, Bilinçli Farkındalık Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu ile toplanmıştır. Araştırmanın değişkenleri arasındaki ilişkiler yapısal eşitlik modeliyle analiz edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlikleri psikolojik danışma uygulaması öncesi aldıkları mesleki derslere ve psikolojik danışma uygulamalarına ilişkin değerlendirmelerine göre farklılaşmaktadır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi almış olanların psikolojik danışma özyeterlikleri, dersi almayanlarınkinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Yapısal eşitlik modeli bulguları psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalığının psikolojik danışma özyeterliğini yordamasında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin kısmi aracılık rolüne sahip olduğunu yansıtmıştır. Psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıklarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri aracılığıyla psikolojik danışma özyeterliğini yordamasındaki dolaylı etkilerin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Psikolojik danışma özyeterliği, Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, Cinsiyet rolleri, Bilinçli farkındalık, Yapısal eşitlik modeli.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIPS AMONG COUNSELOR CANDIDATES' SELF-EFFICACY, CULTURAL SENSITIVITY, GENDER ROLES, AND MINDFULNESS

Fuad BAKİOĞLU

Department of Educational Sciences

Anadolu University, Graduate School of Educational Sciences, December 2017

Supervisor: Prof. Dr. Ayşe Sibel TÜRKÜM

The purpose of this study was to investigate the relationships among counseling self-efficacy, multicultural counseling competencies, gender roles and mindfulness of counselor candidates. Participants of this study were 431 senior students studying in the Guidance and Psychological Counseling Undergraduate Programs of 14 different Turkish universities during the academic year of 2015-2016. The data were collected using Counselor Activity Self-Efficacy Scale, Perceived Cultural Sensivity Scale, Gender Roles Attitude Scale, Mindful Attention Awareness Scale, and Personal Information Form. The relationships among the study variables were analyzed using structural equation modelling. According to the findings, counselor candidates' perceptions of counseling self-efficacy differed based on their evaluations counseling related courses that were taken prior to the practicum course and, their post practicum evaluations of the counseling performance they showed during the practicum course. Participants who had already taken the multicultural counseling course had significantly higher counseling self-efficacy than those who had not taken the course. The findings of structural equation modeling showed that multicultural counseling played a partial mediator role in the causal relationship predicting counseling self-efficacy based on counselor candidates' gender roles and mindfulness. According to the results, counselor candidates' gender roles and mindfulness significantly predicted their counseling self-efficacy through the mediation of multicultural counseling competencies.

Keywords: Counseling self-efficacy, Multicultural counseling competency, Gender roles, Mindfulness, Structural equation modeling.

TEŞEKKÜR

Psikolojik danışman adaylarının ne tür yeterliklerle sahip olması gerektiği konusu üzerinde çokça çalışılan bir konu olarak gündeme gelmiştir. Yeterli donanımla yetişmiş psikolojik danışman mesleğe atıldığında karşılaştığı zorlukları göğüsleyerek hem başkalarına yardım sunmakta hem de yaptığı işten doyum sağlamaktadır. Bu araştırmada psikolojik danışman adaylarının mesleğe atılmadan önceki yeterliklerinin incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte bana kıymetli desteğini hiç esirgemeyen ve bana destek sunan, mesleki yaşantımda kendime örnek aldığım bilim insanı ve danışmanım Sayın Prof. Dr. Ayşe Sibel TÜRKÜM hocama teşekkürlerimi sunarım. Tez izleme komitemde yer alan ve tezime katkı sunan Prof. Dr. Seher SEVİM ve Doç. Dr. Bahtiyar ERASLAN-ÇAPAN hocalarıma teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez jürimde yer alan ve tezime görüşleriyle katkı sağlayan Prof. Dr. Coşkun ARSLAN ve Yrd. Doç. Dr. Yıldız KURTYILMAZ hocalarıma teşekkür ederim.

Doktora ders dönemim boyunca bana katkı sağlayan hocalarım Prof. Dr. Aykut CEYHAN, Prof. Dr. Esra CEYHAN ve Prof. Dr. Gürhan CAN hocalarıma teşekkür ederim. Anadolu Üniversitesi'nde doktora beraber başladığımız ve bu yolda beraber ilerlediğimiz tüm arkadaşlarıma destekleri için teşekkür ederim. Bu araştırmanın verilerinin toplanmasında katkı sağlayan tüm değerli hocalarıma ve bu araştırmaya gönüllü katılarak araştırmanın gerçekleştirilmesine olanak sağlayan tüm psikolojik danışman adaylarına çok teşekkür ederim. Lisansüstü eğitimime başladıktan sonra tanıdığım ve bana katkı sağlayan tüm kıymetli dostlarıma ve hocalarıma çok teşekkür ederim.

Hayatım boyunca koşulsuz olarak hep yanımda olan ailem annem, babam, kardeşlerim ve yeğenlerime çok teşekkür ederim. Doktora sürecine beraber başladığımız ve her zorlukta yanımda olan yolumu aydınlatan kıymetli eşim Büşra BAKİOĞLU'na çok teşekkür ederim. Ayrıca oğlum Ömer Yiğit BAKİOĞLU ve henüz doğacak olan kızım Öykü BAKİOĞLU sizi çok seviyorum. İyi ki varsınız ve iyi ki bu tez ışığınızla yazıldı.

Fuad BAKİOĞLU

Eskişehir 2017

22/12/2017

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalardan bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilemeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Fuad BAKİOĞLU

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Amaç	9
1.2. Araştırmanın Önemi	11
1.3. Sınırlılıklar	14
1.4. Tanımlar	15
2. İLGİLİ ALANYAZIN.....	16
2.1. Psikolojik Danışma Özyeterliği	16
2.1.1. Psikolojik danışma özyeterliğini etkileyen alanlar	18
2.1.2. Psikolojik danışma özyeterliği ile ilgili araştırmalar	21
2.2. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliği İle İlgili Alanyazın.....	24
2.2.1. Çok kültürlülük.....	25
2.2.2. RESPECTFUL model.....	27
2.2.3. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği	28
2.2.4. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilgili araştırmalar	34
2.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerini İle İlgili Alanyazın	43
2.3.1. Toplumsal cinsiyet rolleri.....	43

	<u>Sayfa</u>
2.3.2. Toplumsal cinsiyet rolleri ve psikolojik danışma.....	47
2.3.3. Toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili araştırmalar	49
2.4. Bilinçli Farkındalık İle İlgili Alanyazın	53
2.4.1. Bilinçli farkındalık.....	53
2.4.2. Bilinçli farkındalık ve psikolojik danışma.....	55
2.4.3. Bilinçli farkındalık ile ilgili araştırmalar.....	57
3. YÖNTEM	63
3.1. Araştırma Modeli	63
3.2. Çalışma Grubu.....	63
3.3. Veri Toplama Araçları.....	64
3.3.1. Psikolojik danışma özyeterlik ölçeği	64
3.3.2. Kültüre duyarlılık algıları ölçeği	66
3.3.3. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği	66
3.3.4. Bilinçli farkındalık ölçeği	68
3.3.5. Kişisel bilgi formu	69
3.4. Verilerin Toplanması	70
3.5. Verilerin Analizi	71
4. BULGULAR	74
4.1. Betimsel Özelliklere İlişkin Bulgular	76
4.2. Değişkenler Arası İlişkiler	80
4.3. Ölçme Modelinin Test Edilmesi	81
4.4. Psikolojik Danışman Adaylarının Cinsiyet Rollerini ve Bilinçli Farkındalığının Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliliği Aracılığı ile Psikolojik Danışma Özyeterliliği Üzerindeki Dolaylı Etkilerinin İncelenmesi.....	84
5. TARTIŞMA.....	90

5.1. Psikolojik Danışman Adaylarının Betimsel Bilgilerine Ait Tartışma.....	90
5.2. Psikolojik Danışman Adaylarının Cinsiyet Rollerini ve Bilinçli Farkındalıklarının Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliği Aracılığıyla Psikolojik Danışma Özyeterliğini Yordamasına Yönelik Modele Ait Tartışma	93
4.4.1. Doğrudan etkilere ilişkin tartışma	93
4.4.2. Dolaylı etkilere ilişkin tartışma	99
4.5. Sonuç.....	103
5.4. Öneriler.....	106
5.4.1. Araştırmacılara yönelik öneriler	106
5.4.2. Eğitimcilerle yönelik öneriler.....	107
KAYNAKÇA.....	108
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 4.1. Psikolojik danışman adaylarının gerçekleştirdiği oturum ve danışan sayıları	74
Tablo 4.2. Psikolojik danışman adaylarının süpervizyon yaşantıları	75
Tablo 4.3. Psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri	76
Tablo 4.4. Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliklerinin mesleki dersleri değerlendirmelerine göre Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları	77
Tablo 4.5. Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliklerinin gerçekleştirdikleri psikolojik danışma uygulamalarını değerlendirmelerine göre Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları	78
Tablo 4.6. Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi almalarına göre bağımsız örneklem t-testi sonuçları	79
Tablo 4.7. Betimsel istatistikler ve ilişkiler	80
Tablo 4.8. Ölçme modelinin standardize edilmiş regresyon katsayıları, açıklanan varyansları, çarpıklık ve basıklık değerleri	83
Tablo 4.9. Yapısal modellere ait uyum iyiliği indeksleri	87
Tablo 4.10. Kısmi aracılık nodeline ait bootstrapping sonuçları	88

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1.1. Psikolojik danışma özyeterliğine ilişkin hipotetik model	10
Şekil 2.1. Psikolojik Danışma Üçlü Karşılıklı Nedensellik Modeli	17
Şekil 4.1. Ölçme Modeli	82
Şekil 4.2. Psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıklarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin tam aracılığıyla psikolojik danışma özyeterliğini yordamasına ilişkin yapısal model	85
Şekil 4.3. Psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıklarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin kısmi aracılığıyla psikolojik danışma özyeterliğini yordamasına ilişkin yapısal model	86

1. GİRİŞ

Psikolojik danışma yaşantısı ile benzerlik gösteren ilk uygulamalar milattan öncesine kadar dayanmakla beraber, bir yardım mesleği olarak profesyonel psikolojik danışmanın ortaya çıkışı 1900'lü yılların başına denk gelmektedir (Gladding, 2015, s. 8). Psikolojik danışma alanının ortaya çıkmasıyla beraber, bireyin profesyonel bir şekilde yaşadığı sorunlarıyla baş edebileceği savunulmaktadır. Pek çok psikolojik danışma kuramında da ele alındığı üzere yaşadığı sıkıntıların üstesinden gelen birey, kendisi ile ilgili farkındalık geliştirebilmekte ve tam işlevde bulunan birey olarak kendisini gerçekleştirme yolunda adım atabilmektedir. Etkin psikolojik yardım sunmada psikolojik danışmanın psikolojik danışma yaparken ne tür yeterliklere sahip olması gerektiği konusu önem kazanmaktadır.

Psikolojik danışmanın etkili psikolojik danışma yapmasının bir ön koşulu olarak kendi yeterliklerine ilişkin algısı ön plana çıkmaktadır. Bu noktada *psikolojik danışmanın özyeterliği* konusuna dikkat çekilmektedir (Larson ve Daniels, 1998, s. 180). Özyeterlik konusu Albert Bandura (1977, s. 193; 1993, s. 118) tarafından Sosyal Bilişsel Kuramda ele alınmıştır. Özyeterlik, bireyin istendik davranışını başarılı bir şekilde ortaya koyma konusundaki inancı olarak ele alınmaktadır (Bandura, 1977, s. 193; 1994, s. 2).

Bireyin özyeterlik inancının kişisel deneyimler, dolaylı deneyimler, sözel ikna ve psikolojik ve fizyolojik durum gibi pek çok alandan etkilendiği ileri sürülmüştür. Bireyin özyeterlik inancını etkileyen alanlardan ilki *kişisel deneyimler* olarak adlandırılmıştır. Kişisel deneyimler, bireyin yaşantı yoluyla edindiği deneyimler olarak görülmektedir. Bireyin geçmişte bir işi başarı ile yapması daha sonra benzer işleri yaptığında kendi performansına güvenmesine ve özyeterlik inancının yükselmesini sağlamaktadır. Öte yandan bireyin üst üste yaşadığı başarısız deneyimler cesaretinin kırılmasına ve özyeterlik inancının düşmesine sebep olmaktadır (Bandura, 1994, s. 3; Gruber, 2011, s. 31; Kemp, 2011, s. 134).

Bireyin özyeterlik inancını etkileyen bir diğer alan *dolaylı deneyimler* olarak ele alınmıştır (Bandura, 1994, s. 3). Dolaylı deneyimler, bireyin başkalarının yaşantılarını gözlemleyerek ve model alarak edindiği deneyimlerdir (Gruber, 2011, s. 32). Model alınan bireyin başarılı eylemlerde bulunması bunu gözlemleyen kişinin kendisinin de aynı şeyi başarabileceğine yönelik özyeterlik inancının artmasına, başarısız deneyimler yaşamaması ise

özyeterlik inancının düşmesine neden olduğu ileri sürülmektedir (Pajares, 2002, s. 123). Gözlemci olan bireyin özyeterlik inancını etkileyen konular, model aldığı kişi ile benzerliği, yaşı ve model alınan kişinin zor durumlardaki performansdır. Gözlemci olan bireyin model aldığı kişi ile benzer özelliklere sahip olması, gözlemci olan bireyin özyeterlik inancının yükselmeyle sonuçlanmasını sağlamaktadır (Bandura, 1994, s. 3).

Özyeterlik inancını etkileyen bir diğer alan *sözel ikna* olarak ele alınmıştır. Sözel ikna, başkalarının bireyi teşvik etme konusundaki söylemleri, nasihatleri, bir işi yapabilme konusundaki olumlu geri bildirimlerin bireyin özyeterliğinin yükselmesine veya düşmesine ortam hazırlamaktadır (Bandura, 1994, s. 3; Gruber, 2011, s. 31). Gerçeklikten uzak yapılan teşvik etme ifadeleri, bireyin olası bir olumsuz deneyim yaşamaması durumunda hayal kırıklığı yaşamamasına ve özyeterlik inancında ciddi düşüşlerin olmasına neden olacağı ileri sürülmüştür (Bandura, 1977, s. 194). Bireye söylenecek teşvik edici söylemlerin onun yapabilecekleri konusunda olması ve eyleme yönelik olması önemli olarak görülmektedir.

Son olarak özyeterlik inancını etkileyen alan olan *psikolojik ve fizyolojik durum*, bireyin bir eylemde bulunurken yaşadığı heyecan, kaygı ve stresin özyeterlik inancını olumsuz etkileyebileceği savunulmaktadır. Birey, yaşadığı heyecan, stres ve kaygıdan dolayı olumsuz bir deneyim yaşadığında, bunu yaşadığı stres ve kaygıya bağlamak yerine kendi özyeterlik inancının düşük olmasına bağlayabilmektedir. Bireyin başarısızlıkla sonuçlanan deneyimi özyeterlik inancının daha da düşmesine neden olabilmektedir (Bandura, 1977, s. 199; 1994, s. 3; 1997, s. 5).

Bireyin özyeterliğinin belirlenmesinde dışsal olduğu kadar içsel faktörlerin de etkili olduğu ileri sürülmektedir (Bandura, 1977, s. 200; ; 1997, s. 5). Tüm bunlardan yola çıkarak, kendisine dair olumlu özyeterlik inancına sahip olan bireylerin bir meslek icra ederken, başarılı olmak için kendi kaynaklarını sonuna kadar kullanmaya hazır olacağı ve yılmadan yeni deneyimler yaşamak için çaba sarf edeceği savunulmaktadır (Bandura, 1993, s. 140). Sosyal Bilişsel Kuram'da (Bandura, 1977, s. 193; 1993, s. 118) ele alınan özyeterlik teorisi Larson ve Daniels (1998, s. 180) tarafından psikolojik danışma alanına uyarlanmıştır. Bir yardım mesleği olarak psikolojik danışma mesleğinde bireyin psikolojik danışma teknik ve becerileri kadar *psikolojik danışma özyeterliğine* (counseling self-efficacy) sahip olması da beklenmektedir. Larson ve Daniels (1998, s. 180) psikolojik danışma özyeterliğinin gittikçe daha fazla araştırmaya konu olacağını belirtmektedirler.

Psikolojik danışma özyeterliği, bir psikolojik danışmanın yakın bir zamanda bir danışan ile psikolojik danışma yaparken kendi yeterliği ile ilgili yargı ve inancını ifade etmektedir (Larson ve Daniels, 1998 s. 180; Lent, Hill ve Hoffman, 2003 s. 97). Burada vurgulanan psikolojik danışma özyeterliği, psikolojik danışmanın psikolojik danışma yapmak için kendi yeterliğine olan inancı olarak değerlendirilmektedir. Bir diğer ifadeyle psikolojik danışma özyeterliği, psikolojik danışmanın sahip olduğu bilgi, beceri ve donanımın psikolojik danışma yapmasında yeterli olduğu inancına sahip olması olarak ifade edilebilir.

Alanyazından hareketle psikolojik danışmanın etkili psikolojik danışma yapabilmesi için psikolojik danışma özyeterliğini etkileyen alanların ortaya konmasının önemli olduğu düşünölmektedir. Bu kapsamda psikolojik danışma özyeterliğini etkileyen alanlar, uzmanlık, model alma, sosyal ikna ve duyuşsal uyarılma olarak ele alınmaktadır (Larson, 1998, s. 262).

Uzmanlık, psikolojik danışmanın başarı ile gerçekleştirdiği psikolojik danışma deneyimleri olarak ele alınmaktadır. Psikolojik danışmanın yaptığı başarılı psikolojik danışma deneyimi, onun psikolojik danışma özyeterliğine olumlu yönde katkı sağlayacağı ve özyeterlik inancını arttıracacağı savunulmaktadır (Larson, 1998, s. 262; Sali-Bilgiç, 2011, s. 46). Başarıya ulaşmış psikolojik deneyimi yaşayan psikolojik danışman gelecekte gerçekleştireceği psikolojik danışma yaşantısında yaşayacağı sıkıntılarla kararlı şekilde mücadele etmeyi seçmektedir (Barnes, 2004, s. 58). Nitekim, başarılı psikolojik danışma deneyimi yaşayan psikolojik danışman bir profesyonel olarak uzmanlaşmaya adım attığı vurgulanmaktadır (Tang, vd., 2004, s. 71).

Model alma, psikolojik danışman adaylarının başka psikolojik danışmanların gerçekleştirdiği psikolojik danışma yaşantılarını gözlemlemesi yoluyla gelecekte kendisinin başarılı şekilde psikolojik danışma yapması konusunda özyeterlik inancını etkileyen bir alan olarak ele alınmaktadır (Larson, 1998, s. 262). Gözlemci olan psikolojik danışman adaylarının gözlem yaptığı psikolojik danışman ile (yaş, eğitim düzeyi gibi) benzer özelliklere sahip olması psikolojik danışman adayının özyeterlik inancını olumlu yönde etkilemektedir. Psikolojik danışmada model alma, gözlemlenen psikolojik danışmanların başarı ile gerçekleştirdikleri psikolojik danışma video kayıtlarının izlenmesi, psikolojik danışma ortamında rol oynama yoluyla gerçekleştirilmektedir (Hall, 2009, s. 26).

Sosyal ikna, psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma yapma konusunda süpervizöründen aldığı olumlu geri bildirimler olarak ifade edilmektedir (Larson, 1998, s. 263). Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma sürecinde süpervizöründen psikolojik danışma yapma konusunda aldığı geribildirimler, psikolojik danışma yapma konusunda cesaretli olmasına olanak sağlamaktadır. Öte yandan, psikolojik danışman adaylarının süpervizöründen aldığı olumsuz geribildirimler, psikolojik danışma yapma konusunda cesaretinin kırılmasına ve özyeterlik algısının düşmesine yol açmaktadır (Cashwell ve Dooley, 2001, s. 40).

Duyuşsal uyarılma, psikolojik danışma yapmaya yeni başlayan psikolojik danışman adayının yaşadığı kaygı, endişe ve heyecanın psikolojik danışma yapmasını olumsuz yönde etkilemesidir (Larson, 1998, s. 263). Psikolojik danışman adayı, yaşadığı kaygı, endişe ve heyecanı kontrol edebildiğinde psikolojik danışma yapma girişiminde bulunabilmektedir (Daniels ve Larson, 2001, s. 122). Öte yandan olumsuz psikolojik danışma yapma deneyimi yaşayan psikolojik danışman adayı bunu yaşadığı kaygı, endişe ve heyecana bağlamak yerine psikolojik danışma yapma konusunda özyeterliliğine bağladığında yeni deneyimler yaşamaktan kaçınabilmektedir. Nitekim, psikolojik danışman adayı psikolojik danışma becerilerine de sahip olduğunda psikolojik danışma sürecinde yaşadığı zorluklarla mücadele etmeyi seçmektedir (Hall, 2009, s. 28; Larson ve Daniels, 1998, s. 182). Psikolojik danışma özyeterliliği, psikolojik danışmanın farklı özellikleri olan danışan ile çalışabilmesini kolaylaştırması yönüyle kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliliği ile ilişkili görülmektedir.

Toplum içinde yaşayan insan ve grupların bir arada yaşamasını kolaylaştırması çok kültürlülüğün olumlu ve bütünleştirici yönü olarak değerlendirilmektedir. Kendine özgü özellikleri olan birey ve grupların farklı özellikleri olan birey ve gruplarla çatışmalarına ortam hazırlayan yönü ise çok kültürlülüğün olumsuz ve ayrıştırıcı yönü olarak ifade edilmektedir (Ergin ve Ermeğan, 2011, s. 1756). Çok kültürlülük farklı kültürel özelliklere sahip bireylerin bir arada yaşamalarını zorlaştırmakta ve bu bireylerin dışlanmasına da ortam hazırlayabilmektedir (Tekinalp, 2005, 76). Çok kültürlü, çok uluslu toplumlarda güç dağılımındaki dengesizlikten dolayı ayrımcılık, ırkçılık gibi sorunlar yaşanmaktadır (Das, 1995, s. 50). Ancak günümüzde teknolojiye hızlı gelişmeler, bireylerin daha iyi yaşam koşulları elde etmek amacıyla farklı kültürel özellikleri olan bölgelere yerleşmesi çok

kültürlü yapıları zorunluluk haline getirmektedir. Öte yandan, dünyadaki savaşlar, ekonomik yetersizlikler, güvenlik gibi konularda bireylerin ve toplumların ihtiyacı karşılanmadığında kalıcı göçler meydana gelmektedir. Birey ya da toplumlar göç ettikleri bölgelere kendi kültürel değerlerini de taşımaktadırlar. Bireylerin göç ettikleri yerlerde kendi kültürel özelliklerinden farklı bir kültüre uyum sağlama ve kendi kültürel özelliklerini koruma çabası arasında kalması toplumsal uyumun sağlanmasında zorlukların yaşanmasına sebep olmaktadır (Ergin ve Ermeğan, 2011, s. 1756). Tam da bu aşamada bireyin toplumsal uyumunun gerçekleştirilmesi kültüre duyarlı yapının birey hak ve özgürlüklerinin yasalar ve toplumsal düzenlemelerle garanti altına alınmasını gerekli kılar.

Psikolojik danışma alanında da kültüre duyarlılık, bir yeterlik alanı olarak ifade edilmektedir (APA, 2002, s. 9). Toplumun bir parçası olarak bireyin düşünce ve davranışlarında kültürün etkisi ön plana çıkmaktadır. Psikolojik danışma alanında kültürün etkilerini yok sayan yaklaşımlar, bireyin anlaşılması ve psikolojik yardım ihtiyacını karşılamakta yetersiz kalmaktadır (Erdur-Baker, 2007, s. 115). Bu bilgiler ışığında, bireyin sahip olduğu kültürel özelliklerinin gözönünde bulundurularak yardım ihtiyacının karşılanmasında çok kültürlü psikolojik danışma (multicultural counseling, Barden ve Greene, 2015, s. 48), ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği (counselors' cultural sensitivity, Güçlücan, 2016, s. 5) kavramlarıyla ele alınmaktadır. Bu çalışmada söz konusu yapı kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği anahtar sözcüğüyle ele alınmıştır.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, psikolojik danışmanın (cinsiyet, dil, din, etnik köken, yaşanılan coğrafi bölge, cinsel yönelim ve bedensel/fiziksel engel gibi) farklı kültürel özelliklere sahip danışanla psikolojik danışma yapmak için gerekli bilgi, beceri ve donanıma sahip olmasıdır (Ivey, Ivey ve Zalaquett, 2010 s. 43; Sue, 2001, s. 791). Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, psikolojik danışmanın danışanın davranışlarını etkileyen sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerin neler olduğunu bilmesi ve anlamasıdır (APA, 2002, s. 4). Bu anlamda psikolojik danışmanın danışanın kültürel özelliklerini bilmesi ve uygun yöntem ve teknikleri kullanması psikolojik danışma yapılmasını kolaylaştırıcı bir nitelik taşımaktadır (Ivey, Ivey ve Zalaquett, 2010, s. 43; Sue, 2001, s. 792). Psikolojik danışmanın danışanın kültürel özelliklerinin ne olduğunu bilmesi, anlaması ve danışma becerilerine sahip olması psikolojik danışma sürecinin etkin

yönetilmesi açısından önem taşımaktadır (Ivey, Ivey ve Zalaquett, 2010, s. 42; Sue, Arredondo ve McDavis, 1992, s. 477).

Psikolojik danışmanın kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği kapsamında sahip olması gereken yeterlik alanları, ilgili alanyazında bilgi, beceri ve farkındalık olarak ele alınmaktadır (Ridley ve Kleiner, 2003, s. 7; Sue, 2001, s. 799; Worthington, Soth- McNett ve Moreno, 2007, s. 352). Psikolojik danışmanın kendi varsayımları, değerleri ve önyargılarını bilmesi ve farkında olması kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin ilk aşamasını oluşturmaktadır. Psikolojik danışmanın psikolojik danışma sürecinde kendi kültürel özelliklerinin danışanı anlamasında ne tür bir engel oluşturacağını bilmesi ve farkında olması kendi sınırlarını bilmesi ve sınırlı olduğu konularda kendisini geliştirmesine olanak sağlamaktadır (Ivey, Ivey ve Zalaquett, 2010, s. 43; Sue, 2001, s. 799; Sue, Arredondo ve McDavis, 1992, s. 481). İkinci aşama psikolojik danışmanın kültürel olarak farklı olan danışanın dünya görüşünü anlaması olarak ifade edilmektedir. Bu aşama, danışanın dünyayı yorumlama yolu olarak görülmektedir. Psikolojik danışmanın danışanın kendisini anlaması ve etrafında bulunan dünyayı anlamlandırması açısından önem arz etmektedir. Bireylerin sahip olduğu fikirler ve geçmiş deneyimleri onların dünyaya bakış açılarını şekillendirmektedir. Psikolojik danışmanın danışanın fikirlerinin ve geçmiş deneyimlerinin farkında olması ve anlaması danışanın eylemlerini etkileyen özelliklerin gözden kaçırma olasılığını ortadan kaldırmaktadır (Ivey, Ivey ve Zalaquett, 2010, s. 46; Ridley ve Kleiner, 2003, s. 8; Sue, 2001, s. 800; Sue, Arredondo ve McDavis, 1992, s. 481). Son aşama psikolojik danışmanın danışanın kültürel özelliklerini göz önünde bulundurarak bu özelliklere uygun müdahale, yöntem ve teknikleri kullanması olarak ifade edilmektedir (Ivey, Ivey ve Zalaquett, 2010, s. 47; Sue, 2001, s. 801; Sue, Arredondo ve McDavis, 1992, s. 481). Bu aşamada, psikolojik danışmanın danışanın kültürel özelliklerini bilmesi, kültürel farklılıklar konusunda becerilere sahip olması ve kültürel farklılıklara duyarlı yöntem ve teknikleri seçerek kullanmasının önemine vurgu yapılmaktadır. Psikolojik danışmanın kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin her bir aşaması için sahip olması gereken özellikler onun kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini belirlediğine vurgu yapılmaktadır. Psikolojik danışma sürecini etkin şekilde tamamlayan psikolojik danışman kendisini psikolojik danışma yapma konusunda yeterli hissedecektir. Psikolojik danışma özyeterliği psikolojik danışmanın kendisinden farklı

kültürel özelliklere sahip danışanı olduğu gibi kabul etmesi yönüyle toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili görülmektedir.

Bu araştırmanın bir diğer değişkeni *cinsiyet rolleri (gender roles)*'dir. Toplumsal cinsiyet rolleri, bireyin sahip olduğu cinsiyet özellikleri doğrultusunda yüklenen rollerdir (Turan vd., 2011, s. 168). Toplumsal cinsiyet rolleri, geleneksel cinsiyet rolleri ve eşitlikçi cinsiyet rollerinden oluşmaktadır. Geleneksel cinsiyet rolleri, toplumun beklentileri ve değerleri doğrultusunda bireylerin cinsiyetlerine yapılan yüklemelerdir (Günay ve Bener, 2011, s. 158). Geleneksel cinsiyet rolleri, bireyin kadın veya erkek olması doğrultusunda içinde yaşanan toplum tarafından belirlenmektedir. Kadının daha pasif ve geri planda olduğu, ev ve çocuk bakma ile ilgili sorumlulukların yüklendiği roller geleneksel roller olarak karşılık bulmaktadır. Geleneksel cinsiyet rollerinde kadın ve erkek arasındaki rollerin dağıtılmasında erkeğin lehine bir eşitsizlik söz konusudur. Eşitlikçi cinsiyet rolleri, cinsiyet ile ilgili özellikler göz önünde bulundurulmadan kadın ve erkeğin yaşamın her alanında eşdeğer olarak görülmesini ve bulunmasını ifade etmektedir (Beere, vd., 1984, s. 564). Psikolojik danışma alanında cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutum, psikolojik danışmanın kadının ve erkeğin davranışlarına yönelik ayrımcı olmayan inanç ve yargılarını içermektedir. Psikolojik danışmada cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutum, psikolojik danışmanın kadın ve erkeğin davranışlarını anlamlandırırken cinsiyetleri ile ilgili özelliklerini temel almaması olarak da ifade edilebilir. Bu kapsamda psikolojik danışma alanında cinsiyet rolüne ilişkin eşitlikçi tutum, cinsiyet konusunda herhangi bir önyargı ve ayırım olmaksızın eşitliğin sağlanmasını ifade etmektedir (Chao ve Nath, 2011, s. 52; King ve King, 1986, s. 208; 1990, s. 659).

İlgili alanyazında cinsiyet rolleri sosyal bir yapıda beklenti, inanç ve tutumların karmaşık bir parçası olarak ifade edilmektedir (Chao ve Nath, 2011, s. 52). Toplumun bir parçası olarak kadın ve erkeğin üstlendikleri cinsiyet rolleri onların eylemlerine yansıyabilmektedir. Psikolojik danışmanların farklı cinsiyetten danışanlarla çalışırken onların cinsiyet rollerini ve seçimlerini göz önünde bulundurarak ve danışanın ihtiyacını temel alarak psikolojik danışma yapmaları kritik öneme sahiptir (Chao ve Nath, 2011, s. 52; Ottavi, vd., 1994, s. 149). Toplumsal bir yapının parçası olarak bireyin toplum içerisinde cinsiyet ile ilgili rolleri öğrendiği ve bunları uyguladığı göz önünde bulundurulduğunda, üzerinde durulması gereken bir konu olarak toplumsal cinsiyet

rollerinin ön plana çıktığı ve psikolojik danışmanların bunu bilmesi ve anlamasının önemli olduğu belirtilmektedir (Chao ve Nath, 2011, s. 52; King, vd., 1994, s. 341; 1997, s. 222). Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, psikolojik danışmanın etkin psikolojik danışma yapmak için danışanın farklı özelliklerini bilmesi, anlaması, saygı duyması ve kendi önyargılarından arınmasının gerekliliğine işaret etmektedir (Ivey, Ivey ve Zalaquett, 2010, s. 43; Ridley ve Kleiner, 2003, s. 8; Sue, Arredondo ve McDavis, 1992, s. 481). Bu kapsamda toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin yüksek düzeyde eşitlikçi bakış açısına sahip olan psikolojik danışmanın psikolojik danışma sürecinde kendi önyargılarından arınabileceği ve danışanın ihtiyaçlarını ön planda tutabileceği umut edilmektedir. Psikolojik danışmanın kendisi ile ilgili farkındalığı psikolojik danışma sürecinin olumlu geçmesine olanak sağlamaktadır.

Bu araştırma kapsamında ele alınan bir diğer değişken olan *bilinçli farkındalık* (mindfulness), psikolojik danışma alanında psikolojik bir süreç, bir yöntem ve bir beceri olarak anılmaktadır (Hayes ve Shenk, 2004, s. 249; Hayes ve Wilson, 2003, s. 161; Kostanski, vd., 2006, s. 10). Bilinçli farkındalık herhangi bir yargılama olmaksızın içinde yaşanılan anda olan bitenin farkında olma anlamında kullanılmaktadır (Greason ve Cashwell, 2009, s. 3). Bilinçli farkındalık, deneyimlere açık olma ve kabul etme için kolaylayıcı bir süreç olarak görülmektedir (Brown ve Ryan, 2003, s. 823). Bu açıdan bilinçli farkındalık, yeni yaşam deneyimleri için gönüllü olmak ve hem kendini hem de başkalarını olduğu gibi kabul etmede önemli bir faktör olarak görülmektedir.

İlgili alanyazında bilinçli farkındalık kavramının tanımlanabilmesi için özellikleri ortaya konmuştur (Baer, Smith ve Allen, 2004, s. 193). Bilinçli farkındalığın özellikleri gözlemlenme, tanımlama, bilinçli eylemde bulunma ve yargısız kabul etmek olarak belirtilmiştir. Ayrıca bilinçli farkındalığın anlaşılabilmesi amacıyla bilinçli farkındalık anlarının nitelikleri belirlenmiştir (Germer, 2004, s. 27). Bilinçli farkındalığın nitelikleri; bilinçli farkındalığın kavramsal olmadığı, şuna odaklı olduğu, yargılayıcı olmadığı, amaçlı olduğu, katılımcı gözlemine ihtiyaç duyduğu, sözel olmadığı, keşfe dayalı olduğu ve özgülleştirici olduğu şeklinde ifade edilmektedir.

Psikolojik danışmanın terapötik ilişkide bilinçli farkındalığı sayesinde danışanın kendisi ile ilgili farkındalık geliştirmesine ve kendisini kabul etmesine aracılık ettiği vurgulanmaktadır (Williams, 2008, s. 144). Ayrıca psikolojik danışmanın danışanın

hikayesi ile ilgili olarak daha dikkatli olması açısından bilinçli farkındalık danışma becerileri ile yakından ilgili görülmektedir (Schure, Christopher ve Christopher, 2008, s. 47). Bu danışma becerileri etkin dinleme ve empati kurma becerileri olarak ifade edilmiştir. Öte yandan psikolojik danışmanın bilinçli farkındalığı onun psikolojik olarak sağlam olmasına ve bu yolla danışana psikolojik danışma yapma konusunda cesaretli ve gönüllü olmasına imkan sağlamaktadır (Rybak, 2013, s. 116).

Psikolojik danışmanın psikolojik danışma becerilerini etkili kullanmasının yanında kendisi ile ilgili farkındalığının, içgörüsünün, psikolojik esnekliğinin ve kişiliğinin de psikolojik danışma özyeterlik algısını etkilediği vurgulanmaktadır (Larson, 1998, s. 231). Bilinçli farkındalık ayrıca psikolojik danışma süreci için de önemli bir konu olarak görülmektedir. Psikolojik danışmanın bilinçli farkındalığının danışanla birlikte psikolojik danışma sürecinde içinde yaşanan ana odaklanmalarına katkı sağlaması beklenmektedir (Davis ve Hayes, 2011, s. 203). Nitekim, bilinçli farkındalığı yüksek olan psikolojik danışmanlar psikolojik danışma sürecinde “şimdi ve burada”dan hareketle içinde yaşanan anda olan olaylara daha iyi odaklanabilmekte ve danışanın hikayesinde önemli olan öğeleri gözden kaçırma olasılığına karşı daha dikkatli olmaktadır (Greason ve Cashwell, 2009, s. 10).

Psikolojik danışman adaylarıyla yapılacak olan bu araştırmada psikolojik danışma özyeterliği ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalık arasındaki ilişkinin ortaya konmasının etkili psikolojik danışman yetiştirme konusunda ipuçları sağlaması yönüyle önemli olabileceği düşünülmektedir. Bu kapsamda bu araştırmada psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumunun ve bilinçli farkındalığının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ve psikolojik danışma özyeterliği ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Bu bilgilerin ışığında bu araştırmada psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıklarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği aracılığıyla psikolojik danışma özyeterliklerini yordayabileceği hipotetik modelin incelenmesi amaçlanmaktadır.

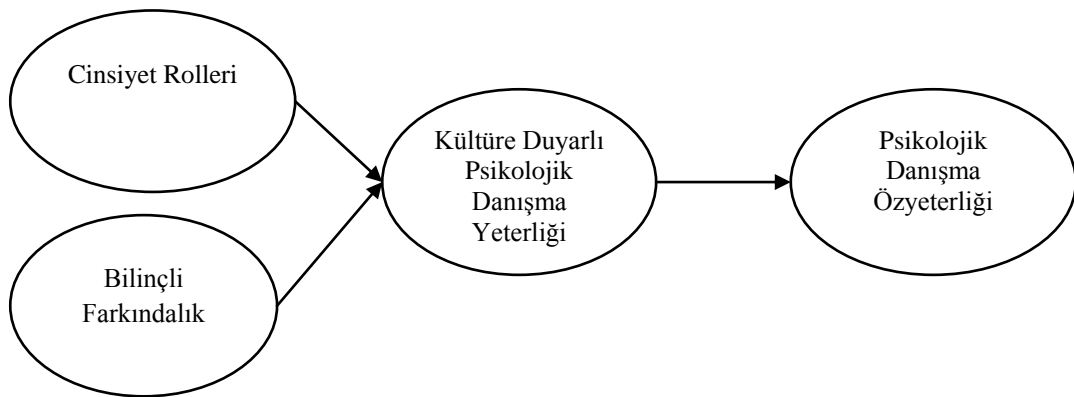
1.1. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, cinsiyet rolleri ve bilinçli

farkındalık arasındaki ilişkileri ortaya koymaktır. Bu kapsamda ilk olarak psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlikleri çeşitli betimsel özellikleri açısından incelenmiştir. Araştırmada daha sonra, psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalık arasındaki ilişkiler nicel yöntemler ile incelenmiştir. Araştırmada psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlikleri betimsel özelliklerine göre incelenmesi için aşağıda yer alan araştırma sorularına yanıt aranmıştır.

1. Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlikleri psikolojik danışma uygulaması öncesi aldıkları mesleki dersleri yeterli bulup bulmamalarına göre farklılaşmakta mıdır?
2. Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlikleri gerçekleştirdikleri psikolojik danışma uygulamalarını yeterli bulup bulmamalarına göre farklılaşmakta mıdır?
3. Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlikleri kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alıp almamış olmalarına göre farklılaşmakta mıdır?

Bu araştırmada psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıklarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri aracılığı ile psikolojik danışma özyeterlikleri üzerindeki dolaylı etkisini incelemek üzere, ilgili alanyazına dayalı olarak geliştirilen hipotetik model Şekil 1.1’de sunulmuştur.

Şekil 1.1. Psikolojik danışma özyeterliğine ilişkin hipotetik model

Araştırmada, Şekil 1.1’de belirtilen hipotetik modeli test etmek amacıyla aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Cinsiyet rolleri, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
2. Bilinçli farkındalık, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
3. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, psikolojik danışma özyeterliğini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
4. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin cinsiyet rolleri ile psikolojik danışma özyeterliği arasında aracılık rolü bulunmakta mıdır?
5. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin bilinçli farkındalık ile psikolojik danışma özyeterliği arasında aracılık rolü bulunmakta mıdır?

1.2. Araştırmanın Önemi

Psikolojik danışmanın sahip olduğu mesleki yeterlikleri ve kişisel özellikleri etkili psikolojik danışma yapmasında önem taşımaktadır. Psikolojik danışmanlar hem lisans eğitimleri hem de mesleki yaşantılarında birçok eğitim alarak profesyonel gelişimlerine katkı sağlamaktadırlar. Ancak psikolojik danışmanın psikolojik danışma özyeterlik algısı da onun mesleki gelişimine katkı sağlamaktadır. Nitekim psikolojik danışma yapma konusunda özyeterlik algısı yüksek olan psikolojik danışmanlar, yeni danışma deneyimleri yaşama konusunda gönüllü olmakta, psikolojik danışma sürecini sürdürmede etkin rol almakta ve psikolojik danışma sürecinde yaşadıkları sıkıntıların üstesinden gelmek için kararlı davranmakta ve zorluklarla mücadele etmektedirler.

İlgili alanyazında psikolojik danışma özyeterliği konusunda yirminci yüzyılın son çeyreğinde (Jaafar, vd., 2009, s. 256; Larson vd., 1992, s. 114; Özteke, 2011, s. 80; Satıcı, 2014, s. 110) pek çok araştırma yapıldığı görülmektedir. Bu yolla psikolojik danışma özyeterlik kaynaklarının ortaya konması ile yetkin psikolojik danışmanların yetiştirilmesinin sağlanabileceği umut edilmektedir. Öte yandan psikolojik danışmanların psikolojik danışma özyeterliklerini etkileyen kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği (Constantine, 2001, s. 86; Havens, 2003, s. 72; Vespia vd., 2010, s. 64), cinsiyet rollerine ilişkin tutumu (Alessi, Dillon ve Kim, 2016, s. 452; Handelsman, 2006, s. 44) ve bilinçli

farkınlığı (Greason ve Cashwell, 2009, s. 8; Hall, 2009, s. 105; Wei, Tsai, Lannin, Du ve Tucker, 2015, s. 11) ile ilgili sınırlı sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir. Ülkemizde sözü edilen değişkenlerin birbirleriyle ilişkilerini irdeleyen araştırmalar yoluyla, psikolojik danışma özyeterliliğini etkileyen alanların anlaşılmasının kolaylaşacağı düşünülmektedir.

Türkiye’de psikolojik danışman yetiştirme konusunda üniversiteler arasında ortak derslerin belirlenmesi ile fikirbirliğinin sağlandığı ancak özellikle psikolojik danışma uygulaması derslerinde farklı kültürel özellikleri olan ve aynı sayıda danışan ile çalışma konusunda ayrılıkların olduğu görülmektedir. Bununla beraber psikolojik danışmanlar için farklı kültürel özelliklere sahip danışanlarla çalışmak ülkemizde kaçınılmaz hale gelmiştir. Psikolojik danışman adaylarının lisans öğrenimleri esnasında fazla sayıda danışma yapma deneyimleri yaşaması donanımlı olarak yetişmelerine olanak sağlamaktadır. Ülkemizde psikolojik danışman adayları lisans öğrenimleri esnasında edindiği mesleki bilgi ve psikolojik danışma uygulama deneyimlerini bir ömür boyu bu mesleği icra ederken kullanabilmektedir. Dolayısıyla lisans öğrenimlerinin son aşamasında iken psikolojik danışman yeterliklerine dikkat çekilmesi açısından bu araştırmanın bulguları önem taşımaktadır.

Türkiye farklı etnik köken, sosyo-ekonomik düzey, dilsel çeşitlilik ve farklı eğitim düzeylerine sahip bireylerin içinde yaşadığı zengin bir kültürel mozayiğe sahiptir. Yirmibirinci yüzyılın ilk çeyreğinde Ortadoğu’da yaşanan gelişmeler sonucunda Türkiye’ye ciddi sayıda göçmen akını olmuştur. Bunun sonucunda çok kültürlü bir yapıya sahip olduğu bilinen ülkemizde farklı kültürlere sahip danışanlarla karşılaşma olasılığı daha da artmaktadır. Psikolojik danışmanların kültürel olarak farklı özelliklere sahip olan danışanla karşılaştıklarında psikolojik danışma uygulamaları gerçekleştirmeleri ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliliğine sahip olmalarının gerekliliğinin ön plana çıktığı düşünülmektedir. Bu çalışmanın bulguları ile farklı kültürel özelliklere sahip olan danışanlara psikolojik yardım sunarken psikolojik danışmanın sahip olması gereken kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin model yoluyla farklı değişkenlerle ilişkisinin ortaya konması ile alanyazına katkı sağlanması umulmaktadır.

Psikolojik danışman eğitim programlarında, psikolojik danışman adaylarının toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili eğitim almasının gerekliliği ilgili alanyazında vurgulanmaktadır. Psikolojik danışman adaylarının eğitimi esnasında toplumsal cinsiyet

rolleri ile ilgili konuların yer almasının danışanın ait olduğu kültürel grubun özelliklerinin daha iyi anlaşılacağı vurgulanmaktadır (Burnham-Smith, 1996, s. 4). Ayrıca etkili bir psikolojik danışman olabilmek için danışanın üyesi olduğu kültürel gruptan öğrendiği ve uyguladığı cinsiyet rollerinin de anlaşılmasının önemine işaret edilmektedir (Gold ve Hawley, 2001, s. 201; Stevens-smith, 1995, s. 287). Bireyin sahip olduğu cinsiyet rollerini anlamak için bireyin içerisinde yetiştiği toplum ya da kültürün incelenmesi, bireyin sosyalleşme süreçleri ve çocukluk yaşantılarının önemi ön plana çıkmaktadır. Psikolojik danışma sürecinde danışanın cinsiyet rollerinin yok sayılması kültürel açıdan anlaşılması ve koşulsuz kabulün sağlanamaması açısından etik problemlere yol açabilmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda bireyin cinsiyet rollerinin anlaşılması ve sosyalleşmesinin gerçekleştiği kültürün öğelerinin tanınması bireye etkili psikolojik danışma gerçekleştirebilmek açısından önem taşımaktadır (Burnham-Smith, 1996, s. 3-13). Sonuç olarak, psikolojik danışma alanında bireyin anlaşılması ve ihtiyaç duyduğu psikolojik yardımın etkili şekilde sunulabilmesi için uzmanların kültürel olarak yeterli donanıma sahip olması beklenmektedir. Psikolojik danışmanın cinsiyet rolleri konusunda eşitlikçi bir anlayışa sahip olması danışanın olumlu kabulünün sağlanması ve kültürel öğelerinin gözden kaçırılmaması açısından önemli görüldüğü söylenebilir. Dolayısıyla cinsiyet rollerini de ele alan bu araştırmanın psikolojik danışma alanında cinsiyet rolleri konusuna dikkat çekmesi ve psikolojik danışmanın cinsiyet rolleri ile ilgili tutumunun danışanın davranışlarının şekillenmesinde etkili olduğuna işaret etmesi açısından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Bilinçli farkındalık psikolojik danışma özyeterliği ile ilişkili olduğu kadar kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile de ilişkilidir. Bilinçli farkındalık becerilerinde bireylerin kabul edilmesinde herhangi bir yargılamanın olmaması özelliği ile farklı kültürel özelliklere sahip olan bireylerin olduğu gibi kabul edilmesine olanak sağlamaktadır. Bir diğer ifadeyle, psikolojik danışmanın psikolojik danışma yaşantısında bilinçli farkındalık ile ilgili becerilerini kullanması danışanın anlaşılmasına ve ihtiyacı olan psikolojik yardımın sunulmasına öncülük edeceği ifade edilebilir.

Yapılan alanyazını incelemesinde bilinçli farkındalık ile ilgili pek çok araştırmaya rastlanmaktadır. Bilinçli farkındalık psikolojik danışma alanıyla yakından ilgili olarak görülmekle birlikte psikolojik danışman özyeterliği açısından çalışılması ihmal edilen bir

konu olarak da ifade edilmektedir. Yurtdışı alanyazında psikolojik danışman adayları ile yapılmış çalışmaların olduğu, yapılan araştırmalarda (Bohecker ve Horn, 2016, s. 322; Ivers, vd., 2016, s. 76; Tourek, 2014, s. 56; Wei, vd., 2015, s. 11) bilinçli farkındalığın psikolojik danışma özyeterliği ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilişkili görülmektedir. Ancak yurtiçi alanyazında psikolojik danışman adayları üzerinde sınırlı sayıda araştırmaların (Gülüm, 2016, s. 342; 2017, s. 126) yürütüldüğü görülmüştür. Bu çalışma ile ilgili alanyazında psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlikleri ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini etkilediği vurgulanan cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalık arasındaki ilişkilerin bir model yoluyla test edilmesinin alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İlgili alanyazında bilinçli farkındalık ve cinsiyet rolleri arasındaki ilişkilerin ortaya konması adına araştırmaların yapılmaya ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir (Price, 2016, s. 45). Bir diğer ifadeyle, cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalık kavramı ile ilişkili yapılacak olan araştırmaların iki kavram arasındaki ilişkinin yönünü ortaya koyması açısından önem taşıdığı söylenebilir.

Bu araştırmanın psikolojik danışman adaylarıyla gerçekleştirilmesi ile profesyonel anlamda mesleğe atılmadan hemen önce cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıklarının etkisiyle kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin ve psikolojik danışma özyeterliklerinin anlaşılacağı düşünülmektedir. Bu sayede psikolojik danışman adaylarının lisans programlarından mezun olmadan hemen önceki psikolojik danışma özyeterlikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin ve bunu etkilediği savunulan bilinçli farkındalık ve cinsiyet rolleri arasındaki ilişkilerin ortaya konmasının psikolojik danışman adaylarının bu alanlardaki yeterliklerine dikkat çekilmesi açısından alanyazına katkı sağlanacağı umut edilmektedir.

1.3. Sınırlılıklar

- Bu araştırma 2015-2016 Öğretim yılında Psikolojik Danışma ve Rehberlik örgün Lisans Programlarının son sınıflarında öğrenim gören üniversite öğrencileri ile sınırlıdır.
- Bu araştırmanın verileri, araştırmada kullanılan ölçme araçlarının ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.

- Bu araştırma kullanılan yöntem itibari ile nicel ölçme yöntemleri ile sınırlıdır.

1.4. Tanımlar

Bu araştırmada bahsi geçen kavramların tanımları aşağıda sıralanmaktadır.

Psikolojik Danışma Özyeterliği: Bir psikolojik danışmanın yakın bir zamanda bir danışan ile etkili psikolojik danışma yaparken kendi yeterliği ile ilgili yargı ve inancını ifade etmektedir (Larson ve Daniels, 1998, s. 180; Lent, Hill ve Hoffman, 2003, s. 97).

Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliği: Bir psikolojik danışmanın kendisinden (cinsiyet, dil, din, etnik köken, yaşanılan coğrafi bölge, cinsel yönelim ve bedensel/fiziksel engel gibi) farklı kültürel özelliklere sahip bir danışan ile etkili psikolojik danışma yaparken gerekli bilgi, beceri ve donanıma sahip olması anlamına gelmektedir (Ivey, Ivey ve Zalaquett, 2010, s. 43; Sue, 2001, s. 1).

Toplumsal Cinsiyet Rollerini: Kadın ve erkeğe toplumun beklenti, değer ve yargılarına uygun (çalışma hayatı, eviçi sorumluluklar, çocukların bakımı, meslek seçimi ve sosyal ve kişiler arası ilişkiler gibi) toplum ve kişilerarası ilişkiler bağlamda yüklenen rollerdir (Lucier-Greer ve Adler-Baeder, 2016, s. 150).

Eşitlikçi Cinsiyet Rollerini: Kadın ve erkeğin sahip olduğu cinsiyetten dolayı (çalışma hayatı, ev içi sorumluluklar, çocukların bakımı, meslek seçimi ve sosyal ve kişiler arası ilişkiler gibi) yaşamın her alanında herhangi bir ayrımcılığa tabi tutulmaması, eşit tutulması olarak ifade edilmektedir (Chao ve Nath, 2011, s. 52). Bu araştırmanın cinsiyet rolleri değişkeni bu kavram açısından ele alınmıştır.

Bilinçli Farkındalık: Bilinçli farkındalık, herhangi bir yargılama olmaksızın içinde yaşanılan anda olan-bitenin farkında olma anlamında kullanılmaktadır (Greason ve Cashwell, 2009, s.4). Bir diğer ifadeyle, şundaki gerçekliğe yönelik olan dikkat ve farkındalığı ifade etmektedir (Germer, 2004, s. 24).

2. İLGİLİ ALANYAZIN

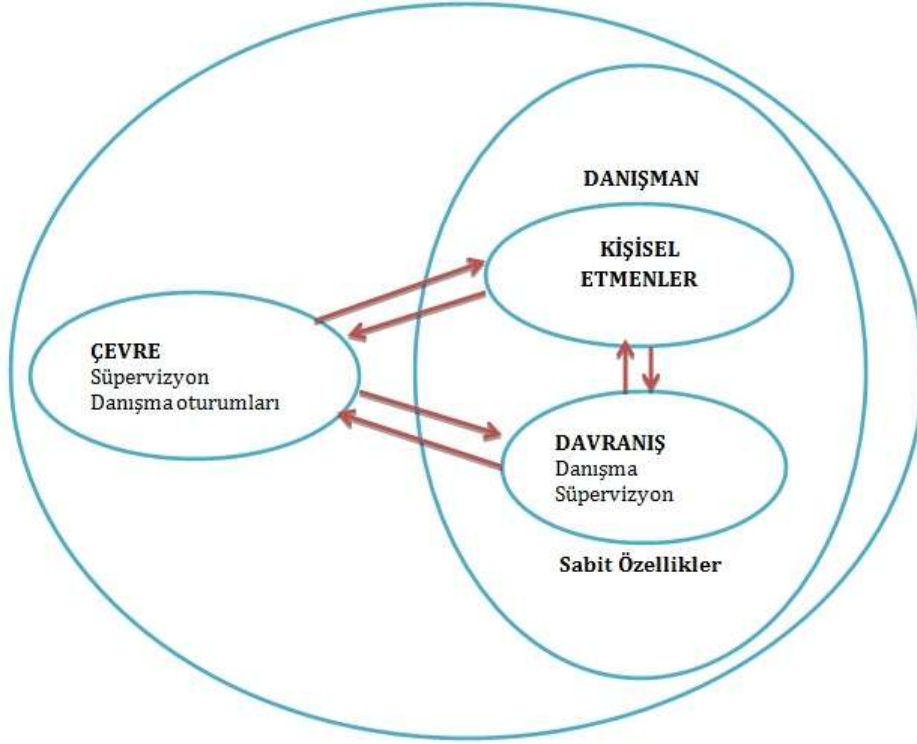
Bu bölümde sırasıyla psikolojik danışma özyeterliği, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalık ile ilgili kuramsal açıklamalara yer verilmiştir. Adı geçen her bir kavramla ilgili açıklamalardan sonra o kavramla ilgili yurtdışında ve yurtiçinde gerçekleştirilmiş olan araştırmalara değinilmiştir.

2.1. Psikolojik Danışma Özyeterliği

Psikolojik danışma özyeterliği kavramı, Sosyal Bilişsel Kuram'dan esinlenilerek psikolojik danışma alanına uyarlanmıştır. Psikolojik danışma özyeterliği, bir psikolojik danışmanın gelecekte bir danışana psikolojik yardım sunarken etkili psikolojik danışma yapma konusunda yargısı ve inancı olarak tanımlanmaktadır (Hall, 2009, s. 22; Lent, Hill ve Hoffman, 2003, s. 97). Bir diğer ifadeyle psikolojik danışma özyeterliği, psikolojik danışmanın danışana etkili psikolojik yardım sunma konusundaki öz değerlendirmesi olarak ifade edilebilir.

Psikolojik danışma özyeterliği ile ilgili açıklamalarda, psikolojik danışmanın psikolojik danışma yapmaya yönelik algısının onun performansını etkilediği vurgulanmaktadır (Larson, 1998, s. 220). Psikolojik danışma yapan psikolojik danışmanın özyeterlik algısı yükselmektedir. Özyeterlik algısı yüksek olan psikolojik danışman psikolojik danışma yapma konusunda yeni girişimlerde bulunmaktadır.

Özyeterlik ile ilgili çalışmalarda, özyeterlik teorisinde ele alınan bilişsel, duyuşsal ve motivasyonel süreçler psikolojik danışma alanına uyarlanarak ele alınmıştır (Larson, 1998, s. 223). Bireyin özyeterliğinin belirlenmesinde seçimlerinin ve motivasyonel süreçlerin etkili olduğu vurgulanmaktadır (Havens, 2003, s. 48). Bilişsel, duyuşsal ve motivasyonel süreçler, Üçlü Karşılıklı Nedensellik Modeli (Triadic Reciprocal Causation) olarak belirtilmiştir. Psikolojik danışma özyeterliğine ilişkin Üçlü Karşılıklı Nedensellik Modeli Şekil 2.1'de sunulmuştur.

Şekil 2.1 Psikolojik Danışma Üçlü Karşılıklı Nedensellik Modeli (Larson, 1998, s.223)

Larson (1998, s. 222), psikolojik danışmanın etnik köken gibi sabit kişisel özelliklerden ziyade, sosyal ve kültürel çevrenin kişisel etmenleri oluşturduğunu vurgulamaktadır. Kişisel etmenler, psikolojik danışmanın inançları, tutumları ve beklentilerinden oluşmaktadır. Kişisel etmenler, psikolojik danışmanın psikolojik danışma becerilerine yatkın olması, danışanı etkin dinleme ve sözel becerilerini kullanmayı da ifade etmektedir. Çevresel etmenler, süpervizyon çevresi ve danışma oturumlarının gerçekleştiği ortamdan oluşmaktadır. Davranışlar, psikolojik danışmanın eylemleri, seçimleri ve sözel ifadelerinden oluşmaktadır. Üçlü Karşılıklı Nedensellik Modeline göre, psikolojik danışmanın psikolojik danışma yaşantısındaki davranışları ve süpervizyon yaşantısı ile kişisel özellikleri ve psikolojik danışma yaşantısını gerçekleştirdiği çevre karşılıklı olarak birbirini etkilemektedir. Bir diğer ifadeyle, psikolojik danışmanın kişisel özelliklerinin, davranışlarının ve psikolojik danışma yaşantısının gerçekleştirildiği çevrenin karşılıklı etkileşimi psikolojik danışma özyeterliliğini arttıran bir etken olduğu vurgulanmaktadır.

Psikolojik danışma özyeterliği; etkili psikolojik danışma yapma, zor danışan ile karşılaşıldığında kararlılık ile psikolojik yardım vermeyi sürdürme, öğrenmeye açık olma ve etkili geribildirimleri alma gibi faktörlerden oluşmaktadır (Barnes, 2004, s. 57). Psikolojik danışma özyeterliği, aynı zamanda psikolojik danışmanın problem çözme becerisiyle ilişkili bulunmaktadır. Nitekim psikolojik danışma özyeterlik algısı yüksek olan psikolojik danışmanlar, psikolojik danışma sürecinde yaşadığı zorluklarla mücadele ederek, danışana etkili psikolojik yardım sunmayı sürdürmektedirler (Belgi, 2016, s. 65; Gündüz, 2012, s. 1757; Larson ve Daniels, 1998, s. 192; Larson, vd., 1992, s. 106). Bir diğer ifadeyle, psikolojik danışma özyeterlik algısı yüksek olan psikolojik danışmanların psikolojik danışma sürecinde yaşadıkları zorlukların üstesinden gelmek için yılmadan çaba sarf edecekleri, karşılaştıkları sorunlara çözüm yolu arayacağı söylenebilir.

Psikolojik danışma özyeterliği, psikolojik danışmanın müdahale yöntemi seçiminde etkili bir kavram olarak ele alınmaktadır. Psikolojik danışma özyeterlik algısı yüksek olan psikolojik danışmanlar, danışanın ihtiyacını temel alarak yeni stratejiler belirlemeyi tercih etmektedirler. Öte yandan psikolojik danışma özyeterlik algısı düşük olan psikolojik danışmanlar, danışanın dünya görüşüne uygun olacak stratejileri kullanmak yerine, standart teknikleri kullanmakta ısrarcı davranabilmektedirler (Havens, 2003, s. 50). Psikolojik danışmanın, danışanın ihtiyacına uymayan standart stratejiler kullandığında, hem etik açıdan uygun olmayan bir tavır sergileyeceği, hem de danışanın direnç geliştirmesine ortam hazırlayacağı vurgulanmaktadır (Havens, 2003, s. 50; Larson ve Daniels, 1998, s. 207; Mullen, Lambie ve Conley, 2014, s. 62). Bir başka ifadeyle, psikolojik danışma özyeterlik algısı yüksek olan psikolojik danışmanların psikolojik danışma yaşantısında danışanın psikolojik yardım ihtiyacını gözönünde bulundurarak değişime açık olma ve yeni girişimlerde bulunabilme davranışları sergileyebileceği söylenebilir.

2.1.1. Psikolojik danışma özyeterliğini etkileyen alanlar

Sosyal Bilişsel Kuramda ele alınan özyeterliği etkileyen alanlardan (Bandura, 1989, s. 734) yola çıkılarak psikolojik danışma özyeterliğini etkileyen pek çok alanın varlığı ileri sürülmüştür (Larson, 1998, s. 262). Psikolojik danışma özyeterliğini etkileyen alanlar uzmanlık, model alma, sosyal ikna ve duyuşsal uyarılma olarak ele alınmaktadır (Larson

ve Daniels, 1998, s. 182). Psikolojik danışma özyeterliğini etkileyen alanlar ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmektedir.

Psikolojik danışma özyeterliğini etkileyen bir alan olarak *uzmanlık*, psikolojik danışmanın başarı ile gerçekleştirdiği psikolojik danışma deneyimlerini ifade etmektedir (Barnes, 2004, s. 58; Larson, 1998, s. 262). Psikolojik danışma özyeterliği ile uzmanlık arasında yakın bir ilişki olduğu ileri sürülmektedir (Hall, 2009, s. 24). Nitekim yüksek düzeyde psikolojik danışma özyeterlik algısına sahip olan psikolojik danışmanlar, psikolojik danışmayı yaşadıkları zorluklarla mücadele ederek gerçekleştirebiliyorken, düşük düzeyde psikolojik danışma özyeterlik algısına sahip olan psikolojik danışmanlar, psikolojik danışma deneyimi yaşamaktan kaçınabilmektedirler (Barnes, 2004, s. 58). Psikolojik danışmanın uzmanlaşması, mesleki deneyim ile ilişkili görülmektedir (Hu, vd., 2015, s. 11). Başarılı şekilde gerçekleştirilen psikolojik danışma deneyimleri, psikolojik danışmanların yeni psikolojik danışma deneyimlerine açık olmalarına, uzmanlaşmalarına ve psikolojik danışma özyeterliklerinin artmasına katkı sağlamaktadır (Sali-Bilgiç, 2011 s. 47; Tang, vd., 2004, s. 71; Yam, 2014, s. 59).

Psikolojik danışma özyeterliğini etkileyen bir diğer alan *model alma* olarak ele alınmaktadır. Model almanın, bir eylemde bulunan bireylerin özyeterliğini arttırmanın bir yolu olarak kullanılabilceği vurgulanmaktadır (Stajkovic ve Luthans, 2002, s. 137). Model alma, psikolojik danışman adaylarının bir psikolojik danışmanın gerçekleştirdiği psikolojik danışma yaşantısını gözlemlemesi yoluyla, gelecekte psikolojik danışma yapmaya yönelik özyeterlik algısını etkilemesidir (Larson, 1998, s. 262). Psikolojik danışman adayının gözlemlediği psikolojik danışman ile yaş, eğitim düzeyi, benimsediği yaklaşım gibi konularda benzer özelliklere sahip olması gelecekte psikolojik danışma yapma konusunda özyeterliğini arttıran bir etken olarak ifade edilmektedir (Larson, 1998, s. 263). Psikolojik danışma yaşantısında model alma, gerçekleştirilmiş olan psikolojik danışma video kayıtlarının izlenmesi ve psikolojik danışma ortamında rol oynama gibi yollarla gerçekleşmektedir (Hall, 2009, s. 26).

Psikolojik danışma özyeterliğini etkileyen bir başka alan olarak *sosyal ikna*, psikolojik danışman adayının psikolojik danışma yapma konusunda süpervizöründen aldığı teşvik edici olumlu geribildirimleri içermektedir (Larson, 1998, s. 263). Psikolojik danışman adayının süpervizöründen cesaretlendirici geribildirimler alması, başarılı

psikolojik danışma yapma konusunda özyeterlik inancının artmasına etki etmektedir. Diğer yandan, psikolojik danışman adayının süpervizöründen cesaret kırıcı geribildirimler alması, psikolojik danışma yapma konusunda cesaretinin kırılmasına ve psikolojik danışma özyeterlik inancının düşmesine sebep olmaktadır (Cashwell ve Dooley, 2001, s. 40; Hall, 2009, s. 29). Psikolojik danışman adayının psikolojik danışma yapmayı öğrenme sürecinde süpervizöründen gerçekçi ve ihtiyacı karşılayıcı geribildirimler alması, yaşadığı zorlukların üstesinden gelme konusunda destekleyici olmaktadır. Öte yandan, psikolojik danışman adayına süpervizörü tarafından anlık ve üstüste yapılan övgüler, olumsuz psikolojik danışma yapma deneyimi yaşayan psikolojik danışman adayının hayal kırıklığı yaşamasına ve psikolojik danışma özyeterlik inancının düşmesine de sebep olmaktadır (Larson, 1998, s. 263).

Psikolojik danışma özyeterliğini etkileyen son alan olan *duyuşsal uyarılma*, psikolojik danışman adayının yaşadığı kaygı, endişe ve heyecanın psikolojik danışma özyeterlik algısını etkilemesi olarak ifade edilmektedir (Larson, 1998, s. 234). Psikolojik danışman adayının, psikolojik danışma sürecinde yaşadığı kaygı, endişe ve heyecanı ile etkili şekilde baş edebilmesi, onun başarılı deneyimler yaşamasına ve psikolojik danışma yapma konusunda özyeterliğinin yüksek olmasına olanak sağlamaktadır. Öte yandan psikolojik danışman adayı psikolojik danışma yapma konusunda kaygı, endişe ve heyecanını kontrol edemediğinde olumsuz deneyimler yaşayacağı vurgulanmaktadır (Daniels ve Larson, 2001, s. 122; Hall, 2009, s. 36). Psikolojik danışma adayının psikolojik danışma oturumunda karşılaştığı zorlukların üstesinden gelmesi konusunda danışma becerilerine sahip olması da özyeterlik algısının yüksek olmasını etkileyen bir etmen olarak görülmektedir (Hall, 2009, s. 28). Bir diğer ifadeyle psikolojik danışman adayı psikolojik danışma yapmak için gerekli becerilere sahip olduğunda psikolojik danışma sürecinde yaşanacak olası zorlukları aşacağı söylenebilir.

Psikolojik danışma özyeterlik algısını etkileyen dört temel alan olduğu söylenebilir. Bu alanlar, psikolojik danışmanın gerçekleştirdiği psikolojik danışma deneyimi ve başka psikolojik danışmanın gerçekleştirdiği psikolojik danışma yaşantısını gözlemlemesidir. Psikolojik danışman adayının gerçekleştirdiği psikolojik danışma deneyimi ile ilgili süpervizöründen gerçekçi geribildirimler alması ve psikolojik danışma sürecinde yaşadığı

zorlukların üstesinden gelme konusunda çaba sarf etmesi ve yılmadan süreci tamamlaması olarak ifade edilebilir.

2.1.2. Psikolojik danışma özyeterliği ile ilgili araştırmalar

Bu başlık altında psikolojik danışma özyeterliği ile ilgili yurtdışında ve yurtiçinde gerçekleştirilmiş olan araştırmalar yer almaktadır. Yurtdışı ilgili alanyazında psikolojik danışma özyeterliği ile ilgili olarak hem psikolojik danışmanlar (Hu, vd., 2015, s. 11; Larson vd.,1992, s. 114) hem de psikolojik danışman adayları (Al-Darmaki, s. 436; Jaafar, vd., 2009, s. 256) ile araştırmaların yürütüldüğü görülmüştür. İlgili alanyazında psikolojik danışmanların kişisel ve sosyal özellikleri psikolojik danışma özyeterliğini etkileyen alanlar olarak ele alınmıştır.

Psikolojik danışmanlar ile yürütülen araştırmalarda psikolojik danışma deneyimi arttıkça psikolojik danışma özyeterliğinin anlamlı düzeyde arttığı görülmüştür. (Hu, vd., 2015, s. 11; İkonomopoulos, vd., 2016, s. 166; Jaafar, vd., 2009, s. 256; Larson vd., 1992, s. 114; Özteke, 2011, s. 80). Ayrıca psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliği ile mesleki deneyimleri ve alınan psikolojik danışma kurs sayısı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (Tang, vd., 2004, s. 75).

Psikolojik danışman adaylarının 12 haftalık psikolojik danışma uygulaması deneyimi sonrasında psikolojik danışma özyeterliği düzeyleri belirlenmiştir (Jaafar, vd., 2011, s. 677). Araştırmaya 100 lisans son sınıf psikolojik danışman adayı katılmıştır. Araştırmanın sonucunda psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma deneyimi sonrasında psikolojik danışma özyeterliği (kültürel yeterlik, kendi değerlerinin farkında olma, zor danışanla mücadele) düzeyi yüksek bulunmuştur.

Okul psikolojik danışmanları ile yapılan betimsel bir araştırmada (Ooi, Jaafar ve Baba, 2017, s. 4) psikolojik danışma özyeterlik alanları ile danışma özyeterliği arasındaki ilişkiler de incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda psikolojik danışma özyeterliği ile uzmanlık, model alma ve sözel ikna arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Öte yandan psikolojik danışma özyeterliği ile psikolojik ve fizyolojik durum arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Aynı araştırmada psikolojik danışmanların uzmanlık deneyimi, model alma, sözel ikna ve psikolojik ve fizyolojik durumu psikolojik danışma özyeterliğini anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür.

Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma eğitim programının durumluk ve sürekli kaygıları ile psikolojik danışma özyeterlikleri üzerindeki etkisi deneysel bir çalışmada (Al-Darmaki, 2004, s. 436) incelenmiştir. Araştırmanın deney grubunda 73 kontrol grubunda 40 psikolojik danışman adayı katılmıştır. Deney grubuna uygulanan programın ilk üç haftasında mikro beceri eğitimi ve etik kodlar verildi. Daha sonra iki aylık dönemde uygulamaya dönük eğitim verildi. Uygulamalı eğitimde psikolojik danışma yapımları, yapılan psikolojik danışmaları izlemeleri gibi yollar izlendi. Araştırmanın sonucunda deney grubunda yer alan psikolojik danışman adaylarının durumluk ve sürekli kaygılarının anlamlı düzeyde azaldığı ve psikolojik danışma özyeterliklerinin anlamlı düzeyde arttığı görülmüştür.

Yüksek lisans düzeyinde psikolojik danışma eğitimi alan psikolojik danışmanlarla odak grup çalışması yapılmıştır. Araştırmaya altı psikolojik danışman katılmıştır. Bu araştırmada yeterince hazırlanmadan psikolojik danışma yapma korkusu, zorluklarla başetme, motivasyon, grup çalışması, etik konular, kültüre duyarlı yeterlik ve öneride bulunma temalarının psikolojik danışma özyeterliğini etkileyen konular olduğu belirlenmiştir. Yeterince hazırlanmadan psikolojik danışma yapma teması psikolojik danışmanın farklı kültürel özelliklere sahip danışan ile karşılaşmaktan, psikolojik danışma becerilerinin zayıf olmasından, danışan yerine kendine odaklanmaktan ve danışan tarafından yargılanmaktan korkmasını içermektedir. Zorluklarla baş etme teması, psikolojik danışmanın içsel ve dışsal stres kaynaklarıyla etkili şekilde baş etmesini ifade etmektedir. Motivasyon teması, psikolojik danışmanın kendisi ile ilgili farkındalığı olması ve danışanların kendisi ile ilgili farkındalık geliştirmesine yardım etmesidir. Kültüre duyarlı yeterlik teması, psikolojik danışmanın farklı kültürel özelliklere sahip danışana psikolojik danışma yapma konusunda bilgi, beceri ve donanıma sahip olmasına işaret etmektedir. Öneride bulunma teması, psikolojik danışmanın deneyim kazanmak için fırsatları kollama, kültüre duyarlı yeterlik dersi alma, teori ve uygulama arasında bağlantı kurma ve teknolojiyi kullanmasına dikkat çekmektedir (Flasch, Bloom ve Holladay, 2016, s. 1).

Özetle, yurtdışı alanyazında psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma deneyimlerinin psikolojik danışma özyeterliğinin artmasına katkı sağladığı görülmektedir. Diğer yandan psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlik alanları,

durumluk ve sürekli kaygıları, etik konular ve zorluklarla baş etme gibi konuların psikolojik danışma özyeterlik algısı ile ilişkili olduğu betimsel ve deneysel araştırmalarla ortaya konmuştur.

Psikolojik danışma özyeterliği ile ilgili olarak yurtiçinde de araştırmaların yapıldığı görülmektedir (Atıcı, Özyürek ve Çam, 2005, s.15; Pamukçu, 2011, s.66). Yurtiçinde yapılmış olan araştırmalarda psikolojik danışman adaylarının (Atıcı, Özyürek ve Çam, 2005, s. 15; Pamukçu, 2011, s. 66) ve psikolojik danışmanların (Özteke, 2011, s. 88; Yam, 2014, s. 59) psikolojik danışma özyeterliği ile kişisel ve sosyal özellikleri arasındaki ilişkiler ele alınmıştır.

Psikolojik danışma öğrencileri ile yapılan bir araştırmada (Atıcı, Özyürek ve Çam, 2005, s. 15) okul danışmanlığı uygulamasına katılan psikolojik danışman adaylarının mesleki benlik saygısı ve psikolojik danışma özyeterliği arasındaki ilişki boylamsal olarak incelenmiştir. Araştırmaya, okul danışmanlığı uygulamasına devam eden 15 psikolojik danışman adayı katılmıştır. Araştırma sonucunda okul danışmanlığı uygulamasının psikolojik danışman adaylarının mesleki benlik saygısı ve psikolojik danışma özyeterliğini arttırdığı bulgulanmıştır. Ayrıca aynı araştırmada mesleki benlik saygısı ve psikolojik danışma özyeterliği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Psikolojik danışman adaylarının yaşam doyumları ile psikolojik danışma özyeterliği arasındaki ilişki incelenin incelendiği bir araştırmada (Pamukçu, 2011, s. 66) psikolojik danışman adaylarının yaşam doyumları arttıkça psikolojik danışma özyeterliğinin de arttığı bulgulanmıştır. Ayrıca yapılan araştırmalarda (Belgi, 2016, s. 65; Gündüz, 2012, s. 1754) psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeyi arttıkça psikolojik danışma özyeterliklerinin anlamlı düzeyde düştüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Bir diğer araştırmada da (Saticı, 2014, s. 110) psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliği ile mizah tarzları ve süpervizyon yaşantıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya 285 psikolojik danışman adayı katılmıştır. Araştırmanın sonucunda psikolojik danışma özyeterliği ile kendini geliştirici mizah tarzı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Aynı araştırmada, süpervizyon sayısından duyulan memnuniyet arttıkça psikolojik danışma özyeterliğinin arttığı da bulgulanmıştır.

Psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka ve psikolojik danışma özyeterlikleri arasındaki ilişkide etkili psikolojik danışman niteliklerinin aracılık rolü bir araştırmada

(Çapri ve Demiröz, 2016, s. 1042) incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, psikolojik danışman adaylarının duygusal zekâ ve etkili psikolojik danışman nitelikleri ile psikolojik danışma özyeterliği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, psikolojik danışman adaylarının duygusal zeka ve psikolojik danışma özyeterlikleri arasındaki ilişkide etkili psikolojik danışman niteliklerinin tam aracılık rolüne sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İlköğretimde çalışan psikolojik danışmanlar ile yapılan betimsel bir araştırmada (Özteke, 2011, s. 80-84) psikolojik danışma özyeterliği ile özbilinç ve sosyal karşılaştırma düzeyleri ile arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, ilköğretimde çalışan psikolojik danışmanların özbilinç ve sosyal karşılaştırma düzeylerinin psikolojik danışma özyeterliğini anlamlı düzeyde açıkladığı görülmüştür.

Bir diğer araştırmada (Yam, 2014, s. 59) psikolojik danışmanların psikolojik danışma özyeterliği ile durumluk ve sürekli kaygı, kişilik özellikleri ve mesleki deneyimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda psikolojik danışmanların psikolojik danışma özyeterlikleri ile kişilik özelliklerinden dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk arasında pozitif yönde; duygusal dengesizlik ve durumluk ve sürekli kaygı arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca psikolojik danışmanların durumluk ve sürekli kaygı, kişilik özellikleri ve mesleki deneyimlerinin psikolojik danışma özyeterliğini anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür.

Özetle, yurtiçi alanyazında psikolojik danışma özyeterliği konusunda hem psikolojik danışman adayları hem de psikolojik danışmanlar ile araştırmaların yapıldığı görülmüştür. Yapılmış olan araştırmalarda psikolojik danışma özyeterliği ile ilişkili olduğu belirlenen mesleki deneyim, mizah tarzları, süpervizyon deneyimleri, duygusal zeka, özbilinç, kaygı düzeyi, yaşam doyumu ve tükenmişlik gibi kişisel ve sosyal özelliklerin ele alındığı görülmektedir. İlgili alanyazında psikolojik danışma özyeterliği kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilişkili görülmektedir (Havens, 2003, s. 72; Vespia vd., 2010, s. 64).

2.2. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliği İle İlgili Alanyazın

Bu başlık altında ilk olarak çok kültürlülük ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilgili kuramsal açıklamalara yer verilmiştir. Daha sonra kültüre duyarlı

psikolojik danışma yeterliği ile ilgili yurtdışında ve yurtiçinde gerçekleştirilmiş olan araştırmalara değinilmiştir.

2.2.1. Çok kültürlülük

Kültür, ilgili alanyazında farklı tanımları olan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültür ile ilgili yapılan tanımlamalarda fikir birliğinin olmadığı ve her yapılan tanımlamanın kültürü yansıttığı ifade edilmektedir. Bir tanımda kültür, doğanın yarattıklarına karşın insanoğlunun yarattığı her şey olarak karşılık bulmaktadır (Güvenç, 2003, s. 95). Her ne kadar kültür ile ilgili tek bir tanımlama yapmak zor olsa da birkaç tanımla kültürü ifade etmek genel olarak kavramın anlaşılması açısından faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Bir tanımda kültür, “toplumun bir parçası olarak bireyin inanç, ahlak, bilgi gelenek ve sanat gibi becerilerini ve alışkanlıklarının tamamını kapsayan bir bütün” (Taylor, 1958, s. 269) olarak ifade edilmektedir. Bir başka tanımda kültür, bireyin davranışlarının bir belirleyicisi olan soyut ve somut tüm değerleri ifade etmektedir (Demirel ve Tikici, 2004, s. 53). Kültür, bilim alanında uygarlık; beşeri alanda eğitim sürecinin ürünü; estetik alanında güzel sanatlar; teknoloji ve biyoloji alanında üretme, tarım, ekin çoğaltma ve yetiştirme olarak karşılık bulmaktadır (Güvenç, 2003, s.97).

Kültür, onu oluşturan nesnel ve öznel unsurlardan oluşmaktadır. Nesnel unsurlar, içinde yaşanan evler, giysiler ve kullanılan araçları içerirken; öznel unsurlar, inançlar, değerler ve normlardan oluşmaktadır. Her kültürün yapıları birbiri ile ilişkili görülerek, kültürün işlevi insanın hayatta kalmasını kolaylaştırmak olarak ele alınmaktadır (Das, 1995, s. 46).

Kültür ile ilgili tanımlamalarda kültürün bütünleştirici yönü ön plana çıkmaktadır. Kültürün bütünleştirici yönü bir ideal olarak görülmektedir. Kültürel olarak bütünleşmenin tarihsel ve çevresel etkenler sebebiyle tam olarak gerçekleşebileceğini söylemek mümkün görülmemektedir. Ancak ortak değerlerden hareket edilmesi kültürün bütünleştirici yönü olarak işaret edilmektedir (Güvenç, 2003, s. 104; Kocadaş, 2006, s. 4).

Kültür, bireyin dünyaya açılan penceresi olarak görülmektedir. Bireyin davranışlarının bir belirleyicisi olarak kültür, sosyal ve psikolojik olarak bireyin şekillenmesinde etkili bir role sahiptir. İçinde bulunulan kültürün bir parçası olarak bireyin

davranışlarında kültürel öğeleri bulmak mümkündür (Das, 1995, s. 46). Bir başka ifadeyle kültür, barındırdığı anlam itibariyle bireyin davranışlarının belirlenmesinde ve şekillenmesinde etkili bir role sahiptir (Kağıtçıbaşı, 2000, s. 93). Kültürel öğelerin bireyler tarafından sonraki nesillere öğretilmesi ile kültürün hayatta kalmasının sağlandığı vurgulanmaktadır (Oğuz, 2011, s. 127).

Kültürün özellikleri (Güvenç, 2003, s. 101- 104) göz önünde bulundurulduğunda tek bir kültürden bahsetmek mümkün görülmemektedir. İlgili alanyazında her kültürün yaşamasına olanak sağlamak ve kültürel çeşitliliğin korunmasının insanlık tarihi açısından son derece önemli olduğuna vurgu yapılmaktadır (UNESCO, 1982, s. 4). Toplumda yaşayan bireylerin kültürel çeşitliliğini koruyarak bir arada barış içerisinde yaşamalarının ortak bir yolunu bulmak, çok kültürlüğünün korunması ile olanaklı hale gelebilmektedir. Bireylerin sahip olduğu ve diğerlerinden farklı olan kültürel özellikleri toplumsal yapıda çok kültürlülük olarak karşılık bulmaktadır.

Çok kültürlülük, psikoloji, sosyoloji, siyaset bilimi gibi pek çok alanda tartışılan ve üzerinde çalışılan bir kavram olarak ön plana çıkmaktadır. Çok kültürlülük kavramının tanımlanması ve bu araştırmada kullanılan içeriğinin betimlenmesi bu aşamada gerçekleştirilecektir.

Heckmann (1993, s. 245) çok kültürlülüğün pek çok anlamda kullanıldığını ifade etmektedir. Çok kültürlülük, farklı kültürel özelliklere sahip olan bireylerin bir arada huzur içerisinde yaşamasını ve yasalarla haklarının koruma altına alınmasını kolaylaştırmaktadır. Çok kültürlülük, sadece belirli yemek kültürü ve halk oyunlarına indirgenemeyecek kadar geniş kapsamlıdır. Çok kültürlülük, kültür kavramının bir yorumudur, ancak dünyada başka kültürlerle etkileşime girmemiş bir kültürden bahsetmek mümkün görülmemektedir.

İlgili alanyazında çok kültürlülük, bireylerin dil, din, cinsiyet, yaş, etnik köken, sosyal sınıf, engellilik gibi kültürel alanlarda farklılaşması ve bu farklılıklara duyarlı olmak şeklinde tanımlanmaktadır (APA, 2002, s. 9). Bu araştırmada, çok kültürlülük toplum içerisinde yaşayan bireylerin (dil, din, etnik köken, cinsiyet, yaş, sosyal sınıf, engellilik durumu gibi) kültürel alanlardaki özellikleri bakımından farklılaşması olarak ele alınmaktadır.

Çok kültürlük kavramının ortaya çıkışı ile ilgili farklı bilgiler bulunmaktadır. İlk olarak çok kültürlülük, Amerika'da etnik ayrımcılık konusunda yayın sayısındaki artışla

gündeme gelmiştir. Daha sonra Avrupa’da çok kültürlülük ile ilgili yönelimin kabul edilmesiyle önem kazanmıştır (Hojer, Puukari ve Launikari, 2009, s.74). Bir başka görüşe göre, çok kültürlülük etnik ve cinsel azınlık gruplarının toplumdaki diğer bireyler ile aynı haklara sahip olmak adına sürdürdükleri arayışlar sonucunda ortaya çıkmıştır (Munley, vd., 2004, s.253). Özetle, çok kültürlülük farklı kültürel özellikleri olan bireylerin hak arayışı ve varlıklarının kabul edilmesi ile ön plana çıkan bir kavram olduğu söylenebilir.

Psikolojik danışma yaşantısında psikolojik danışmanın ve danışanın kültürel özellikleri bakımından birbirinden farklılaşabildiği bilinmektedir. Bireylerin sahip olduğu farklı kültürel özelliklerin bilinmesi ve kabul edilmesi etkili psikolojik yardım sunmanın bir ön koşulu olarak ifade edilebilir.

2.2.2.RESPECTFUL model

Çok kültürlü yapılarda bireylerin kendine özgü kültürel özellikleri bulunmaktadır. Psikolojik danışma alanında da hem psikolojik danışmanın hem de danışanın kendine özgü kültürel özelliklerinin tanımlanması bir gereklilik olarak ifade edilmektedir (D’Andrea ve Heckman, 2008, s. 356). Bu çerçevede psikolojik danışma yaşantısı içerisinde psikolojik danışman ve danışanın sahip olduğu kültürel özelliklerin olduğu alanlar RESPECTFUL başlıklı modelde ele alınmıştır. RESPECTFUL modelde ele alınan ve bireylerin sahip olduğu kültürel farklılaşma alanları aşağıda sıralanmaktadır (D’Andrea ve Daniels, 2001, s. 420).

Religious- Spiritual Identity; Dini- Ruhani Kimlik,

Ethnic-Cultural- Racial Background; Etnik-Kültürel-İrksal Geçmiş,

Sexual Identity; Cinsel Kimlik,

Psychological Maturity; Psikolojik Olgunluk,

Economic Class Background; Ekonomik Sınıf Geçmişi,

Chronological-Developmental Challenges; Kronolojik-Gelişimsel Zorluklar,

Threats to One’s Personal Well-being; Öznel İyi-Oluşu Etkileyen Tehditler,

Family History and Dynamics; Aile Geçmişi ve Dinamikleri,

Unique Physical Characteristics; Eşit Olmayan Fiziksel Özellikler,

Location of Residence; Yerleşim Yeri

RESPECTFUL modelde farklı kültürel özelliklere ilişkin çeşitliliğin hangi alanlarda olabileceği gösterilmektedir. Kültürel özellik açısından çeşitlilik aynı anda pek çok alanda olabilmektedir. Psikolojik danışman kendisi ve danışanın sahip olduğu farklı kültürel özellikleri bilmesi ve kabul etmesi, bu farklı kültürel özelliklerin psikolojik danışma yaşantısına yansımalarının farkında olması etkili psikolojik yardımın sunulması açısından son derece önemli görülmektedir (D'Andrea ve Daniels, 2001, s. 427). Kültüre duyarlı olmanın, psikolojik danışma sürecinde etik problemlerin yaşanmasını azaltabileceği ileri sürülmektedir (D'Andrea ve Heckman, 2008, s. 356).

2.2.3. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilgili olarak alanyazında pek çok tanımlama yapılmıştır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, psikolojik danışmanın çok kültürlü demokratik yapıdaki bir toplumda bireylere psikolojik yardım sunarken gerekli bilgi, beceri ve farkındalık edinmesi ve bireyin psikolojik yardım ihtiyacına yönelik etkili yöntem ve teknikleri kullanması olarak tanımlanmaktadır (Sue ve Sue, 2008, s. 46). Bir başka tanımda, psikolojik danışmanın farklı kültürel özelliklere sahip danışanın psikolojik yardım ihtiyacını karşılarken bu farklılıklarına karşı duyarlı olması, kültürel farklılıkları göz ardı etmemesi olarak ifade edilmektedir (Ivey, Ivey ve Zalaquett, 2010, s. 43).

Kültüre duyarlı psikolojik danışma, yirminci yüzyılın sonlarında kültürel azınlık gruplarının psikolojik danışma ihtiyacını karşılamak için ileri sürülen bir psikolojik danışma yaklaşımı olarak da görülmektedir (Repetto, 2002, s. 2). Çok kültürlü yapıda bireylerin psikolojik yardım ihtiyaçlarının karşılanmasında klasik psikolojik danışma kuramlarının yetersiz kalmasından dolayı kültüre duyarlı psikolojik danışma yaklaşımı ön plana çıkmıştır (Yalçın, 2002, s. 130). Bir başka ifadeyle, toplum ve bireyin değişen ihtiyaçlarının karşılanabilmesi ve kültürel çeşitliliğe karşı duyarlı olunması kültüre duyarlı psikolojik danışma yaklaşımının ortaya çıkmasını tetiklediği söylenebilir.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yaklaşımı ilk zamanlarda her ne kadar azınlık gruplarının psikolojik yardım ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla ileri sürülse de, daha sonra farklı kültürel özelliklere sahip bireylerin psikolojik danışma ihtiyacını karşılamayı

da amaçlamıştır (Pope-Davis ve Dings 1995, s. 208). Psikolojik danışman ve danışan kültürel anlamda birbirlerinden pek çok alanda farklılık gösterebilmektedirler. Bu kültürel farklılaşma alanları cinsiyet, dil, din, etnik köken, yaşanan coğrafi bölge, cinsel yönelim, bedensel/fiziksel engel olarak ifade edilmektedir (Ivey, Ivey ve Zalaquett, 2010, s. 43; Sue, 2001, s. 1). Bahsi geçen kültürel farklılaşma alanları çeşitliğe işaret etmektedir. Bu bilgiler ışığında psikolojik danışman bireyin davranışlarını ele alırken bireyin ait olduğu kültürel çevrenin davranışları üzerindeki etkilerinin farkında olması ve bireyin kültürünü tanıması psikolojik yardımın sunulabilmesi açısından son derece önemlidir.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, psikolojik yardım sürecini kolaylaştırması ve sunulmasını sağlaması yönüyle psikolojik danışma alanında anahtar rol oynamaktadır (Sue, Arredondo ve McDavis, 1992, s. 481). Psikolojik danışmanın, psikolojik danışma sürecinde danışanın sahip olduğu kültürel öğeleri bilmesi ve farkında olması, gerekli psikolojik yardımı herhangi bir önyargı olmaksızın sunması kritik öneme sahiptir (Ringerling, 2013, s. 4; Sue ve Sue, 2008, s. 45). Kültürel normlar, beklentiler ve değerlerin bireyin psikolojik yardım alma davranışında etkili bir role sahip olduğu vurgulanmaktadır (Das, 1995, s. 50). Bireyin üyesi olduğu grup veya topluluğun psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu ve toplumsal normları bireyin psikolojik danışma almasına engel oluşturabilmektedir.

Günümüzde psikolojik danışmanların kültürel çeşitliliğe karşı özverili olması ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine sahip olması beklenmektedir (Maizatul, Rusnani ve Sidek, s. 62). Psikolojik danışmanların danışanın kültürel değerlerine saygı duyması, empati ve koşulsuz olumlu kabulün bir göstergesi olarak görülmektedir (Erdur-Baker, 2007, s. 115; Pedersen, 2002, s. 7). Örneğin psikolojik danışman, eşcinsel olan bir danışanla eşcinsellik konusunda aynı fikirlere sahip olmayabilir. Ancak, psikolojik danışmanın danışanın değerlerine saygı duyması ve psikolojik danışma beklentisine karşılık vermesi beklenmektedir.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, psikolojik danışma alanında bir mesleki etik ilke olarak da ele alınmaktadır. Amerikan Psikolojik Danışma Birliği (American Counseling Association - ACA, 2014, s. 6) psikolojik danışmanın kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilgili olarak bilgi, beceri ve farkındalık kazanmasının önemine vurgu yapmaktadır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği kapsamında

psikolojik danışman, kendisinden kültürel özellikleri farklı olan danışanın öznelliğini korumak ile sorumludur (ACA, 2014, s. 15). Psikolojik danışmanın çok kültürlü bir yapıda kültüre duyarlılık konusunda eğitim almadığında etik sorunlar yaşanabileceği ifade edilmektedir (Sadeghi, Fischer ve House, 2003, s.176). Kültüre duyarlı psikolojik danışma özyeterliği 2014 yılında ACA tarafından güncellenerek kültüre duyarlı psikolojik danışma ve sosyal adalet özyeterliği (Multicultural and Social Justice Counseling Competencies) olarak ele alınmaktadır (Ratts, vd., 2016, s. 28). Bu çerçevede kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği sosyal adalet kavramı ile beraber ele alınmaktadır. Sosyal adaletin sağlanması ve korunabilmesi adına kültüre duyarlılık konusunda donanıma sahip psikolojik danışmanların yetiştirilmesi bir gereklilik olarak görülmektedir.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine sahip psikolojik danışman yetiştirilmesi kapsamında Dünyada ve Türkiye’de halihazırda devam eden uygulamalar bulunmaktadır. Dünyada CACREP (Psikolojik Danışma Eğitim Programları Akreditasyon Kurulu) ve CORE (Rehabilitasyon Eğitim Kurulu) psikolojik danışman adaylarının sertifika alabilmesi için haftada 40 saat olmak üzere toplam 600 saatlik staj görmelerini ve bu kapsamda süpervizyon almalarını koşul olarak kabul etmişlerdir (CACREP, 2002, s. 4; CORE, 2008, s. 5). Ayrıca CACREP ve APA (Amerikan Psikolojik Danışma Birliği) psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders almalarını da sertifika almada şart koşmaktadırlar (APA, 2002, s. 30; CACREP, 2002, s. 49). Türkiye’de ise psikolojik danışman yetiştirmek ile ilgili herhangi bir akreditasyon kurulu bulunmamaktadır. Ancak Türkiye’de Ankara Üniversitesi, Ege Üniversitesi, , Karadeniz Teknik Üniversitesi, Osmangazi Üniversitesi, Pamukkale Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi’nde psikolojik danışman adaylarına kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi lisans düzeyinde seçmeli olarak verilmektedir (Sezer ve Demirel, 2015, s. 457). Sözü edilen dersin, 2017 yılı itibariyle de Erciyes Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi’nde seçmeli ders olarak açıldığı üniversitelerin web sayfalarında görülmektedir. Anadolu Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Sabahattin Zaim Üniversitesi ve Yüzüncü Yıl Üniversitesi’nde kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi lisansüstü programında zorunlu ve seçmeli ders olarak okutulmaktadır.

Türkiye’de psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine sahip olarak yetiştirilmesi ile ilgili gerekçeler bulunmaktadır. Ülkemizin farklı etnik köken, dil, din ve sosyo-ekonomik düzey gibi kültürel özelliklere sahip birey ve gruplardan oluştuğu bilinmektedir. Farklı özelliklere sahip olan bireylerin sağlık, eğitim gibi ihtiyaçları bulunmaktadır. Bununla beraber Avrupa Komisyonu Raporu’na göre (ACR, 2017, s. 1) Türkiye’de üç milyonun üzerinde göçmen nüfusu bulunmaktadır. Aynı rapora göre bu göçmenlerin koruma, sağlık ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasının önemi vurgulanmaktadır (ACR, 2017, s. 3). Türkiye’deki göçmenlerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla göçmenlerin yoğun şekilde yaşadıkları yerleşim bölgelerine ve göçmen kamplarına öğretmen ataması gerçekleştirilmektedir. Ayrıca göçmenlerin psikolojik yardım ihtiyaçlarının karşılanabilmesi amacıyla göçmen kamplarına psikolojik danışman ataması yapılmaktadır. Farklı kültürel özelliklere sahip göçmenlerle çalışacak olan psikolojik danışmanların yeterli bilgi, beceri, farkındalık gibi mesleki donanımlara sahip olmaları, göçmenlerin yaşadıkları travma ile başetmelerinde kritik öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Tüm bu bilgilerin ışığında farklı kültürel özelliklere sahip kitlelerle çalışacak olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin yüksek olması beklenmektedir. Söz konusu kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği çeşitli alanlardan oluşmaktadır.

2.2.2.1. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği alanları

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin üç alt alandan oluştuğu ilgili alanyazında ifade edilmektedir (Sue, Arredondo ve McDavis, 1992, s. 481). İlk olarak psikolojik danışmanın kendi varsayımları, değerleri ve önyargılarının farkında olmasıdır. İkinci olarak psikolojik danışmanın kültürel olarak farklı olan danışanın dünya görüşünü anlamasıdır. Son olarak psikolojik danışmanın danışanın psikolojik yardım ihtiyacını karşılayacak müdahale, yöntem ve teknikleri kullanmasıdır (Ivey, Ivey ve Zalaquett, 2010, s. 43; Sue, 2001, s. 799; Sue, Arredondo ve McDavis, 1992, s. 481). Bahsi geçen her bir alana ait bilgi, beceri ve inanç ve tutum basamakları bulunmaktadır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği alanları ile ilgili açıklamalara aşağıda yer verilmiştir.

1. Psikolojik danışmanın kendi varsayımları, değerleri ve önyargılarının farkında olması; psikolojik danışmanın farklı kültürel özelliklere sahip danışanlarla çalışırken kendi kültürel özelliklerinin danışanı anlamasında ne tür bir engel oluşturacağını

bilmesi ve bunun farkında olması, kendi sınırlıklarını bilmesi ve sınırlı olduğu konularda kendisini geliştirmesi şeklinde ifade edilmektedir (Ivey, Ivey ve Zalaquett, 2010, s. 43; Sue, 2001, s. 799; Sue, Arredondo ve McDavis, 1992, s. 481). Bu aşama bilgi, beceri, inanç ve tutum alt boyutlarından oluşmaktadır (Sue, Arredondo ve McDavis, 1992, s. 481).

Bilgi boyutunda psikolojik danışmanın sahip olduğu kültürel özelliklerinin normallik ve anormallik kavramını tanımlamasında nasıl bir etkiye sahip olduğunu bilmesidir. Psikolojik danışmanın baskı, ırkçılık ve ayrımcılığın kişisel ve mesleki yaşantısındaki etkilerini bilmesi ve psikolojik danışma sürecinde farklı iletişim stillerini kullanması farklı kültürel özelliklere sahip danışanı etkilemede nasıl bir öneme sahip olduğunu bilmesine vurgu yapılmaktadır. Beceri boyutu, psikolojik danışmanın farklı kültürel özelliklere sahip ortamlarda etkili şekilde çalışabilmesi için eğitim ve konsültasyon olanaklarını araştırması, sınırlı olduğu konularda eğitim ve konsültasyon alması, danışana yardımcı olamayacağını anladığında bir başka uzmana yönlendirmesine dikkat çekilmektedir. Beceri boyutunda bunlara ek olarak, psikolojik danışmanın sürekli şekilde ırkçı olmayan bir kimliğe sahip olmak için kendisini ırksal ve kültürel olarak anlamaya çalışması ifade edilmektedir. İnanç ve tutum boyutunda, psikolojik danışmanın kendi kültürel özellikleri ve kültürel geçmişini kabul etmesine, farklı kültürel özelliklere değer vermesine ve saygı duymasını işaret edilmektedir. Ayrıca, psikolojik danışmanın sahip olduğu kültürel geçmişinin, deneyimlerinin, tutumlarının ve önyargılarının psikolojik danışma sürecini nasıl etkileyebileceğinin farkında olması beklenmektedir. Nitekim psikolojik danışmanın sahip olduğu yeterlikleri ve sınırlıklarını bilmesi kendisi ve danışanı arasındaki ırk, etnik köken, kültür ve inanç farklılıkları hakkında çalışabilmesine olanak sağlamaktadır (Sue, 2001, s. 800; Sue, Arredondo ve McDavis, 1992, s. 481).

2. *Danışanın farklı dünya görüşünü anlama ve kabul etme*; danışanın dünyayı yorumlama yolu olarak görülmektedir. Psikolojik danışmanın ve danışanın kendisini anlaması ve danışanın etrafında bulunan dünyayı anlamlandırması açısından önem arz etmektedir. Danışanların sahip olduğu fikirler, geçmiş deneyimleri onların dünyaya bakış açılarını şekillendirmektedir. Bununla beraber psikolojik danışmanın danışanın geçmiş deneyimlerinin farkında olması ve bunu anlaması psikolojik yardım sürecini kolaylaştırmaktadır (Ivey, Ivey ve Zalaquett, 2010, s. 46; Ridley ve

Kleiner, 2003, s. 8; Sue, 2001, s. 800; Sue, Arredondo ve McDavis, 1992, s. 481). Bu aşama bilgi, beceri, inanç ve tutum alt boyutlarından oluşmaktadır (Sue, Arredondo ve McDavis, 1992, s. 481).

Bilgi boyutu, psikolojik danışmanın birlikte çalıştığı farklı kültürel özelliklere sahip gruplar hakkında bilgilere sahip olmasını, yaşam deneyimlerini ve kültürel geçmişini tanımasını ifade etmektedir. Ayrıca, psikolojik danışmanın farklı kültürel özelliklere sahip danışanın deneyimlerinin, etnik kökeninin ve kültürel pek çok özelliğinin meslek seçiminde, psikolojik bozukluklarda, psikolojik yardım arama davranışında ve psikolojik danışma yaklaşımlarının danışana uygunluğunu değerlendirmede etkili olabileceğini bilmesidir. Bunlara ek olarak, psikolojik danışmanın sosyo-politik gelişmelerin farklı kültürel özelliklere sahip danışanların yaşamları üzerindeki etkilerini anlamasına işaret edilmektedir. Beceri boyutu, psikolojik danışmanın farklı kültürel özelliklere sahip danışanlar ile çalışırken onların kültürel özellikleri, psikolojik sağlığı ve psikolojik rahatsızlıkları ile ilgili yapılan araştırmaları bilmesini, farklı kültürlere yönelik bilgi, beceri ve farkındalığını arttırmak için eğitim olanaklarını araştırmasını içermektedir. Psikolojik danışmanın farklı kültürel özellikleri tanımak için sosyal etkinliklere ve kutlamalara katılmasını, arkadaşlıklar edinme yoluyla yaşantısında aktif roller almasının önemine dikkat çekilmektedir. İnanç ve tutum boyutu, psikolojik danışmanın psikolojik danışma sürecinde farklı kültürlere yönelik negatif duygularının danışanı etkileyebileceğinin farkında olmasını yansıtmaktadır. Nitekim, psikolojik danışmanın sahip olduğu inanç ve tutumlarının herhangi bir önyargı olmaksızın danışanın kabul edilmesinde istekli olması beklenmektedir (Sue, 2001, s. 800; Sue, Arredondo ve McDavis, 1992, s. 481).

3. *Uygun teknikleri kullanma*; psikolojik danışmanın danışanın psikolojik yardım ihtiyacını karşılayacak müdahale, yöntem ve teknikleri kullanmasıdır (Ivey, Ivey ve Zalaquett, 2010, s. 46; Ridley ve Kleiner, 2003, s. 8; Sue, 2001, s. 800; Sue, Arredondo ve McDavis, 1992, s. 481). Bu aşama bilgi, beceri, inanç ve tutum alt boyutlarından oluşmaktadır (Sue, Arredondo ve McDavis, 1992, s. 481).

Bilgi boyutu, psikolojik danışmanın kendisinden farklı kültürel özelliklere sahip danışanların değerleri ile kendi değerlerinin uyumsuzluk gösterebileceğini bilmesini ve anlamasını ifade etmektedir. Psikolojik danışmanın, farklı kültürel özelliklere sahip danışanların psikolojik yardım almaları konusunda yaşayabilecekleri kurumsal engelleri

bilmesi, psikolojik danışmada kullanılan bireysel değerlendirme ölçeklerinin olası yanlılığının farkında olmasına işaret edilmektedir. Ayrıca psikolojik danışmanın danışanın aile yapısı, değer ve inancı hakkında bilgi sahibi olması danışanın bir bütün olarak algılanmasına olanak sağlamaktadır. Psikolojik danışmanın sosyal ve toplumsal düzeyde farklı kültürlere yönelik ayrımcı uygulamaları bilmesi ve ayrımcı uygulamaların psikolojik sağlığı etkilediğinin farkında olması beklenmektedir (Sue, 2001, s. 800; Sue, Arredondo ve McDavis, 1992, s. 481).

Beceri boyutu, psikolojik danışmanın sözel ve sözel olmayan yardım tepkilerini bilmesini ve bu tepkileri doğru şekilde alabilmesini ve iletebilmesini, yardım tepkileri konusunda çeşitliliği sağlayabilmesini ifade etmektedir. Psikolojik danışman, danışanın yaşadığı psikolojik rahatsızlığın kendisinden mi yoksa yaşadığı çevrenin önyargısından kaynaklandığını belirleyebilmesinin önemine vurgu yapılmaktadır. Ayrıca, psikolojik danışman danışan ile dilsel olarak anlaşamadığında dışarıdan çevirmen yardımı alması danışanın anlaşılmasına olanak sağlamaktadır. Psikolojik danışmanın geleneksel ölçme araçlarını uygulama konusunda eğitim olanaklarını değerlendirmesine ve ölçme araçlarının kültürel özelliklere duyarlı olma konusundaki sınırlıklarını bilmesine vurgu yapılmaktadır. Psikolojik danışma sürecinde psikolojik danışmanın danışanı yasal hakları, amaç belirleme ve beklentileri konusunda bilgilendirme ile ilgili sorumluluklarına işaret edilmektedir. İnanç ve tutum boyutu, psikolojik danışmanın danışanın fiziksel ve zihinsel sağlığı ile ilgili olan dini veya manevi inanç ve değerlerine saygı duymasına vurgu yapılmaktadır. Psikolojik danışman, farklı kültürel özelliklere sahip danışanın kültürel yardım uygulamaları ve kendilerine özgü yardım etme stilleri olduğunu bilmelidir. Psikolojik danışmanın iki dilliliğe değer vererek psikolojik danışma sürecinde çok dilliliği bir engel olarak görmemesine işaret edilmektedir (Sue, 2001, s. 800; Sue, Arredondo ve McDavis, 1992, s. 481).

2.2.4. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilgili araştırmalar

Bu başlık altında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilgili yurtdışında ve yurtiçinde gerçekleştirilmiş olan araştırmalara yer verilmiştir. Yurtdışı alanyazın incelendiğinde kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilgili çok sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir (Barden ve Greene, 2015, s. 48; Greene, vd., 2014, s. 71; Na, 2012, s. 46). Bu araştırmalarda psikolojik danışmanların ve psikolojik danışman

adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile kişisel ve sosyal özellikleri arasındaki ilişkilerin incelendiği görülmüştür.

Psikolojik danışmanlar (Constantine, 2001, s. 86; Havens, 2003, s. 72; Vespia, vd., 2010, s. 64) ve psikolojik danışman adayları (Maldonado, 2008, s. 6) ile yapılan araştırmalarda kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile psikolojik danışma özyeterliği arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Aynı araştırmalarda kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin psikolojik danışma özyeterliğini anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür.

Psikolojik danışmanların psikolojik danışma özyeterliği ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasındaki ilişki betimsel bir araştırmada (Crook, 2011, s. 49) incelenmiştir. Bu araştırmada kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile cinsiyet, etnik köken, mesleki deneyim ve okulun bulunduğu çevre ile ilişkiler araştırılmıştır. Araştırmanın sonucunda psikolojik danışma özyeterliği ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin psikolojik danışma özyeterliğini yordadığı bulgulanmıştır. Aynı araştırmada psikolojik danışmanların kültüre duyarlı yeterlikleri cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Araştırmada psikolojik danışmanların mesleki deneyimleri arttıkça kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği de artmaktadır. Afrika kökenli psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri Avrupa kökenli psikolojik danışmanlarından ve kentsel alanda çalışan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri kırsal alanda çalışan psikolojik danışmanlarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin incelendiği bir diğer araştırmada (Holcomb-McCoy ve Myers, 1999, s. 294) psikolojik danışmanların kültüre duyarlı terminoloji ve farkındalıkları yüksek bulunurken, kültüre duyarlılığa ilişkin bilgi düzeyleri düşük bulunmuştur. Aynı araştırmada psikolojik danışmanların etnik azınlığa mensup olmalarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini yordadığı da gözlenmiştir. Psikolojik danışmanlar ile gerçekleştirilen betimsel bir diğer araştırmada (Boston, 2009, s. 83) psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile yaş, mesleki deneyim ve kültüre duyarlı psikolojik danışma

eğitimi alma arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda yaş ve mesleki deneyim arttıķa kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin arttığı bulgulanmıştır.

Okullarda alışan psikolojik danışmanlar ile yapılan betimsel bir araştırmada (Williams, 2010, s. 62) psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi almış olma, azınlık grup oğrencileri ile çalışma arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri bilgi, beceri, farkındalık ve terminoloji boyutları ile yaş, eğitim düzeyi, kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi almış olma, azınlık grup oğrencileri ile çalışma arasında pozitif yönde anlamlı ilişkileri yansıtan bulgular elde edilmiştir

Amerika'nın farklı coğrafi bölgelerinde çalışan ve yüksek lisans mezunu olan ve beyaz ırk mensubu olan psikolojik danışmanlar ile yapılan bir araştırmada (Middleton, vd., 2011, s. 215) psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile etnik kimlik yeterliği arasındaki ilişki incelenmiştir. Etnik kimlik yeterliği, kendi etnik kökeninden farklı kökene sahip olanların pozitif kabul anlamına gelmektedir. Araştırma sonucunda etnik kimlik yeterliği ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Ayrıca cinsiyet ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasında kadınların lehine anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Okul psikolojik danışmanları ile yapılan betimsel bir araştırmada (Na, 2012, s. 46) kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile g deneyimine sahip oğrencilerle çalışmaya yönelik zyeterlik arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri bilgi ve farkındalıkları ile g deneyimi özyeterliği arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Ancak katılımcıların kültüre duyarlı psikolojik danışma terminolojisi ile g deneyimi özyeterliği arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunamamıştır.

Betimsel bir diğer araştırmada (Ringering, 2013, s. 23) psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ve baskıya uğrama ile ilgili deneyimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile baskıya tanıklık etme, kişisel olarak baskıyı maruz kalma, baskıya şahitlik etme, baskıdan duygusal olarak etkilenme arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkilerin bulunduğu gözlenmiştir. Bunlara ek olarak adı geçen

değişkenlerin psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini anlamlı düzeyde yordadığı bulgulanmıştır.

Psikolojik danışmanlar ile yapılan bir araştırmada (Clark, 2016, s. 64) psikolojik danışmanların yoksulluğa ilişkin inançları ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Psikolojik danışmanların yoksulluğa yönelik inançları, ekonomik olarak düşük gelir düzeyine sahip olan bireylerin koşullarına ilişkin pozitif algısına işaret etmektedir. Araştırmanın sonucunda psikolojik danışmanların yoksulluğa ilişkin inancı ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca, psikolojik danışmanların yoksulluğa ilişkin inancının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin yordayıcısı olduğu bulgulanmıştır.

Deneysel bir diğer araştırmada (Anuar ve Jaladin, 2017, s. 44-47) psikolojik danışmanlara 11 hafta süren kültüre duyarlı yeterlik eğitim modülü uygulanmıştır. Eğitim modülünün içeriğinde psikolojik danışmanın kendi kültürünü tanıması ile ilgili bir etkinlik, farklı kültürel özelliklere sahip olan bireylerin kültüre duyarlı kabullerine yönelik tutum, bilgi ve becerileri ile ilgili üçer etkinlik ve sonlandırma etkinliği yer almaktadır. Bu araştırmada öntest ve son test uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda kültüre duyarlı yeterlik eğitim modülünün psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini arttırdığı bulgulanmıştır.

Lisans ve yüksek lisans düzeyinde öğrenim gören psikolojik danışma öğrencileri ile gerçekleştirilen bir araştırmada (Benjamin, 2010, s. 64) öğrencilerin kültüre duyarlı yeterlikleri ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda yüksek lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin kültüre duyarlı bilgi ve farkındalık düzeyleri lisans öğrencilerinininkinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Yüksek lisans ve doktora düzeyinde öğrenim gören psikolojik danışman ile gerçekleştirilen benzer bir diğer araştırmada (Barden ve Greene, 2015, s. 48) psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği cinsiyet, etnik köken ve mezuniyet durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırma sonucunda psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin cinsiyet ve etnik kökenlerine göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Aynı araştırmada doktora düzeyinde öğrenim gören psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri

yüksek lisans düzeyinde öğrenim gören psikolojik danışmanlarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Yüksek lisans ve doktora öğrencisi psikolojik danışmanlar ile yapılan bir araştırmada (Singh, 2010, s. 51) öğrencilerin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile etnokültürel empati, kültüre duyarlı vaka kavramsallaştırma becerisi, süpervizyon deneyimi, mesleki deneyim, etnik köken arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile etnokültürel empati, kültüre duyarlı vaka kavramsallaştırma becerisi, süpervizyon deneyimi, mesleki deneyim arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. Ayrıca adı geçen değişkenlerin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini yordadığı da bulgulanmıştır.

Yüksek lisans ve doktora öğrencisi psikolojik danışmanlar ile yapılan bir diğer araştırmada (Ivers, 2012, s. 46) psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile etnik kökenleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda Latin Amerikalı psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri Avrupa ve Afrika kökenli Amerikalı psikolojik danışmanlarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Bir başka araştırmada (Kim, 2012, s. 6) sosyal çalışma alanında okuyan öğrencilerin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile yurtdışında okuma ve yurt dışına seyahat etme, cinsiyet, eğitim düzeyi, etnik azınlık grubuna üye olma arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile yurt dışında okuma, eğitim düzeyi, etnik azınlık grubuna üye olma arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkiler bulunmuştur.

Bir diğer araştırmada (Greene, vd., 2014, s. 71) da psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlılık konusunda izledikleri filmlerin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine etkisi incelenmiştir. Araştırma 30 psikolojik danışman adayı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada 15 adet etnik ayrımcılık, cinsiyetçilik, bedensel engel, önyargı konularını içeren film izletilmiştir. Araştırmanın sonucunda kültüre duyarlılık öğelerini içeren filmlerin psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini arttırdığı bulgulanmıştır.

Psikolojik danışman adaylarının çok dilliği ile kültüre duyarlı psikolojik danışma bilgi ve farkındalık düzeyleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırmanın sonucunda, iki

dil bilen psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma bilgi ve farkındalık düzeyleri tek dil bilen psikolojik danışman adaylarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (Ivers ve Villalba, 2015, s. 424).

Yüksek lisans düzeyinde öğrenim gören psikolojik danışmanlar ile yapılan bir araştırmada (Deroche, 2016, s. 72) psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile kültüre duyarlılık konusunda ders almaları ve fiziksel engele sahip olmaları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca fiziksel engele sahip olmanın kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini yordadığı bulgulanmıştır.

Yüksek lisans düzeyinde öğrenim gören 84 psikolojik danışman ile yapılan deneysel bir araştırmada (Castillo, vd., 2007, s. 250) kültüre duyarlılık eğitiminin ırksal önyargı ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine etkisi incelenmiştir. Araştırmada verilen eğitimde farklı etnik kökenler ile ilgili bilgi, beceri ve farkındalık kazandırmaya yönelik etkinlikler yer almaktadır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin ırksal önyargıları anlamlı düzeyde azaldığı ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin anlamlı düzeyde arttığı bulgulanmıştır.

Yurtdışı alanyazın incelendiğinde kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, psikolojik danışma özyeterliğini etkileyen bir kavram olduğu, araştırma bulgularıyla desteklenmiştir. Yapılan araştırmalarda görüldüğü üzere, psikolojik danışman adayları ve psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin psikolojik danışma özyeterliğini açıklayan bir alan olduğu görülmektedir. Psikolojik danışman adaylarının ve psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile psikolojik danışma özyeterliği, kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi almış olmaları, cinsiyet, mesleki deneyim, etnik kimlik yeterliği, yoksulluğa yönelik inancı gibi kişisel ve sosyal özellikleri arasındaki ilişkilerin deneysel ve betimsel araştırma yöntemleri ile irdelendiği görülmektedir.

Türkiye’de kültüre duyarlı psikolojik danışma kavramının kapsamını belirlemeye yönelik kavramsal çalışmaların yapıldığı, daha sonra kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini belirlemeye yönelik ölçek geliştirme çalışmalarının gerçekleştirildiği görülmektedir. Son olarak psikolojik danışmanların ve psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini belirlemeye yönelik betimsel ve deneysel araştırmaların yürütüldüğü görülmektedir.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, kavram kapsamını gözden geçirme çalışmasıyla (Bektaş, 2006, s. 47) ortaya konmuştur. Türkiye ve ABD’de psikolojik danışman eğitiminde kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği konusunda var olan uygulamalar verilmiştir. Türkiye’de kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilgili ders ve eğitimlerin olmadığı ve bunların verilmesinin gerekliliği ifade edilmiştir.

Psikolojik danışman adayları ile yürütülen deneysel bir araştırmada (Kağnıcı, 2011, s. 111) psikolojik danışman adaylarının seçmeli olarak aldıkları kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinin onların kültüre duyarlı yeterliklerine etkisi araştırılmıştır. Bu derste yaşantısal öğrenme modeli temel alınarak öğrencilerin etkin katılımı sağlanmıştır. Öğrenciler ders işleme yöntemi olarak sunum, röportaj, tepki yazıları gibi tekniklere başvurmuşlardır. Araştırmanın sonucunda psikolojik danışman adaylarının aldıkları kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine, kültürel empati ve açık görüşlülük düzeylerine pozitif yönde anlamlı düzeyde katkı sağladığı bulunmuştur.

Bir başka araştırmada (Kağnıcı, 2013, s.223) da Türkiye’de kültürel bağlamda danışan ve psikolojik danışmanın özellikleri, psikolojik danışma yeterlikleri ele alınmıştır. Aynı araştırmada kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinin lisans programlarına yerleştirilmesi ile ilgili ders modelleri (ayrı bir ders, bütünleştirme, alan uygulaması) önerisinde bulunulmuştur. Türkiye’de kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinin lisans programlarında ilk etapta seçmeli ve ayrı bir ders olarak verilebileceği ifade edilmiştir. Bütünleştirme modelinde psikolojik danışma becerileri, alan uygulaması, bireyle psikolojik danışma uygulaması gibi derslerin içeriğinde kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin verilmesi şeklindedir. Alan uygulaması modelinde ise farklı kültürel çevrelerin deneyimlenmesi şeklindedir. Araştırmanın sonucunda her ne yolla olursa olsun, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin psikolojik danışman adaylarına kazandırılmasının yetkin psikolojik danışman yetiştirmede bir gereklilik olduğu ifade edilmiştir.

Psikolojik danışman adaylarının lisans düzeyinde yaşantısal öğrenme modeline dayalı olarak aldıkları kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinin mezuniyet sonrasında sosyal ve mesleki yaşantılarına etkisi incelenmiştir. Bu kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi bilgi ve farkındalık basamağına dayalıdır. Bu amaç doğrultusunda çalışmanın ilk

aşamasında lisans son sınıf psikolojik danışma öğrencilerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine katkısı incelenmiştir. İkinci aşamada, mezuniyetten on beş ay sonra kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinde edinilen kazanımların devam edip etmediğine bakılmıştır. Bu araştırmada içerik analizi yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinin öğrencilerin kültüre duyarlı psikolojik danışma bilgi ve farkındalıklarına katkı sağladığı ve meslek hayatında bu kazanımların devam ettiği bulgulanmıştır (Kağnıcı, 2014, s. 59).

Türkiye’de kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin belirlenebilmesi amacıyla psikolojik danışmanlar ile ölçek geliştirme çalışmalarının yapıldığı görülmüştür (Güçlücan, 2016, s. 64; Lüleci, 2014, s. 51- 91; Özer, 2014, s. 57-75). Psikolojik danışmanlar ile gerçekleştirilen ölçek geliştirme çalışmaları alanda çalışan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin belirlenmesi çalışmalarına güvenilir ve geçerli ölçme araçlarının sağlanması yönüyle önem taşımaktadır.

Yurtiçinde psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini belirlemek amacıyla çalışmalar yapıldığı görülmüştür. Güçlücan (2016, s. 88) tarafından yapılan araştırmada, psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile cinsiyet, mesleki deneyim, eğitim düzeyi arasındaki ilişkilerin incelendiği görülmüştür. Araştırmanın sonucunda psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin cinsiyet ve mesleki deneyime göre farklılaşmadığı bulgulanmıştır. Eğitim düzeyine göre ise; yüksek lisans mezunu olan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri lisans mezunu olan psikolojik danışmanlarınkinden anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Deneysel bir araştırmada (Aydın (2014, s .1) kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği programının etkisi araştırılmıştır. Bu araştırmada kullanılan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği programı, kültüre duyarlı psikolojik danışma bilgi, beceri ve farkındalığı arttırmaya yönelik 12 oturumdan oluşmaktadır. Araştırmanın sonucunda deney grubunda yer alan psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri kontrol grubunda yer alan psikolojik danışman adayların yeterliklerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu ve izleme ölçümünde programın etkilerinin devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye’de farklı coğrafi bölgelerde çalışan psikolojik danışmanlar ile gerçekleştirilen nitel çalışmada (Mattis ve Kurter, 2015, s. 75) psikolojik danışmanların kültürü algılayış biçimleri, psikolojik danışmada hangi kültürel etmenler ile karşılaştıkları belirlenmiştir. Bunlara ek olarak psikolojik danışmanların psikolojik danışma sürecinde zorlandıkları kültürel etmenler ve bunlarla çalışırken kullandıkları yöntem ve teknikler araştırılmıştır. Araştırmanın sonucunda psikolojik danışmanların aile içi şiddet konusunda çalışmakta zorlandıkları, hizmetiçi eğitim ve süpervizyona olan ihtiyacın ön plana çıktığı görülmüştür.

Nitel bir diğer araştırmada (Hatunoğlu, 2017, s. 5) Türkiye’de kültüre duyarlı psikolojik danışma konusunun incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya okullarda çalışan 23 psikolojik danışman ve devlet üniversitelerinde öğretim üyesi olan 14 kişi katılmıştır. Araştırmada sonucunda, araştırmaya katılanlar, kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili olumlu tutumu dile getirmişlerdir. Okullarda çalışan psikolojik danışmanlar kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği konusunda danışan odaklı kültürleşme ifadeleri kullanmışlardır. Danışan odaklı kültürleşme, danışanın özellikleri dikkate alınarak psikolojik danışmanın yapılmasını ifade etmektedir. Üniversitelerde çalışan öğretim üyeleri ise, kültürel azınlık grupları ile çalışırken sahip olunması gereken kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini ifade etmişlerdir.

Psikolojik danışman adayları ile gerçekleştirilen deneysel bir araştırmada (Sezer, 2017, s. 20) seçmeli olarak verilen kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinin (kültürel empati, açıklık, esneklik, sosyal girişim, duygusal denge) kültüre duyarlı kişilik özelliklerine etkisi araştırılmıştır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi psikolojik danışman adaylarına kültüre duyarlılık ile ilgili bilgi ve farkındalık kazandırmak amacıyla 14 hafta olarak tasarlanmıştır. Bu derste kültür, çok kültürlülük, önyargı, ayrımcılık, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile ilgili kuramsal yapı ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Dersin uygulama aşamasında sivil toplum kuruluşlarından konuklar davet edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin kendi yaşamları ile ilgili analizler yapması teşvik edilmiştir. Ders içeriğine uygun film ve belgesel izlenmiş, gazete ve dergi gibi görsel yayınlarda örnekler üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda, psikolojik danışman adaylarının aldıkları kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinin kültüre duyarlı kişilik özelliklerinden kültürel empati, açıklık ve duygusal denge boyutunun anlamlı düzeyde

arttırdığı görülmüştür. Aynı araştırmada nitel veriler sonucunda öğrencilerin önyargı ve ayrımcılık konusunda farkındalıklarının arttığı, empati, koşulsuz kabul ve saygı konularını daha iyi somutlaştırdıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Yurtiçi alanyazın incelendiğinde psikolojik danışman adayları ve psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri cinsiyet, eğitim düzeyi, mesleki deneyim, kişilik özellikleri ile ilişkilerinin deneysel ve betimsel araştırma yöntemleri ile incelendiği görülmektedir. Sonuç olarak, ilgili alanyazında yurtdışında ve yurtiçinde psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamada psikolojik danışmanların kişilik özelliklerinin yanı sıra eğilimlerinin de irdelendiği gözlenmektedir. Psikolojik danışmanların bu özelliklerinden biri de cinsiyet rolleridir.

2.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlgili Alanyazın

Bu başlık altında öncelikle toplumsal cinsiyet rolleri, geleneksel ve eşitlikçi cinsiyet rolleri tanımlanmıştır. Daha sonra cinsiyet rolleri ile ilgili kuramsal açıklamalara yer verilmiştir. Son olarak cinsiyet rolleri ile ilgili yurtdışında ve yurtiçinde gerçekleştirilmiş araştırmalara yer verilmiştir.

2.3.1. Toplumsal cinsiyet rolleri

Birey dünyaya geldiği andan itibaren bir cinsiyete sahip olmaktadır. Cinsiyet, bireyin varoluşuyla birlikte sahip olduğu biyolojik, genetik ve fizyolojik özellikleridir (Seçgin ve Tural, 2011, s. 2447). Bireyin sahip olduğu cinsiyet özellikleri, bireyin üyesi olduğu topluma göre belirli yaşamsal roller sunmaktadır. İlgili alanyazında, ‘cinsiyet’ (sex) biyolojik olarak kadın ve erkek arasındaki ayrımı yansıtırken, ‘toplumsal cinsiyet’ (gender) kadınlık ve erkeklik arasındaki toplumsal bakımdan eşitsiz rol dağılımına işaret etmektedir (Marshall, 1998, s. 98). Toplum içerisinde bireyden kadın veya erkek cinsiyetine uygun davranması beklenmektedir. Bireyin içerisinde yaşadığı kültür, kadın ve erkek cinsiyetine yaptığı yüklemelerle toplumsal cinsiyet rollerini işaret etmektedir (Turan vd., 2011, s. 168).

Toplumsal cinsiyet rolleri, psikoloji, sosyoloji, ekonomi, tıp gibi disiplinlerde ele alınan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Constantine'e (2000, s. 867) göre toplumsal cinsiyet rolleri, erkek ve kadın biyolojik cinsiyetine ilişkin davranış ve özelliklerin içinde bulunan kültürün özellikleri ile şekillenen yapıdır. Toplumsal cinsiyet

rolleri kapsamında cinsiyet kavramı, her kişinin kendi cinsiyeti hakkında kişisel bir fikre sahip olması anlamını taşımaktadır. Bireyin biyolojik varoluşunun sonucu olan kadınlık ve erkeklik sadece cinsiyet farklılığı anlamına gelmemektedir. Kadınlık ve erkeklik rolleri bireyin cinsiyetine bağlı olarak yaşadığı toplum tarafından bireye sorumluluk yüklemektedir. Bireylerin kadın ve erkek olarak nitelendirilmesi sosyo-kültürel içerik barındırmaktadır. Bireyin cinsel kimliği toplumsal beklentiler tarafından nitelendirilen yönü toplumsal cinsiyetini ifade etmektedir (Öngen ve Aytaç, 2013, s. 3; Saygılıgil, 2016, s. 9-10). Bir diğer ifadeyle toplumsal cinsiyet rolleri, bireyin içinde bulunduğu sosyal çevre ile ilişkili görülmektedir. Bireyin içinde yaşadığı sosyal çevre cinsiyet ile paralel olarak cinsiyet rol beklentilerini bireye yansıtmaktadır. Birey sosyal çevrenin beklentileri ve rol model aldığı kişilerin beklentileri doğrultusunda cinsiyet rollerini belirlemektedir.

Birey, toplum tarafından belirlenen cinsiyet rollerinin bir parçası olarak görülmektedir. Toplum içerisinde bireyin öğrenmelerinde toplumsal etkiler bulunmaktadır. Bireyin yaşam ile ilgili öğrenmeleri gerçekleşirken toplumda var olan diğer bireylerin öğrenmelerine de açık olmaktadır. Bir diğer ifadeyle birey, başka kişilerin cinsiyet rolleri ile ilgili öğrenmelerini doğrudan kendi öğrenmelerine transfer etmektedir. Dolayısıyla birey, başkalarından transfer ettiği öğrenmelerin de etkisiyle yaşama ve olaylara diğer kişilerin bakış açısı ile yaklaşabilmektedir (Dedeoğlu, 2000, s. 141; Miller, 1982, s. 6).

Birey, cinsiyeti ile ilgili öğrenmelerini sosyal ortamda farklı bilgi kaynaklarından alabilmektedir. Bireyin çocukluğundan itibaren içinde bulunduğu sosyal çevre aile, okul ve arkadaş çevresi olarak ifade edilebilir. Birey, ilk sosyalleşmesini ve cinsiyet ile ilgili rol beklentilerini ailede kazanır. Daha sonra okul, bireyin cinsiyet rol kazanımında önemli bir etkiye sahiptir. Birey okulda öğretmen ve okul arkadaşlarının cinsiyet rol beklentilerine göre cinsiyet rolünü şekillendirmektedir. Özellikle rol model olması açısından okul ortamında öğretmenin cinsiyet rolleri ile ilgili yüklemeleri bireyin cinsiyet algısının belirlemesi açısından önem taşımaktadır (Esen, 2013, s. 280). Bir başka ifadeyle, bireyin toplumsal cinsiyet rollerini belirlemesinde içinde yer aldığı sosyal ortamlarda rol modellerin ve ortamın cinsiyetlere yönelik aktarım ve beklentilerinin etkili olduğu söylenebilir.

Toplumsal cinsiyet rollerinin bireyin davranış ve düşüncelerinin şekillenmesinde etkili olduğu ifade edilmektedir (Sankır, 2010, s. 2). Bireyin toplumdaki öğrendiği cinsiyet

rolleri kültürden kültüre, toplumdaki topluma değişebilmektedir (Turan, vd., 2011, s. 168). Bir başka ifadeyle bireyin yaşadığı kültürel çevrenin özellikleri bireyden beklenen cinsiyet rol beklentisini şekillendirdiği ve cinsiyet rol beklentilerinin kültürlerarası farklılık gösterebileceği söylenebilir.

Sonuç olarak toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumu ile ilgili bireyin kendisinin ve içinde yaşadığı sosyal çevrenin etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Toplumsal cinsiyet rolleri kendi içinde geleneksel ve eşitlikçi cinsiyet rolleri olarak ayrılmaktadır. Geleneksel ve eşitlikçi cinsiyet rolleri ile ilgili açıklamalara aşağıda yer verilmiştir.

2.3.1.1. Geleneksel cinsiyet rolleri

Geleneksel cinsiyet rolleri, geleneksel toplumlarda toplumun bir parçası olarak bireyin cinsiyeti ile ilgili öğrendiği cinsiyet rollerini ifade etmektedir. Geleneksel cinsiyet rolleri bireyin yaşam tarzı ve kim olduğu ile ilgili bilgileri içermektedir. Bireye cinsiyet ile ilgili roller, geleneksel cinsiyet rollerinde bilinçli ve taraflı olarak verilmektedir. Geleneksel cinsiyet rolleri, ataerkil toplumlarda "...kadını kamusal alandan dışlayıp, doğurganlığın ve erkeğin hayatını güzelleştirip süslemenin mahrem alanıyla sınırlandırılan" bir yapıdadır (Berktaş, 2010, s. 31). Geleneksel cinsiyet rolleri, bireyin içinde yaşadığı toplumun tarihsel gelişimi, dönüşümü, toplumsal özellikleri, gelenekleri ve görenekleri ve beklentileri ile ilişkili görülmektedir (Dedeoğlu, 2000, s. 141; Günay ve Bener, 2011, s. 158). Bu bilgiler ışığında geleneksel cinsiyet rolleri toplumsal normlarla açıklanabilmektedir. Toplum kadın ve erkeğe belirli roller yüklemektedir. Geleneksel cinsiyet rollerinde bireye yapılan cinsiyet rolleri ile ilgili yüklemeler bireyin bulunduğu kültürün özelliklerine göre şekillenmektedir.

Geleneksel cinsiyet rolleri, kadın ve erkeğin toplumsal hayattaki cinsiyet rollerine ilişkin kesin görüşler sunmaktadır. Geleneksel cinsiyet rolleri, kadına ve erkeğe çalışma yaşantısında, sosyal ve toplumsal ilişkilerde, aile ve evlilik yaşantısında belirli roller yüklemektedir. Çalışma yaşantısında kadının kocasının izni olmadan çalışmaması, düşük ücretli ve düşük statülü işlerde çalıştırılması gibi konuları kapsamaktadır (Özaydınlık, 2014, s. 103). Sosyal ve toplumsal ilişkilerde geleneksel cinsiyet rolleri, kadının karşı cinsten arkadaş edinmemesi, gece kendi başına dışarı çıkamaması, yalnız başına yaşayamaması gibi konuları içermektedir. Aile ve evlilik yaşantısında geleneksel cinsiyet

rolleri, kadının evin temizliği, yemek yapmak, çocukların bakımı gibi konulardan sorumlu olmasını kapsamaktadır (Bhasin, 2003, s. 1-5; Vefikuluçay, vd., 2007, 28).

Cinsiyet rollerinin oluşumunda bireyin içerisinde yaşadığı kültürel çevrenin bireyin cinsiyet rollerindeki etkileri ön plana çıkmaktadır. Ancak, geleneksel cinsiyet rollerinin içinde yaşanan kültürün özelliklerine göre ataerkilliği ön plana çıkarması, kadının toplumun her bir aşamasında eşit şekilde var olması ile ilgili haklarının yok sayılmasına neden olabileceği görülmektedir. Tüm bu bilgiler ışığında kadın ve erkeğin yaşamın her bir alanında eşit şekilde var olabilmesi için eşitlikçi cinsiyet rollerine yapılacak vurgunun önemli olduğu düşünölmektedir. Eşitlikçi cinsiyet rolleri ile ilgili açıklamalara aşağıda yer verilmektedir.

2.3.1.2. Eşitlikçi cinsiyet rolleri

Eşitlikçi cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet algısının eşitlik ilkesiyle yeniden tanımlanmasına vurgu yapmaktadır. İlgili alan yazında eşitlikçi cinsiyet rolleri, kadın ve erkeğin toplumun her kademesinde eşit bir şekilde var olması olarak tanımlanmaktadır (King, vd., 1994, s. 340). Bir başka tanımda, eşitlikçi cinsiyet rolleri, bireyin sahip olduğu cinsiyetten dolayı herhangi bir ayrımcılığa tabi tutulmaması, eşit tutulması olarak ifade edilmektedir (Chao ve Nath, 2011, s. 52). Bir başka ifadeyle eşitlikçi cinsiyet rolleri, bireyin kadın veya erkek olarak sahip olduğu cinsiyet özelliklerinden dolayı yaşamın her alanında önyargısız eşitliğini yansıttığı söylenebilir.

Eşitlikçi cinsiyet rolleri yaşamın pek çok alanıyla ilgili bir kavram olarak görölmektedir. Bu alanlar; çalışma hayatı, evlilik yaşantısı, ebeveynlik rolleri, sosyal-kişilerarası roller ve eğitim alanındaki roller olarak ifade edilmektedir (King, vd., 1997, s. 222). Çalışma hayatında eşitlikçi cinsiyet rolleri, bireyin mesleği seçerken ve meseği icra ederken cinsiyeti ile ilgili özelliklerinin ön planda tutulmamasını ifade etmektedir (Beere, vd., 1984 s. 564; King ve King, 1990, s. 659). Geleneksel cinsiyet algısında mühendislik, şoförlük gibi meslekler erkek cinsiyetine ait meslekler; kadın doğum doktorluğu, sekreterlik, hemşirelik, okul öncesi öğretmenliği gibi meslekler kadın cinsiyetine özgü meslekler olarak algılandığı söylenebilir. Geleneksel toplumlarda kadın ve erkek cinsiyetine yapılan yüklemeler meslek seçimi yaparken toplumsal kabulün ön planda tutulduğunu göstermektedir. Ancak eşitlikçi cinsiyet rollerinde kadın ve erkeğin meslek

seçimi ve bir işi icra ederken cinsiyet ile ilgili özelliklerin ön planda tutulamayacağı, önyargı ve ayrımcılığa tabi tutulamayacağı vurgulanmaktadır (Chao ve Nath, 2011, s. 52). Evlilik yaşantısında eşitlikçi cinsiyet rolleri, kadın ve erkeğin evliliğin getirdiği sorumlulukları beraber ve eşdeğer düzeyde üstlenmesinin önemine işaret etmektedir (Beere, vd., 1984 s. 564; King ve King, 1990, s. 659). Evlilik yaşantısında evin temizliği, yemek yapmak, eş ile olan ilişkiler gibi sorumluluklar olarak ifade edilebilir. Ebeveynlik rollerinde çocuk yetiştirme, çocuğun sorumluluğunu alma, çocuğun bakımı ile ilgili sorumluluğun kadın ve erkek tarafından eşit şekilde üstlenilmesi eşitlikçi cinsiyet rolleri kapsamında ele alınmaktadır. Çocuk yetiştirme ile ilgili sorumluluğun kadına yüklendiği durumlarda eşitlikten bahsetmek mümkün görülmemektedir (King ve King, 1990, s. 659). Sosyal ve kişilerarası ilişkilerde eşitlikçi cinsiyet rolleri, kadın ve erkeğin eşit düzeyde sosyal ilişki kurması, karşı cinsiyetten arkadaş edinebilmesi, toplumsal alanlarda eşit düzeyde bulunabilme hakkının olması olarak ifade edilmektedir. Eğitim alanında eşitlikçi cinsiyet rolleri, cinsiyet ile ilgili özelliklerinden dolayı kadın ve erkeğin eğitim hayatına devam etmesi konusunda engel oluşturulmaması, önyargı ve ayrımcılığa tabi tutulmaması olarak belirtilmektedir. (Beere, vd., 1984 s. 564; Chao ve Nath, 2011, s. 52; King ve King, 1990, s. 659; King, vd., 1994, s. 340; King, vd., 1997, s. 222). Yukarıda adı geçen çalışma hayatı, evlilik yaşantısı, ebeveynlik rolleri, sosyal-kişilerarası roller ve eğitim alanındaki roller toplumsal cinsiyet eşitliği kapsamında irdelenmiş alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın ve erkeğin toplumun her alanında bir birey olarak varolması, cinsiyeti ile ilgili özelliklerinin kendisine avantaj veya dezavantaj sağlamaması olarak dile getirilebilir.

Sonuç olarak, toplumun bir üyesi olarak birey içinde yaşadığı toplumun, grubun değerlerini öğrenmektedir. Bireyin toplumdan öğrendiği değerler, onun davranışlarına ve hayata bakışına yansiyabilmektedir. Bireyin sahip olduğu bu değerler, onun kültürel yapısını ifade etmektedir.

2.3.2. Toplumsal cinsiyet rolleri ve psikolojik danışma

Psikolojik danışma alanında toplumsal cinsiyet rolleri çalışılmasına ihtiyaç duyulan bir konu olarak gündeme gelmektedir (Gold ve Hawley, 2001, s. 203; Maldonado, 2008, s. 1; Robinson, 1999, s. 73; Stevens-Smith, 1995, s.283). Cinsiyet rolleri açısından psikolojik

danışma yeterliği konusu ele alındığında danışanın sahip olduğu cinsiyet özelliklerinden dolayı herhangi bir ayrımcılığa, önyargıya tabi tutulmamasının önemli olduğu söylenebilir.

Psikolojik danışma alanı psikolojik danışmanın ve danışanın sahip olduğu cinsiyet, cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet rolleri gibi pek çok alanla ilgili görülmektedir (APA, 2002, s. 10). Danışanın cinsiyet rolleri ile ilgili sahip olduğu özelliklerinin psikolojik danışma almasında bir engel olarak görülemeyeceği vurgulanmaktadır. Ancak bir profesyonel olarak psikolojik danışmanın belirli cinsiyet rollerine sahip olması ve bunu bir engel olarak psikolojik danışma sürecine taşıması danışanın beklediği psikolojik yardımı almasına engel oluşturacağı ifade edilmektedir (Chao, 2012, s. 36). Psikolojik danışmanın sahip olduğu cinsiyet rol kalıplarının psikolojik danışma yaşantısına yansımaması danışanın biricikliğinin korunması açısından önem arz etmektedir. Psikolojik danışman, cinsiyet rolleri ile ilgili kalıpyargılara sahip olduğunda bu kalıpyargılara uymayan danışanlar ile karşılaştığında danışanın belirli özelliklerini gözardı edebilmektedir.

Danışanın kültürel olarak sahip olduğu özellikler onun cinsiyeti ile ilgili kalıplarına yansımaktadır. Psikolojik danışma yaşantısında danışan tam olarak anlaşılmayı beklemektedir. Danışanın anlaşılabilmesi onun kültürel özelliklerine de yansıyan cinsiyet rollerinin anlaşılması ile mümkün olabilmektedir (Gladding, 2015, 109-114). Bir diğer ifadeyle, psikolojik yardım ihtiyacı olan danışanın sahip olduğu cinsiyet rollerini psikolojik danışma yaşantısına taşıması ve psikolojik danışmanın buna duyarlı olması psikolojik yardımın sunulması açısından kritik öneme sahiptir (Burnham-Smith, 1996, s. 4). Öte yandan psikolojik danışmanın danışana sahip olduğu kültürel özelliklerden dolayı psikolojik yardım sunmayı reddetmesi ya da önyargıyla yaklaşması kültüre duyarlı yeterliğe sahip olmadığına işaret edilmektedir (Chao, 2012, s. 37).

Toplumsal cinsiyet rolleri, kültürel farklılaşmanın bir ürünü olarak görülmektedir. Belirli bir topluluğun üyesi olan birey, cinsiyet ile ilgili rolleri üyesi olduğu toplumdan öğrenmektedir. Birey, üyesi olduğu toplumun beklentilerini karşılamak adına öğrendiği cinsiyet rollerini yaşantısına aktarmaktadır (Chao ve Nath, 2011, s. 52; King, vd., 1994, s. 341; 1997, s. 222). Psikolojik danışma yaşantısında psikolojik danışman kadın ve erkeğin davranışlarının içinde yaşadığı kültürün özelliklerini içerdiğini bilmeli ve bunun farkında olmalıdır (Cormier ve Hackney, 2013, s. 75). Bir diğer ifadeyle, psikolojik danışman etkili psikolojik yardım sunabilmek için danışanın cinsiyet rollerinin kültürel özelliklerini

yansıttığını bilerek danışanın bunu psikolojik danışma yaşantısına taşımasına izin vermelidir. Bu bilgiler ışığında, belirli bir grubun üyesi olan bireyin sahip olduğu özelliklerinin anlaşılması ve ihtiyaçlarının karşılanması açısından toplumsal cinsiyet rolleri psikolojik danışma alanı ile yakından ilişkili görülmektedir.

İlgili alanyazında psikolojik yardım arama ve psikolojik yardım alma ile cinsiyet rolleri ilişkili görülmektedir. Kadınsılık cinsiyet özelliğine sahip olan bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları pozitifken, erkeksilik cinsiyet rollerine sahip bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları negatif yönde olduğu görülmektedir (Kalkan ve Odacı, 2005, s. 59; Özbay, vd., 2011, s. 63; Türküm, 2005, s. 394). Ayrıca geleneksel erkek cinsiyet rollerine sahip bireylerin psikolojik yardım almaya ilişkin negatif bir tutum içerisinde olduğu vurgulanmaktadır (McCarthy ve Holiday, 2004, s. 28). Geleneksel cinsiyet rollerine sahip olan bireylerin özellikleri incelendiğinde, yeniliklere açık olmadıkları, var olan toplumsal öğretileri savundukları ve geleneksel yapının nesiller boyunca taşınmasına aracılık ettikleri görülmektedir (Vefikuluçay, vd., 2007, 28). Eşitlikçi cinsiyet rollerine sahip bireylerin özellikleri incelendiğinde ise yaşamın her alanında kadın ve erkeğin eşit düzeyde sorumluluk aldığı ve önyargısız bir tutumla karşılandığı görülmektedir (Chao ve Nath, 2011, s. 52; King, vd., 1997, s. 222). Bu bilgiler ışığında eşitlikçi cinsiyet rollerine sahip bireylerin cinsiyetleri ne olursa olsun kendileri ile ilgili sorumlulukları aldıkları, değişime açık oldukları ve psikolojik yardıma ihtiyaçları olduğu zaman bu konuda adım atabilecekleri söylenebilir.

2.3.3. Toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili araştırmalar

Bu başlık altında toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili yurtdışında ve yurtiçinde gerçekleştirilmiş olan araştırmalar yer almaktadır. İlgili yurtdışı alanyazın incelenmesi sonucunda cinsiyet rolleri ile psikolojik danışma özyeterliği arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Psikolojik danışmanlar ile yapılan bir araştırmada (Handelsman, 2006, s. 44) psikolojik danışmanların psikolojik danışma özyeterliği ile cinsiyet rolleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, psikolojik danışma özyeterliği ile cinsiyet rollerinden kadınsılık özelliği arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki bulunurken, erkeksilik özelliği ile anlamlı düzeyde bir ilişki bulunamamıştır.

Lisansüstü düzeyde psikolojik danışma öğrenimi gören kadınların zorluklarla başetme becerisi, stres, kaygı, toplumsal cinsiyet rolleri önyargısı ve özyeterlikleri arasındaki ilişki bir araştırmada (Kordansky, 2010, s. 41) incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda katılımcıların zorluklarla başetme becerisi ile özyeterlik arasında pozitif yönde anlamlı bulgular elde edilirken, stres, kaygı ve toplumsal cinsiyet rolleri önyargısı ile özyeterlik arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Bir diğer araştırmada (Alessi, Dillon ve Kim, 2016, s. 452) psikolojik yardım sunan profesyonellerin psikolojik danışma özyeterliği ve cinsel azınlık gruplarına yönelik tutumları arasındaki ilişki ele alınmıştır. Cinsel azınlık gruplarına psikolojik yardım sunan profesyonellerin psikolojik danışma özyeterliğinin bilgi, beceri ve farkındalıkları ile cinsel azınlık grubuna yönelik tutumları arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde bulgular elde edilmiştir. Aynı araştırmada mesleki deneyim ile psikolojik danışma özyeterliği ve cinsel azınlık gruplarına yönelik tutumları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiyi yansıtan bulgular elde edilmiştir.

Yüksek lisans ve doktora düzeyinde öğrenim gören psikolojik danışmanlarla yapılan bir araştırmada (Chao, 2005, s. 44) psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı bilgi ve farkındalıkları ile eşitlikçi cinsiyet rolleri arasında ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile eşitlikçi cinsiyet rolleri arasında pozitif yönde anlamlı bulgular elde edilmiştir. Aynı araştırmada eşitlikçi cinsiyet rolleri kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin önemli bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur.

Bir diğer araştırmada (Boysen, 2006, s. 58) lisansüstü öğrenime devam eden psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi almaları ile yaş, cinsiyet, etnik köken, cinsel azınlık grupları ve etnik azınlık grupları ile gerçekleştirilen oturum sayıları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda yaş, cinsiyet, etnik köken, etnik grup üyesi bireyler ile psikolojik danışma yapma ile kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alma arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunamamıştır. Aynı araştırmada kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders almanın cinsel azınlık gruplarına yönelik olumlu tutumu desteklediği görülmüştür.

Psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile etnik kimlik ve eşitlikçi cinsiyet rolleri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada (Chao ve Nath,

2011, s. 57) psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile etnik kimlik yeterliği ve eşitlikçi cinsiyet rolleri arasında pozitif yönde anlamlı bulgular elde edilmiştir. Aynı araştırmada psikolojik danışmanların eşitlikçi cinsiyet rolleri etnik kimlik yeterlikleri kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini %24 oranında açıkladığı bulunmuştur.

Psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma bilgi ve farkındalığı ile cinsel yönelim psikolojik danışma özyeterliği arasındaki ilişki bir başka araştırmada (Bidell, 2012, s. 203) incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile cinsel yönelime yönelik psikolojik danışma özyeterliği arasında pozitif yönde anlamlı bulgular elde edilmiştir. Ayrıca okulda çalışan psikolojik danışmanların cinsel yönelime yönelik psikolojik danışma özyeterliği alanda çalışan psikolojik danışmanlarınkinden anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Adı geçen araştırmada okulda çalışan psikolojik danışmanlara cinsel yönelime yönelik psikolojik danışma özyeterliğini arttırıcı eğitimlerin verilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır.

Betimsel bir araştırmada (Chao, 2012, s. 39) psikolojik danışmanların etnik kimlik yeterlikleri ile eşitlikçi cinsiyet rollerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini yordamasında kültüre duyarlılık eğitiminin aracılığı incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, etnik kimlik yeterlikleri ve eşitlikçi cinsiyet rolleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ve kültüre duyarlılık eğitimi arasında pozitif yönde anlamlı bulgular elde edilmiştir. Ayrıca, psikolojik danışmanların etnik kimlik yeterlikleri ve eşitlikçi cinsiyet rollerinin kültüre duyarlılık eğitimi aracılığıyla kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini yordadığı bulgulanmıştır.

Psikolojik danışman adayları ile yapılan betimsel bir diğer araştırmada (Bidell, 2014, s. 140) kültüre duyarlılık kursları ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile politik ve cinsel yönelime yönelik psikolojik danışma yeterliği arasındaki ilişkisi incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda kültüre duyarlılık kursları ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Cinsel yönelimli psikolojik danışma yeterliği kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin önemli bir yordayıcısı olarak bulgulanmıştır.

Yurtiçi ulaşılabilen ilgili alanyazın incelendiğinde psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri konusunda sınırlı sayıda araştırma yapıldığı görülmüştür. Aydın ve Şahin

(2017, s. 69) tarafından yapılan betimsel araştırmada psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı yeterlikleri ile cinsiyet rolleri, empati ve beş faktör kişilik özellikleri (dışadönüklük, deneyimlere açıklık, yumuşakbaşlılık, sorumluluk, nevroitiklik) arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda kültüre duyarlı yeterlik ile cinsiyet rolleri, empati ve kişilik özelliklerinden dışadönüklük, deneyimlere açıklık, yumuşakbaşlılık ve sorumluluk arasında pozitif yönde, nevroitiklik arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Aynı araştırmada cinsiyet rolleri, empati ve kişilik özelliklerinin kültüre duyarlı yeterliği anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yurtiçi alanyazında cinsiyet rolleri konusundaki psikolojik danışman adaylarıyla yapılmış bir araştırma dışında herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak az sayıda niversite öğrencileri ile araştırmaların yapıldığı grlmştir. Üniversite ğrencilerinin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarının incelendiği bir araştırmada (Türküm, 2005, s. 394) kadınsılık cinsiyet özelliğine sahip olanların erkeksilik cinsiyet rollerine sahip olanlardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Üniversite ğrencileri ile yapılan betimsel araştırmalarda da (elik, vd., 2013, s. 183; Vefikuluçay, vd., 2007, 30) kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla cinsiyet rolleri açısından daha eşitlikçi bir bakış açısına sahip oldukları ve Türkiye’de niversite öğrencilerine cinsiyet rolleri ile ilgili eğitim verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bir diğer araştırmada (ngen ve Aytaç, 2013, s. 14) niversite ğrencilerinin cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumları ve ailede cinsiyet rolü ile yaşam değerleri arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Yurtiçinde toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili ders konması ve etkililiği ile ilgili bir araştırmaya (Esen, 2013, s. 287-290) da rastlanmıştır. Öğretmen adaylarına toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili bilgi ve duyarlılık kazandırmak amacıyla Ankara niversitesi’nde lisans programına toplumsal cinsiyet rolleri adı altında bir ders konarak bu dersin etkililiği araştırılmıştır. Araştırmaya 22 ğretmen adayı katılmıştır. Araştırmanın sonucunda ilgili dersi alan öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili bilgi edindikleri ve kendi yaşamlarında toplumsal cinsiyet rollerinin yansımalarını sorguladıkları ve değişim sürecine girdikleri ifade edilmektedir.

Sonuç olarak, bu araştırma kapsamında ele alınan ana değişkenlerden cinsiyet rolünün psikolojik danışma alanında özellikle yurtdışı alanyazında psikolojik danışmanlar

ile çalışıldığı görülmektedir. Yurtiçi alanyazında ise cinsiyet rolleri konusunda psikolojik danışman adayları ile yapılmış araştırmaların sınırlı sayıda olduğu görülmüştür.

2.4. Bilinçli Farkındalık İle İlgili Alanyazın

Bu başlık altında öncelikle bilinçli farkındalık ile ilgili kuramsal açıklamalara yer verilmiştir. Daha sonra bilinçli farkındalık ile ilgili araştırmalar verilmiştir.

2.4.1. Bilinçli farkındalık

Bilinçli farkındalık, hem eski hemde çağdaş bir Budist uygulaması olarak görülmektedir (Stella, 2016, s. 3). Bilinçli farkındalık kavramı eski Pali dilinin ‘sati’ kelimesinden gelmektedir. ‘Sati’ kelime anlamı olarak farkındalık, anlama, hatırlama olarak kullanılmaktadır (Bodhi, 2000, s. 86). Bilinçli farkındalık, “şuanda olanların farkında olma” (Germer, Siegel ve Fulton, 2005, s. 6), herhangi bir görüşe bağlı olmadan sessiz ve esnek kalarak psikolojik özgürlük sağlama olarak ifade edilmektedir (Martin, 1997, s. 291).

Bilinçli farkındalık, psikolojik bir farkındalık durumu, farkındalığı teşvik eden bir uygulama, bilgi işleme durumu ve kişisel bir özellik olarak görülmektedir (Brown, Ryan ve Creswell, 2007, s. 212). Bilinçli farkındalık, herhangi bir yargılama olmadan şuanda olanların farkında olma olarak belirtilmektedir (Davis ve Hayes, 2011, s. 198). Bu anlamıyla bilinçli farkındalık, bir özellik olmaktan çok meditasyon yapmak gibi bir uygulama, bir durum olarak görülmektedir. Bir başka tanımlamada bilinçli farkındalık, şuanda olan olaylara ve tecrübelerle duyarlı, dikkat ve farkındalık olarak ifade edilmektedir (Brown ve Ryan, 2003, s. 822). Bir diğer deyişle bilinçli farkındalık, şundaki gerçekliğe yönelik artırılmış olan dikkat ve farkındalığı yasıtmaktadır. Bilinçli farkındalığın tersi umursamazlık (mindlessness) olarak ifade edilmektedir (Germer, 2004, s. 24). Umursamazlık, bireyin bir düşünce, duygu ve algının varlığını kabul etmemesi/yok sayması olarak görülmektedir. Ancak birey, her ne kadar çevresinde olan bitenin bilincinde olmadığı algısında olsa da bilinçli farkındalık bireyin çevresine karşı alıcı olmasını, çevresinde olan bitene yönelik duyularının, duygularının ve düşüncelerinin açık olmasını sağlamaktadır (Brown ve Ryan, 2003, s. 822). Bir diğer ifadeyle, dış dünyada olan şeyler bireyin dikkatinin merkezinde olmasa da birey bunların farkındadır.

İlgili alanyazında bilinçli farkındalığın özellikleri tanımlanmıştır. Bilinçli farkındalığın özellikleri; gözlemlene, tanımlama, bilinçli eylemde bulunma ve yargısız kabul etmek olarak ifade edilmektedir (Baer, Smith ve Allen, 2004, s. 193). Gözlemlene; bendensel duyum, biliş ve duygu gibi içsel; koku alma ve duyma gibi dışsal uyarıcıların farkında olma veya dikkat etme olarak ifade edilmektedir. Tanımlama; deneyimlerin herhangi bir yargılama olmaksızın sözel olarak ifade edilmesi olarak belirtilmiştir. Bilinçli eylemde bulunma; bir etkinliğe tamamen girmek, bir eylem içerisinde olmak, kendini bir şeyin içine atmak, şuan olan bir şeye odaklanmak olarak ifade edilmektedir. Yargısız kabul etmek; iyi-kötü, doğru-yanlış, değerli-değersiz gibi herhangi bir yargılama olmadan kabul etmek olarak belirtilmiştir.

Bilinçli farkındalık uygulaması esnasında bilinçlenme ve farkındalığa giren iyi-kötü, doğru-yanlış olarak değerlendirilmeyen bilişsellik bulunmaktadır (Hayes ve Wilson, 2003, s.164). Germer (2004, s. 27) bilinçli farkındalık anlarının niteliklerini tanımlamaktadır. Bilinçli farkındalık anlarının nitelikleri aşağıda belirtilmiştir:

- *Kavramsal değildir.* Bilinçli farkındalık, zihinsel süreçlerimize dalmadan farkında olmaktır.
- *Şuana odaklıdır.* Bilinçli farkındalık deneyimlerimizden gelen düşüncelerimiz daima şuan ile ilgilidir.
- *Yargılayıcı değildir.* Bilinçli farkındalık, deneyimlerimizin ötesinde olmayı arzularsak özgürce ortaya çıkamaz.
- *Amaçlıdır.* Bilinçli farkındalık, her zaman dikkatin bir yere yönlendirilmesi için bir niyeti içerir. Dikkati şuana çevirmek bilinçli farkındalığın sürekli olmasını sağlar.
- *Katılımcı gözlemine ihtiyaç duyar.* Bilinçli farkındalık, tanıklık etmektir. Beden ve zihin yakından yaşanır.
- *Sözel değildir.* Bilinçli farkındalık deneyimi, kelimelere ihtiyaç duymaz. Kelimeler oluşmadan farkındalık zihinde gerçekleşir.
- *Keşfe dayalıdır.* Bilinçli farkındalık, daima algılama seviyesindeki incelikleri inceler.

- *Özgürleştiricidir.* Bilinçli farkındalık, koşullanan acıdan kurtulmayı ve özgürleşmeyi sağlar.

Yukarıda ifade edilen bilinçli farkındalık nitelikleri, bilinçli farkındalık anlarında ortaya çıkmaktadır. Bunlar, bilinçli farkındalık uygulamalarının temel nitelikleri olarak ifade edilmektedirler. Bilinçli farkındalık kendi başına sıra dışı değildir ve bilinçli farkındalığın sürdürülmesi nadiren gerçekleşmektedir (Germer, 2004, s. 28).

Bilinçli farkındalık şuanda olanların bilincinde olmaktır (Germer, 2004, s. 25). Bilinçli farkındalık, uygulamaları yoluyla bilinçliliğin artırılması amaçlanmaktadır. Bilinçli farkındalık ile ilgili pek çok kuramsal açıklama bulunmaktadır. Bilinçli farkındalık kavramının kuramlardaki açıklamaları aşağıda verilmektedir.

2.4.2. Bilinçli farkındalık ve psikolojik danışma

Bilinçli farkındalık yirminci yüzyılın sonlarında psikolojik danışma alanı için önem arz eden bir uygulama alanı olarak karşımıza çıkmaktadır (Brown, Marquis ve Guiffrida, 2013, s. 97). Bilinçli farkındalık uygulamaları psikoterapi uygulamaları ile benzerlik göstermektedir. Örneğin zihinselleştirme uygulaması bilinçli farkındalık ve psikoterapi yaşantısında kullanılan bir uygulamadır. Zihinselleştirme, bireyin kendisinin ve başkalarının davranışlarında etkili olan duygu, düşünce ve arzularını anlayabilmesi olarak tanımlanmaktadır (Wallin, 2007, s. 106). Bilinçli farkındalık ve zihinselleştirme, zihinsel yapının geçici, kişiye özel ve akışkan olduğunu ifade etmektedir. Bilinçli farkındalık, herhangi bir bağlanma ve yargı olmaksızın zihinsel yükseliş ve düşüşü kabul eden bir uygulama olarak ifade edilmektedir. Bilinçli farkındalık ve psikoterapi uygulamaları şuanda olanları dikkate alması yönüyle benzerlik taşımaktadır (Davis ve Hayes, 2011, s. 198). Psikolojik danışma yaşantısında psikolojik danışmanın şimdi ve burada olmasına katkı sağlayan bir kavram olarak bilinçli farkındalığın ele alındığı ifade edilmektedir (Hall, 2009, s. 105).

Germer (2004, s. 25), psikolojik danışmada kullanılan kabul kavramının bilinçli farkındalık uygulamalarında bir beceri olarak ele alındığını ifade etmektedir. Psikolojik danışman, psikolojik danışma sürecinde öfke, kızgınlık, tikslenme gibi pek çok duygu yaşamaktadır. Bilinç farkındalık ve psikolojik danışma uygulamalarında kabul becerisi, herhangi bir yargılama olmadan kişinin kabul edilmesini ifade etmektedir. Bilinçli

farkındalık uygulamalarında herhangi bir söze ihtiyaç duymadan algılama bulunurken; psikolojik danışmada sorunun danışan tarafından sözel olarak ifade edilmesi beklenmektedir. Danışanın yaşadığı sorunu ifade etmesi psikolojik danışman ve danışan arasında empatinin kurulmasını sağlamaktadır. Psikolojik danışma ve bilinçli farkındalık uygulamalarında farklılıkları olsa da kabul bir beceri olarak önemli bir konumda bulunmaktadır (Brown, Marquis ve Guiffrida, 2013, s. 99; Germer, 2004, s. 25).

Psikolojik danışma ve bilinçli farkındalık uygulamalarının her ikisi de kabul, farkındalık ve şuanda olan deneyimleri ele almaktadır. Germer (2004, s. 26) kabul, farkındalık ve şuanda olan deneyimlerin psikolojik danışma yaşantısında aynı anda olmasının her zaman mümkün görülmediğini vurgulamaktadır. Örneğin psikolojik danışmanın danışana yönelik kabulü, kendisi ile ilgili farkındalığı olmadan da gerçekleşebilmektedir. Bir diğer ifadeyle, psikolojik danışman kendisi ile ilgili farkındalık geliştirmeden de danışanı koşulsuz kabul edebilmektedir. Öte yandan psikolojik danışmada farkındalık bireyin geçmiş deneyimlerinden yola çıkılarak geliştiği söylenebilir. Ancak bilinçli farkındalık uygulamalarında şuanda olanların farkında olmak anlamıyla kullanılmaktadır (Bishop, vd., 2004, s. 238).

Bilinçli farkındalık uygulamalarında bireyin farkındalık kazanması amacıyla sessiz kalması bir teknik olarak kullanılmaktadır (Ivey, 2015, s. 387). Benzer şekilde psikolojik danışmada da terapötik bir beceri olarak sessizlik kullanılmaktadır. Cormier ve Hackney (2013, s. 78) psikolojik danışmada kullanılan sessizliğin psikolojik danışmandan ve danışandan kaynaklanan nedenleri olduğunu belirtmektedirler. Psikolojik danışmanın tecrübesiz olmasından kaynaklanabileceği gibi, danışanın kendisi ile ilgili farkındalık geliştirdiği anlarda ve kafası karıştığı anlarda yeni duruma uyum sağlamak için sessizliğin terapötik bir beceri olarak kullanılabilmesi ifade edilmektedir. Bu bilgiler ışığında hem bilinçli farkındalık uygulamalarında hem de psikolojik danışma yaşantısında kullanılan sessizliğin bireyin farkındalık kazandığı anlarda yeni duruma uyum sağlaması için önemli bir beceri ve uygulama olduğu söylenebilir.

Bilinçli farkındalıkla ilgili tüm bu açıklamalardan sonra bilinçli farkındalığın psikolojik danışman yetiştirmede önemli bir uygulama olduğu ifade edilebilir. Bilinçli farkındalık eğitiminin psikolojik danışman adaylarına lisans esnasında verilmesinin önemi ilgili alan yazında vurgulanmaktadır (Stella, 2016, s. 32; Urdang, 2010, s. 524). Psikolojik

danışman adaylarının bilinçli farkındalık eğitimi yoluyla danışan ile psikolojik danışma yaparken kendi tutum, davranış ve duygularını fark etmelerini sağlayacağı belirtilmektedir (Urdang, 2010, s. 524). Psikolojik danışman adaylarına verilecek olan bilinç farkındalık eğitiminin empati becerileri, merhamet ve psikolojik danışma becerilerini geliştireceği, stres ve kaygıyı azaltacağı önemle vurgulanmaktadır (Davis ve Hayes, 2011, s. 202). Ayrıca psikolojik danışma öğrencilerine verilecek olan bilinçli farkındalık eğitimi psikolojik danışma özyeterliliğini ve mesleki benlik saygısını geliştireceği, tükenmişliği azaltacağı ifade edilmektedir (Urdang, 2010, s. 524). Davis ve Hayes (2011, s. 199) psikoterapide bilinçli farkındalığın kullanılması yoluyla bireyin duygusal, kişilerarası ve içsel faydalar sağladığını ifade etmektedir. Bilinçli farkındalık, bireyin duygularını düzenlemesine, kişilerarası ilişkilerde empati ve zihinsel esnekliğinin artmasına, stres ve çatışmanın azalmasına, iyi oluşunun yükselmesine katkı sağlamaktadır.

Bilinçli farkındalık kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilişkili bir kavram olarak görülmektedir (Gervais ve Hoffman, 2013, s. 291; Tourek, 2014, s. 56). Bilinçli farkındalık kavramında önemli değerler olarak ele alınan özfarkındalık, merhamet, kendini kabul ve empati gibi kavramlar aynı zamanda kültüre duyarlılık değerleri olarak görülmektedir. Kültüre duyarlı psikolojik danışmada psikolojik danışmanın kendi kültürel değerlerinin ve önyargılarının farkında olması ve danışanın içsel olarak herhangi bir yargılama olmadan kabul edilmesi bilinçli farkındalık ile ilişkili görülmektedir (Gervais ve Hoffman, 2013, s. 291). Bir başka ifadeyle, psikolojik danışma yaşantısında bireyin koşulsuz kabul edilmesini ve anlaşılmasını kolaylaştırması açısından bilinçli farkındalık kültüre duyarlı psikolojik danışma ile yakından ilişkili görülmektedir. Bilinçli farkındalık, toplumsal değerler ve cinsiyet rolleri gibi kültürel farklılığın ifade edildiği kavramların üzerinde bir beceri olarak görülmektedir. Bilinçli farkındalık güven, önyargısız kabul, samimiyet gibi değerleri ön planda tutması açısından kültüre duyarlılık değerlerinin öğrenilmesine ve nesiller boyu aktarılmasına aracılık etmektedir (Tadlock-Marlo, 2011, s. 229).

2.4.3. Bilinçli farkındalık ile ilgili araştırmalar

Bu başlık altında bilinçli farkındalık ile ilgili yurtdışında ve yurtiçinde gerçekleştirilmiş olan araştırmalar yer almaktadır. İlgili alan yazında yirmibirinci yüzyılın

başlarından itibaren bilinçli farkındalık ile ilgili pek çok araştırma yapıldığı görülmektedir (Brown ve Ryan, 2003, s. 822; Hall, 2009, s. 105; Wei, vd., 2015, s. 11). Yapılmış olan araştırmalar incelendiğinde bu araştırmada ele alınan psikolojik danışma özyeterliği, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ve cinsiyet rolleri ile bilinçli farkındalık arasındaki ilişkilerin ele alındığı araştırmaların olduğu görülmüştür. Bilinçli farkındalık ile ilgili araştırmalara yönelik açıklamalara aşağıda yer verilmektedir.

Yüksek lisans ve doktora öğrenimi gören psikolojik danışmanların psikolojik danışma özyeterliği ile bilinçli farkındalıkları arasındaki ilişkide psikolojik danışmanın dikkati ve empatinin aracılık rolü incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda psikolojik danışma özyeterliği, bilinç farkındalık, dikkat ve empati arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Aynı araştırmada, psikolojik danışma özyeterliğinin bilinçli farkındalık tarafından yordanmasında dikkat ve empatinin aracılık ettiği bulgulanmıştır (Greason ve Cashwell, 2009, s. 8).

Yüksek lisans düzeyinde öğrenim gören psikolojik danışmanlarla yapılan bir diğer araştırmada (Hall, 2009, s.105) kaygı ve psikolojik danışma özyeterliği arasında bilinçli farkındalığın aracılık rolüne bakılmıştır. Araştırmanın sonucunda bilinçli farkındalık ile psikolojik danışma özyeterliği arasında pozitif yönde, kaygı ile negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca psikolojik danışmanların kaygı ve psikolojik danışma özyeterlikleri arasındaki ilişkide bilinçli farkındalığın aracılık ettiği sonucuna varılmıştır.

Bir diğer araştırmada (Hung, 2014, s. 37) psikolojik danışmanların özseverlik, gerçekleştirdikleri psikolojik danışma oturum sayısı ve öz farkındalıkları ile psikolojik danışma özyeterlikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda özseverlik, oturum sayısı ve öz farkındalık ile psikolojik danışma özyeterliği arasında pozitif yönde anlamlı bulgular elde edilmiştir. Aynı araştırmada özseverlik ve psikolojik danışma özyeterliği (oturum yönetme ve zorluklarla mücadele) ilişkisinde öz farkındalığın aracılık etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Psikolojik danışman adaylarıyla yapılan betimsel bir araştırmada (Wei, vd., 2015, s. 11) bilinçli farkındalık ve psikolojik esnekliğin psikolojik danışma özyeterliğini yordamasında öz farkındalığın aracılık rolü incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda; bilinçli farkındalık ile psikolojik esneklik ve psikolojik danışma özyeterliği arasında pozitif yönde

anlamli iliŖki bulunmuŖtur. Aynı araŖtırmada psikolojik danıŖman adaylarının bilinçli farkındalık ve psikolojik esnekliği psikolojik danıŖma özyeterliğini öz farkındalığın aracılığıyla anlamli düzeyde yordadığı bulgulanmıŖtır.

Nitel bir araŖtırmada (2015, s. 1325) yüksek lisans düzeyindeki özel eğitim öğretmenleri ve psikolojik danıŖmanların bilinçli farkındalık deneyimlerinin onların kiŖisel ve sosyal yaŖantısına yansımaları incelenmiŖtir. AraŖtırmada bilinçli farkındalığı arttırmaya yönelik meditasyon uygulaması programı uygulanmıŖtır. AraŖtırma sonucunda, katılımcıların merhamet ve kabul ile ilgili düşüncelerinin pozitif yönde deđiŖtiđi bulunmuŖtur. Aynı araŖtırmada katılımcıların uyku kalitelerinin artmasında ve streslerinin azalmasında duygu, düşünce ve davranıŖları ile ilgili farkındalığın etkili olduğu ifade edilmektedir. Bu araŖtırmada katılımcıların kiŖisel ve zihinsel sağlığının korunması adına bilinçli farkındalık ile ilgili ders ve uygulamaların olması gerektiği önerilmiŖtir.

Deneysel bir araŖtırmada (Bohecker ve Horn, 2016, s. 322) bilinçli farkındalık deneyimlerinin bilinçli farkındalık, empati ve psikolojik danıŖma özyeterliğine etkisi incelenmiŖtir. Deney grubunda yer alan psikolojik danıŖmanlara bilinçli farkındalık ile ilgili uygulamalar yapılmıŖtır. Kontrol grubunda olan psikolojik danıŖmanlar ile herhangi bir uygulama gerçekteŖtirilmemiŖtir. AraŖtırmanın sonucunda deney grubunda yer alan psikolojik danıŖmanlarının bilinçli farkındalık deneyimlerinin bilinçli farkındalık, empati ve psikolojik danıŖma özyeterliklerini anlamli düzeyde arttırdığı sonucuna varılmıŖtır.

YurtdıŖında yapılmıŖ olan araŖtırmalarda görüldüğu üzere psikolojik danıŖma özyeterliği ve bilinçli farkındalığın pozitif yönde iliŖkili olduğu görülmektedir. Bu araŖtırmaların ıŖıđında psikolojik danıŖman adayların bilinçli farkındalığı arttıka psikolojik danıŖma özyeterliğinin de arttığı söylenebilir. Bilinçli farkındalık kavramı aynı zamanda kültüre duyarlı psikolojik danıŖma yeterliği ile iliŖkili bulunmuŖtur. Kültüre duyarlı psikolojik danıŖma yeterliği ve bilinçli farkındalık ile ilgili yapılmıŖ olan araŖtırmalar aŖađıda sunulmuŖtur.

Psikolog, psikiyatrist, sosyal çalıŖmacı veya psikolojik danıŖman olarak çalıŖan katılımcılar ile yapılan bir araŖtırmada (Tourek, 2014, s. 56) katılımcıların kültüre duyarlı psikolojik danıŖma yeterlikleri ve bilinçli farkındalıkları arasındaki iliŖki incelenmiŖtir. AraŖtırmanın sonucunda katılımcıların bilinçli farkındalıkları ve kültüre duyarlı psikolojik danıŖma yeterlikleri (bilgi, beceri, farkındalık) arasında pozitif yönde anlamli düzeyde

ilişki bulunmuştur. Aynı araştırmada kadınların bilinçli farkındalık düzeyi erkeklerin bilinçli farkındalık düzeyinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ayrıca katılımcıların bilinçli farkındalıkları kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordadığı bulgulanmıştır.

Bir diğer araştırmada (Ivers, vd., 2016, s. 76) yüksek lisans düzeyinde öğrenim gören psikolojik danışman adaylarının bilinçli farkındalıkları ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda psikolojik danışman adaylarının bilinçli farkındalıkları ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca psikolojik danışman adaylarının bilinçli farkındalıklarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordadığı bulgulanmıştır.

İlgili alanyazında cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalık arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırma sonuçlarına da ulaşılmıştır. Bir araştırmada (Gervais ve Hoffman, 2013, s. 291) psikoloji öğrencilerinin cinsiyetçilik, feministlere yönelik olumlu tutum ve bilinçli farkındalıkları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda bilinçli farkındalık ile feministlere yönelik olumlu tutum arasında pozitif yönde, cinsiyetçilik arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Üniversite öğrencileri ile yapılan bir diğer betimsel araştırmada (Price, 2016, s. 83) bilinçli farkındalık becerileri ile cinsiyet rolleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda erkeksilik cinsiyet rolleri ile bilinçli farkındalık arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunamamıştır. Ancak, kadınsılık cinsiyet rolleri ile bilinçli farkındalık arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Yurtiçinde bilinçli farkındalık ile ilgili araştırmaların yirmibirinci yüzyılın ilk çeyreğinde yapılmaya başlandığı görülmektedir (Demir, 2014, s. 55-60; Özyeşil, 2011, s. 86-91; Ülev, 2014, s. 37). Yurtiçinde yapılmış olan araştırmalarda üniversite öğrencilerinin çalışma grubu olarak seçildiği dikkat çekmektedir. Yurtiçinde yapılmış olan araştırmalarda bilinçli farkındalık ile kişisel ve sosyal değişkenlerin ele alındığı görülmektedir. Ayrıca yurtiçi alanyazında psikolojik danışmanların bilinçli farkındalığı ile ilgili iki metaanaliz çalışmasının (Gülüm, 2016, s. 342; 2017, s. 126) bulgularına ulaşılmıştır.

Gülüm (2016, s. 342) bilinçli farkındalık temelli eğitimlerin psikolojik danışmanların ve psikolojik danışman adaylarının eğitiminde nasıl deneyimlendiği ve etkili psikolojik

yardım sunmada sağladığı faydaları meta analiz çalışmasıyla incelemiştir. Araştırmaya 12 çalışma dahil edilmiş olup, bu çalışmaların sekizi psikolojik danışma lisansüstü öğrencileri ile dördü psikolojik danışmanlarla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yer alan çalışmalarda bilinçli farkındalığın ders olarak okutulması, günlükler tutulması, bilinçli farkındalık temelli uygulamalar ve bilinçli farkındalık temelli eğitim programlarının uygulanması şeklindedir. Araştırmanın sonucunda genel fayda, kuramsal ve kavramsal değişimler, kişilik özelliklerinde değişim ve yeni becerilerin öğrenilmesi ana temaları oluşturulmuştur. Genel fayda ana temasının altında rahatlatma ve ayırıştırma, psikolojik danışmanın bilinçli farkındalığının danışan için avantajları, kuramsal ve kavramsal değişimler ana temasının altında bilinçli farkındalık önerme ve uygulama, kavramsallaştırma kazanımları olarak ifade edilmektedir. Kuramsal ve kavramsal değişimler ana temasının altında, psikolojik danışmanların bilinçli farkındalık uygulama ve sonrasında kuramsal değişimler yer almaktadır. Kişilik özelliklerinde değişim ana temasının altında, özgüven, merhamet, sorumluluk, sakinleşme, yavaşlama alt temaları bulunmaktadır. Son olarak yeni becerilerin öğrenilmesi ana temasının altında kabul, içinde bulunulan anda olmak ve ilişki kurmak, empati, sonuç odaklı olmak, farkındalık, bakım sunma, odaklanma ve baş etme alt temaları yer almaktadır. Yapılan meta analiz çalışması sonucunda psikolojik danışmanların bilinçli farkındalık uygulamalarına katılmaları psikolojik danışma becerilerinin gelişmesinde önemli bir etken olduğu vurgulanmaktadır.

Gülüm (2017, s. 126) tarafından bilinçli farkındalık konusunda ikinci bir meta analiz çalışması yapılmıştır. Bu araştırmada bilinçli farkındalık uygulamalarının psikolojik danışmanların kişisel yaşamlarına etkisi incelenmiştir. Araştırmaya 13 nitel analiz yönteminin kullanıldığı çalışma dahil edilmiştir. Araştırmaya dahil edilen 13 araştırmadan 10'u psikolojik danışma lisansüstü öğrencileri, üçü psikolojik danışmanlar ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya dahil edilen çalışmalarda bilinçli farkındalığın ders olarak okutulması, bilinçli farkındalık eğitimi ve uygulamaları yer almaktadır. Araştırmanın sonucunda iki ana tema bulunmuştur. Bunlar, kişisel yaşam deneyimi ve sorunlar/zorluklar olarak ifade edilmiştir. Kişisel yaşam deneyiminde; yaşam kalitesinde artış, kabul, farkında olma, bakım ve baş etme, dikkat ve odaklanma alt temaları bulunmaktadır. Sorunlar ve zorluklar ana temasının altında; deneyimde yaşanan sorunlar, uygulama sorunları, psikolojik danışmaya aktarmada yaşanan zorluklar, bilinçli farkındalık tekniklerine yönelik

yaşanan sorunlar alt temalar olarak yer almaktadır. Araştırmanın sonucunda bilinçli farkındalık uygulamalarının psikolojik danışmanların kişisel gelişimlerine ve iyi oluşlarına katkı sağladığı ifade edilmektedir.

Sonuç olarak, bu araştırma kapsamında ele alınan ana değişkenlerden bilinçli farkındalığın psikolojik danışma alanıyla olan ilişkisi yurtdışı alanyazında incelendiği görülmektedir. Yurtdışı alanyazında bilinçli farkındalık, psikolojik danışmanların psikolojik danışma özyeterliği ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilişkileri incelenmiştir. Yurtiçi alanyazında bilinçli farkındalık ile ilgili araştırmaların üniversite öğrencileri ile gerçekleştirildiği görülmektedir. Yurtiçi alanyazında psikolojik danışman adayları ve psikolojik danışmanların bilinçli farkındalıkları ile ilgili metaanaliz araştırmalarının da yapıldığına rastlanmıştır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, çalışma grubuna, veri toplama araçlarına, verilerin toplanma sürecine ve verilerin analizine yönelik bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlik algıları, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıkları arasındaki ilişkiyi eşzamanlı olarak ortaya koymayı amaçlayan ilişkisel tarama modelinde bir çalışmadır. İlişkisel tarama modeli, iki ve daha çok değişken arasındaki ilişkinin belirlenmesini, değişkenler arasındaki ilişkide değişimin olup olmadığını ve değişimin miktarını belirlemek amacıyla kullanılmaktadır (Büyüköztürk vd. 2010, s. 22).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubuna 2015-2016 Öğretim Yılı Bahar döneminde Adnan Menderes Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, Mersin Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Osmangazi Üniversitesi, Pamukkale Üniversitesi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültelerinin Rehberlik ve Psikolojik Danışma Lisans Programlarının son sınıflarında öğrenim gören 667 üniversite öğrencisi yer almıştır. Bu araştırmanın çalışma grubunun seçiminde aşağıda sunulan ölçütler dikkate alınmıştır.

1. Çalışma grubuna alınan psikolojik danışman adaylarının Rehberlik ve Psikolojik Danışma programında ders veren öğretim üyelerinin Rehberlik ve Psikolojik Danışma alanında eğitim geçmişlerinin olması,
2. Çalışma grubunda yer alan psikolojik danışman adaylarının Bireysel Psikolojik Danışma Uygulaması Dersi'ni almış olmaları,
3. Çalışma grubunda yer alan psikolojik danışman adaylarının Bireysel Psikolojik Danışma Uygulaması Dersi kapsamında süpervizyon almış olmaları,
4. Çalışma grubunda yer alan psikolojik danışman adaylarının en az bir danışan ile başlangıç, çalışma ve sonlandırma sürecini içeren psikolojik danışma sürecini tamamlamış olmaları ölçüt olarak alınmıştır.

Çalışma grubunun belirlenmesi aşamasında, üniversitelerin resmi internet adresleri üzerinden Rehberlik ve Psikolojik Danışma programları hakkında bilgiler edinilmiştir. Daha sonra, Rehberlik ve Psikolojik Danışma programı bulunan üniversitelerdeki öğretim üyeleri ile iletişime geçilerek ek bilgiler toplanmıştır. Ek bilgilerde; Bireysel Psikolojik Danışma Uygulaması Dersi kapsamında süpervizyon verilir verilmediği, en az bir danışan ile psikolojik danışma sürecinin tamamlanıp tamamlanmadığına ilişkin bilgiler alınmıştır. Elde edilen bilgiler doğrultusunda araştırmannın verilerinin toplanacağı üniversitelere karar verilerek, araştırmannın verileri toplanmıştır.

Araştırmannın verileri toplandıktan sonra, veri setindeki bilgilere dayalı olarak psikolojik danışman adaylarının Bireysel Psikolojik Danışma Uygulaması Dersi kapsamında süpervizyon almayanların ve bir danışan ile psikolojik danışma sürecini tamamlamayanların olduğu görülmüştür. Bu çerçevede, tüm bu ön koşulları ve araştırmaya dahil edilme ölçütlerini karşılayan 431 psikolojik danışman adayı bu araştırmannın çalışma grubunda yer almıştır. Çalışma grubunda yer alan katılımcıların %71.0'ı (306) kadın ve %29'u (125) erkektir. Ayrıca katılımcıların yaşları 20 ile 28 arasında değişmekte, yaş ortalamaları 22.16 ve yaşlarının standart sapması .99'dur. Çalışma grubunun belirlenmesinde oranlı kümeleme örnekleme yolu kullanılmıştır. Çalışma grubunun evrenin %10'unu temsil edecek şekilde seçilmesine özen gösterilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada katılımcıların psikolojik danışma özyeterlik algı düzeylerini belirlemek amacıyla "Psikolojik Danışma Özyeterlik Ölçeği", kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik algı düzeylerini belirlemek amacıyla "Kültüre Duyarlılık Algıları Ölçeği", cinsiyet rollerine ilişkin tutum düzeylerini belirlemek amacıyla "Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği" ve bilinçli farkındalık düzeylerini belirlemek amacıyla "Bilinçli Farkındalık Ölçeği" kullanılmıştır. Ayrıca katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bilgiler "Kişisel Bilgi Formu" aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma kullanılan ölçme araçlarına ilişkin detaylı bilgiler aşağıda sunulmuştur.

3.3.1. Psikolojik danışma özyeterlik ölçeği

Psikolojik Danışma Özyeterlik Ölçeği Lent, Hill ve Hoffman (2003, s. 98) tarafından psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlik düzeylerini belirlemek

amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 41 maddeden oluşmakta ve ölçekte 10'lu Likert (0 = Hiç güvenmiyorum - 9 = Tam olarak güveniyorum) derecelendirmesi kullanılmıştır. Psikolojik Danışma Özyeterlik Ölçeği üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; Yardım Becerisi Özyeterliği, Oturumları Yönetme Özyeterliği, Zor Danışanla Mücadele Özyeterliği şeklindedir. Psikolojik danışma özyeterliği ölçek toplam puanı ile de hesaplanabilmektedir. Ölçekten alınabilecek toplam puan 0-369 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puan yüksekliği psikolojik danışma özyeterliğinin yüksek algılandığı anlamına gelmektedir. Orijinal çalışmada ölçeğin geçerliğini belirlemek için açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ölçek madde faktör yüklerinin .50-.93 arasında değiştiği ve toplam varyansın %78'inin açıklandığı görülmüştür. Ölçeğin güvenilirliği kapsamında yapılan analiz sonucunda Cronbach alfa içtutarlık katsayısı .97 ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .75 olarak hesaplanmıştır Ölçeğin uyum geçerliği kapsamında yapılan çalışma sonucunda Psikolojik Danışma Beceri Ölçeği ile pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkiler bulunmuştur.

Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Pamukçu ve Demir (2013, s. 215) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin geçerliğini belirlemek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda iyi uyum değerlerinin elde edildiği görülmüştür. Uyum indeksleri $\chi^2/df = 3.30$, GFI = .98, AGFI = .98, CFI = 1.00, RMSEA = .07 ve SRMR = .05 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Türkçe formu için güvenilirliği kapsamında yapılan analiz sonucunda Cronbach alfa içtutarlık katsayısı .98 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması kapsamında uyum geçerliği için Psikolojik Danışma Beceri Ölçeğinin Türkçe formu ile pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkiler bulunmuştur.

Bu çalışmada Psikolojik Danışma Özyeterlik Ölçeği'nin Cronbach alfa içtutarlık katsayısı Oturumları Yönetme Özyeterliği alt boyutu için .95, Zor Danışanla Mücadele Özyeterliği alt boyutu için .92 ve ölçek toplamı için .95 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliklerini belirlemek amacıyla Psikolojik Danışma Özyeterlik Ölçeği'nin Oturumları Yönetme Özyeterliği ve Zor Danışanla Mücadele Özyeterliği alt boyutları kullanılmıştır. Ölçeğe ait seçilmiş maddeler EK-1'de yer almaktadır.

3.3.2. Kültüre duyarlılık algıları ölçeği

Kültüre Duyarlılık Algıları Ölçeği, Güçlücan (2016, s. 64) tarafından psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik algılarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 26 maddeden oluşmakta ve ölçekte 5’li Likert (1 = Hiçbir zaman - 5 = Her zaman) derecelendirmesi kullanılmıştır. Ölçekte Kültürel Farklılıklara Açıklık ve Danışan ile Kültürel Benzerlik Arama şeklinde iki alt boyut yer almaktadır. Ölçekteki Kültürel Benzerlik Arama boyutunda yer alan yedi madde ters puanlanmaktadır. Ölçekte tüm maddelerden alınan puanın toplanması yoluyla toplam puan alınmaktadır. Ölçekten alınan toplam puan 26-130 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar psikolojik danışmanların kültüre duyarlılık algılarının yüksek olmasına, düşük puanlar ise kültüre duyarlılık algılarının düşük olmasına işaret etmektedir. Ölçeğin yapısını belirlemek için yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda madde faktör yüklerinin .57-.95 arasında değiştiği ve toplam varyansın %67.7’sinin açıklandığı görülmüştür.

Ölçeğin yapısının doğrulanıp doğrulanmadığını belirlemek için yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda iyi uyum değerlerinin elde edildiği görülmüştür. Uyum indeksleri $\chi^2/df = 3.45$, RMSEA = .086, GFI = .79, AGFI = .75, PGFI = .67 ve CFI = .91 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Cronbach alfa içtutarlık katsayısı Kültürel Farklılıklara Açıklık alt boyutu için .98, Danışan ile Kültürel Benzerlik Arama alt boyutu için .79 ve ölçek bütünü için .95 olarak bulunmuştur.

Bu çalışmada Kültüre Duyarlılık Algıları Ölçeği’nin Cronbach alfa içtutarlık katsayısı Kültürel Farklılıklara Açıklık alt boyutu için .90, Kültürel Benzerlik Arama alt boyutu için .76 ve ölçek bütünü için .80 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini belirlemek amacıyla Kültüre Duyarlılık Algıları Ölçeği’nin Kültürel Farklılıklara Açıklık alt boyutu kullanılmıştır. Ölçeğe ait seçilmiş maddeler EK-2’de yer almaktadır.

3.3.3. Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği

Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği (Gender Role Attitudes Scale) García-Cueto, vd. (2015, s. 63) tarafından geliştirilmiştir. Ölçekte bireylerin cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumunu belirlemeye yönelik 20 madde bulunmaktadır. Tek boyutlu olan ölçekte 5’li Likert tipi (1 = Tamamen katılıyorum - 5 = Hiç katılmıyorum)

derecelendirme kullanılmıştır. Ölçekteki ilk altı madde doğrudan kodlanmakta ancak son 14 madde ters kodlanarak tüm maddelerden alınan puan toplanarak toplam puan alınmaktadır. Ölçekten alınan puanlar 20-100 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puanın yükselmesi toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumun yükselmesi anlamına gelmektedir. Ölçeğin orijinal çalışmasında ölçeğin geçerliliğini belirlemek için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin tek faktörlü bir yapıda olduğu ve faktör yüklerinin .45-.98 arasında değiştiği ve ölçek toplamının toplam varyansın %67.5'ini açıkladığı görülmektedir. Ölçeğin maddetoplam korelasyonlarının .39-.92 arasında değiştiği bulgulanmıştır. Ayrıca doğrulayıcı faktör analizi sonucunda tek faktörlü yapının doğrulandığı ve iyi düzeyde uyum indekslerinin elde edildiği görülmüştür. Orijinal çalışmada ölçeğin güvenilirliği kapsamında Cronbach alfa içtutarlık katsayısı .99 olarak hesaplanmıştır.

Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği'nin Türkçeye uyarlaması Bakioğlu ve Türküm (yayın aşamasında) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması için ölçeği geliştiren gruptaki ikinci yazardan gerekli izinler alınmıştır. Daha sonra ölçeğin Türkçeye çeviri çalışması alan uzmanları tarafından gerçekleştirilmiştir. Uzman görüşü alınarak tek formda toplanan ölçek alan uzmanları tarafından orijinal dile geri çevirisi yapılmıştır. Daha sonra son form oluşturularak uygulama üniversite öğrencileri ile iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada ölçeğin yapısını belirlemek için açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda .40 faktör yük değerinin altında yük alan 1, 2, 3, 6 ve 7. maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Yinelenen analiz sonucunda ölçeğin 15 maddeden oluştuğu ve tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve ölçeğin toplam varyansının %38.6'sının açıklandığını görülmüştür. Ölçek 15 maddeden oluşmakta ve ölçekteki ilk iki madde doğrudan ve diğer maddeler tersten puanlanarak toplam puan alınmaktadır. İkinci aşamada ölçek tekrar üniversite öğrencilerine uygulanarak doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması kapsamında yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda iyi uyum değerlerinin elde edildiği görülmüştür. Uyum indeksleri $\chi^2/df = 2.44$, RMSEA = .072, GFI = .90, AGFI = .87, CFI = .96, NFI = .94, NNFI = .96, IFI = .96, RMR = .06 ve SRMR = .05 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Türkçe formu için güvenilirliği kapsamında yapılan analiz sonucunda Cronbach alfa içtutarlık katsayısı .88 ve 15 gün arayla yapılan test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .77 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin

uyarlama çalışması kapsamında uyum geçerliği için Çelişik Duygulu Cinsiyet Rollerı Ölçeği ile negatif yönde anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Yapılan tüm bu analizler sonucunda 15 maddeden oluşan Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği Türkçe formunun geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutum Ölçeği'nin Cronbach alfa içtutarlık katsayısı .84 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğe ait seçilmiş maddeler EK-3'de yer almaktadır.

3.3.4. Bilinçli farkındalık ölçeği

Bilinçli Farkındalık Ölçeği Brown ve Ryan (2003, s. 824) tarafından geliştirilmiştir. Ölçekte, anlık deneyimlerin farkında olma ve deneyimlere karşı dikkatli olma becerisine yönelik bireysel farklılıkları ölçülmektedir. Tek boyutlu olan ölçek, 15 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten toplam puan alınmaktadır. Ölçeekte 6'lı Likert tipi (1 = Hemen hemen her zaman - 6 = Hemen hemen hiçbir zaman) derecelendirme kullanılmıştır. Ölçekten alınan puanlar 15-90 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puanın yükselmesi bilinçli farkındalık algısının yükselmesi anlamına gelmektedir. Ölçeğin orijinal çalışmasında ölçeğin geçerliliğini belirlemek için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin tek faktörlü bir yapıda olduğu ve faktör yüklerinin .27-.78 arasında değiştii görülmektedir. Ayrıca doğrulayıcı faktör analizi sonucunda tek faktörlü yapının doğrulandığı ve iyi düzeyde uyum indekslerinin elde edildiği görülmüştür. Orijinal çalışmada ölçeğin güvenilirliği kapsamında Cronbach alfa içtutarlık katsayısı .82 ve dört hafta arayla aynı gruba yapılan uygulama sonucunda test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .81 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliği kapsamında yapılan analizler sonucunda Beş Büyük Kişilik Özelliği Ölçeği, Sürekli Duygu Durum Ölçeği, Bilinçli Farkındalık-Farkındasızlık Ölçeği ve Öz Bilinç Ölçeği ile anlamlı düzeyde ilişkiler bulunmuştur.

Bilinçli Farkındalık Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması Özyeşil, vd. (2011, s. 225) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışmasında öncelikle orijinal dilden Türkçeye çeviri çalışması yapılmıştır. Daha sonra ölçeğin dil geçerliliğini hesaplamak için iki ayrı gruba üç hafta arayla ölçek uygulanmıştır. Birinci gruba ilk uygulamada orijinal form, ikinci uygulamada Türkçe form, ikinci gruba ise ilk uygulamada Türkçe form ve ikinci uygulamada orijinal dildeki form uygulanmıştır. İki uygulama arasındaki korelasyon

katsayısı sırasıyla birinci grup için .95 ikinci grup için .96 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin tek faktörlü bir yapıda olduğu ve faktör yüklerinin .48-.81 arasında değiştiği görülmüştür. Ayrıca yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda tek faktörlü yapının doğrulandığı ve iyi düzeyde uyum indekslerinin elde edildiği görülmüştür. Uyum indeksleri $\chi^2/df = 2.09$, RMSEA = .06, GFI = .93, AGFI = .91 ve SRMR = .06 olarak bulunmuştur. Ölçeğin geçerliği kapsamında yapılan analiz sonucunda Cronbach alfa içtutarlık katsayısı .80 ve üç hafta arayla yapılan test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .86 olarak hesaplanmıştır. Ölçüt bağıntılı geçerlik kapsamında yapılan analiz sonucunda ölçeğin, Öz Anlayış Ölçeği, Depresyon, Anksiyete, Stres Ölçeği ve Pozitif Negatif Duygu Ölçeği ile anlamlı korelasyon katsayıları hesaplanmıştır (Özyeşil vd., 2011, s. 232).

Bu çalışmada Bilinçli Farkındalık Ölçeği'nin Cronbach alfa içtutarlık katsayısı .83 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğe ait seçilmiş maddeler EK-4'de yer almaktadır.

3.3.5. Kişisel bilgi formu

Bu araştırmada yer alan katılımcılar hakkındaki demografik bilgileri elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından Kişisel Bilgi Formu hazırlanmıştır. Kişisel Bilgi Formunda katılımcıların yaş ve cinsiyetlerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Ayrıca bu formda, psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma uygulaması yapmadan önce lisans öğrenimleri esnasında aldıkları mesleki derslerin psikolojik danışma uygulamasına hazırlamasına ilişkin katkısına ve psikolojik danışma uygulamalarını değerlendirmelerine yönelik sorular sorulmuştur. Kişisel Bilgi Formunda, psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma yaptıkları danışan sayısı ve toplam psikolojik danışma oturum sayısı, süpervizyon alıp almadıkları ve süpervizyon niteliklerine yönelik bilgiler bulunmaktadır. Bunların yanı sıra bu formda, katılımcıların kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili herhangi bir lisans dersi ve eğitim alıp almadıkları, aşına olduklarından farklı kültürel özelliklere sahip bir danışan ile psikolojik danışma yapıp yapmadıkları ve eğer yaptılarsa bunun kendi seçimleri olup olmadığını anlamaya yönelik bilgiler elde edilmiştir. Kişisel Bilgi Formu EK-5'de yer almaktadır.

3.4. Verilerin Toplanması

Bu araştırmanın veri toplama sürecinde öncelikle ölçme araçları bir set haline getirilmiştir. Daha sonra verilerin toplanabilmesi için Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsüne etik kurul izni (EK-6) için başvuru yapılarak gerekli izinler alınmıştır. Uygulama izinleri alındıktan sonra uygulamanın yapılacağı üniversitelerde uygulama konusunda işbirliği yapılacak öğretim üeleriyle irtibata geçilmiştir. Uygulamanın yapılacağı üniversitelerdeki öğretim üeleri ile uygulamanın yapılış biçimi ve uygulama saati konularında randevu alınarak fikirbirliğine varılmıştır. Araştırmacı tarafından uygulama yapılacak olan üniversitelerde randevu saatinde araştırmanın verileri toplanmıştır. Araştırmacının bizzat kendisi tarafından uygulamanın yapılamayacağı üniversitelerde ölçek setinin uygulanması konusunda yapılacak açıklamalar ve dikkat edilmesi gereken konular konusunda ölçeği uygulayacak olan öğretim üelerine bilgi verilmiştir. Bu açıklamalar; uygulama öncesinde araştırmaya katılacak olan bireylere araştırma ile ilgili olarak bilgilendirme, araştırmanın bilimsel bir çalışma olduğunun açıklanması ve uygulamalar sırasında bireysel değerlendirme yapılmayacağı, kimlik bilgilerine ihtiyaç duyulmayacağı, araştırma verilerinin bilimsel amaçla kullanılacağı vurgulanarak araştırmanın gönüllü olan katılımcılar ile gerçekleştirilmesi şeklinde olmuştur.

Bu araştırmada verileri toplanmadan önce bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama çalışması 30 psikolojik danışman adayına araştırmada kullanılacak veri setinin uygulanması yoluyla yapılmıştır. Pilot uygulamada yer alan katılımcılara kişisel bilgi formunda anlaşılmayan herhangi bir kısmın bulunup bulunmadığı ve ölçme araçlarında herhangi bir yazım hatası olup olmadığı ile ilgili fikirlerini beyan etmeleri istenmiştir.

Araştırmanın asıl uygulamasında 667 gönüllü psikolojik danışman adayına ulaşılmıştır. Elde edilen veri setlerinden 30 tanesi hatalı ve eksik doldurulduğu için analize dahil edilmemiştir. Ayrıca bu araştırmada sayfa 67’de sıralandığı gibi araştırmaya dahil edilme koşulu olarak psikolojik danışman adaylarının en az bir danışan ile psikolojik danışma uygulaması yapmış olması ve bu kapsamda süpervizyon almış olması dikkate alınmıştır. Elde edilen veri setinde bu koşulu sağlayan 431 psikolojik danışman adayıyla araştırmanın analizleri gerçekleştirilmiştir. Çok değişkenli yapısal eşitlik modeli

çalışmasında 400 veri yeter bir değer olarak görülmektedir (Çelik ve Yılmaz, 2013, s. 40). Bu araştırmanın 431 veri seti ile yürütülüyor olması yeter bir değer olduğu söylenebilir.

3.5. Verilerin Analizi

Bu çalışmada betimsel analizler (frekans, ortalama, standart sapma), güvenilirlik analizleri (çarpıklık, basıklık, korelasyon) karşılaştırma analizleri (bağımsız örneklem t-test, tek yönlü varyans analizi ANOVA) ve bootstrapping analizi için IBM SPSS Statistic 22 programı ve yapısal eşitlik modeli için AMOS Graphics programı kullanılmıştır. Bu araştırmanın betimsel analizleri yapılırken istatistiksel tekniklerin seçimi için normal dağılım varsayımları kontrol edilmiştir. Araştırmanın betimsel analizlerinde kullanılacak istatistiksel yöntem seçiminde çarpıklık, basıklık ve Kolmogrov Smirnov değerleri incelenerek karar verilmiştir. Araştırmada psikolojik danışma özyeterliği için çarpıklık katsayısı -.14, basıklık katsayısı -.03 olarak hesaplanmıştır. Kolmogrov Smirnov değeri incelenmiş ve verilerin normal dağılım gösterdiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca varyansların homojenliğini belirlemek amacıyla Levene Testi sonuçları kullanılmıştır. Betimsel analizlerde psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlik düzeyinin; psikolojik danışma uygulaması yapmadan önce aldıkları mesleki derslere ilişkin değerlendirmelerine göre ve psikolojik danışma uygulaması yaptıktan sonra değerlendirmelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile bakılmıştır. Yapılan ANOVA analizi sonucunda gruplar arasında anlamlı fark olması durumunda farkın kaynağını belirlemek amacıyla Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi yapılmıştır. Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlik düzeylerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği dersi alma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığına Bağımsız Örneklem t-testi sonuçları ile değerlendirilmiştir.

Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlikleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıkları arasındaki ilişkiler yapısal eşitlik modeliyle (YEM) analiz edilmiştir. YEM “gözlenen ve gizil değişkenler arasındaki nedensel ve karşılıklı ilişkilerin bir arada bulunduğu modellerin test edilmesi için kullanılan kapsamlı istatistiksel bir yaklaşım” (Çelik ve Yılmaz, 2013, s. 5) olarak ifade edilmektedir. Bu çalışmada YEM iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada ölçme modeli ve ikinci aşamada hipotetik yapısal eşitlik modeli test edilmiştir.

Bu araştırmada, psikolojik danışma özyeterliği, kùltùre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalık gizil değişkenlerini oluşturabilmek amacıyla parselleme tekniği uygulanmıştır. Bu araştırmada her bir ölçekteki madde sayısı dikkate alınarak ve madde toplam korelasyonu kullanılarak parselleme yapılmıştır. Psikolojik danışma özyeterlik ölçęi oturma yönetme alt ölçęi için iki parsel, kùltùre duyarlı psikolojik danışma yeterliği için üç parsel, cinsiyet rolleri için üç parsel ve bilinçli farkındalık için üç parsel oluşturulmuştur.

Yapısal eşitlik modeli çalışmalarında farklı uyum iyiliği indeksleri yer almaktadır. Bu uyum iyiliği indekslerinin (*Goodness of Fit Indices*) kabul edilebilir değerler olması modelin kabul edilmesi için önemli gör÷lmektedir. Bu uyum iyiliği indeksleri Ki-kare Uyum Testi (χ^2), İyilik Uyum İndeksi (*Goodness of Fit Index – GFI*), Karşılaştırılmal Uyum İndeksi (*Comparative Fit Index – CFI*), Normlaştırılmış Uyum İndeksi (*Normed Fit Index – NFI*) ile Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (*Non-normed Fit Index – NNFI* veya TLI), Standartlaştırılmış Hata Kareleri Ortalamasının Karek÷k÷ (*Standardized Root Mean Square Residual – SRMR*) ve Tahmin Hatalarının Ortalamasının Karek÷k÷ (*Root Mean Square Error of Approximation – RMSEA*) en sık kullanılanlarıdır (Cangur ve Ercan, 2015, s. 158; Çelik ve Yılmaz, 2013, s. 34; Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008, s. 54). Ayrıca birden fazla yapısal eşitlik modellerini karşılaştırılmak amacıyla Akaike Bilgi Kriteri (*Akaike Information Criterion – AIC*) ve Beklenen Çapraz-Doğrulama İndeksi (*Expected Cross-Validation Index – ECVI*) değerleri kullanılmaktadır (Akaike, 1987, s. 319; Çelik ve Yılmaz, 2013, s. 39). Adı geçen uyum indeksleri bu araştırmanın sonuçlarının değerlendirilmesi amacıyla kullanılmıştır.

Bu araştırmada elde edilen uyum indeksleri değerlendirilirken aşağıda yer alan aralıklar dikkate alınmıştır. Ki-kare değerinin serbestlik değerine oranı (χ^2/sd) model uyumunu değerlendirmek amacıyla alınmaktadır. Elde edilen değerin 5 ve altı olması modelin kabul değeri olarak gör÷lmektedir (Cangur ve Ercan, 2015, s. 156; Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008, s. 54). GFI, CFI ve NFI .95 üştü değerler iyi uyuma işaret ederken .90 ve üştü değerler kabul edilebilir uyumu ifade etmektedir (Çelik ve Yılmaz, 2013, s. 37). TLI değeri .97 üştünde yer alması iyi uyuma işaret ederken .95 ve üştü değerler kabul edilebilir uyumu ifade etmektedir (Cangur ve Ercan, 2015, s.

158; Çelik ve Yılmaz, 2013, s. 36). RMSEA, .05 değerinden daha küçük değerler iyi uyuma, .08 ve altındaki değerler kabul edilebilir uyum iyiliği anlamına gelmektedir (Çelik ve Yılmaz, 2013, s. 34; Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008, s. 54). SRMR .05 değerinden daha küçük değerler iyi uyuma, .10 ve altındaki değerler kabul edilebilir uyum iyiliği anlamına gelmektedir (Çelik ve Yılmaz, 2013, s. 34; Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008, s. 54).

Bootstrapping analizi, araştırmada yapılan dolaylı etkilerin anlamlı olup olmadığına karar verirken kullanılmaktadır. Bootstrapping analizi ile güven aralığı belirlenerek ve yeniden örnekleme yöntemi kullanılarak araştırmada dolaylı etkinin anlamlı olup olmadığı belirlenmektedir. Bu analiz sonucunda, araştırmada elde edilen değerin güven aralığı alt ve üst sınırının içinde yer alması ve bu sınırların içinde sıfırın olmaması dolaylı etkilerin anlamlı olduğu anlamına gelmektedir (Preacher ve Hayes, 2008, s. 880).

4. BULGULAR

Bu bölümde ilk olarak çalışma grubunda yer alan psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma yaptıkları danışan ve toplam psikolojik danışma oturum sayıları, süpervizyon alıp almadıkları ve süpervizyon niteliklerine yönelik betimsel bilgilere yer verilmiştir. Bunlara ek olarak kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili herhangi bir eğitim ve lisans dersi alıp almadıkları, aşına olduklarından farklı kültürel özelliklere sahip bir danışan ile psikolojik danışma yapıp yapmadıkları ve eğer psikolojik danışma yaptılarsa bunun kendi seçimleri olup olmadığını anlamaya yönelik betimsel bilgilere yer verilmiştir (EK-7). Ayrıca, psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlik düzeylerinin; lisans öğrenimleri esnasında aldıkları mesleki derslerin kendilerini psikolojik danışma uygulamasına hazırlamasına ilişkin katkısına ve psikolojik danışma uygulaması sonrası uygulamayı değerlendirmelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin analizlere yer verilmiştir.

Bu bölümde daha sonra araştırma kapsamında ele alınan değişkenler arasındaki ilişkileri görmek amacıyla korelasyon analizi ve betimsel istatistikler ele alınmıştır. Ölçme modeli sınanmış ve hipotetik yapısal model incelenmiştir. Son olarak, psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalığının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği aracılığıyla psikolojik danışma özyeterliği üzerindeki etkisini test etmek amacıyla yapısal eşitlik modeli analizine yer verilmiştir.

Bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturan psikolojik danışman adaylarının gerçekleştirdiği psikolojik danışma oturum sayıları ve danışan sayıları bu araştırma kapsamında incelenmiştir. Bu kapsamda elde edilen bulgular Tablo 4.1 de verilmiştir.

Tablo 4.1. *Psikolojik danışman adaylarının gerçekleştirdiği oturum ve danışan sayıları*

	En az	En çok	$\bar{x}$	Ss
Oturum Sayısı	5	30	11.29	4.56
Danışan Sayısı	1	6	2.10	.91

Tablo 4.1 incelendiğinde bu çalışmada yer alan psikolojik danışman adaylarının ortalama iki danışan ile psikolojik danışma sürecini gerçekleştirdiği görülmektedir. Ancak,

psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma sürecinde bir ile altı arasında danışan ile psikolojik danışma yaptığı gözlenmektedir. Ayrıca bu araştırmada yer alan psikolojik danışman adaylarının ortalama 11 oturumluk psikolojik danışma sürecini gerçekleştirdiği görülmektedir.

Bu araştırma kapsamında psikolojik danışman adaylarının süpervizyon yaşantılarıyla ilgili betimsel bilgiler elde edilmiştir. Bu kapsamda elde edilen veriler Tablo 4.2’de sunulmuştur.

Tablo 4.2. *Psikolojik danışman adaylarının süpervizyon yaşantıları*

		<i>f</i>	<i>%</i>
Süpervizyon alma biçimi	Bireysel	92	21.3
	Grupla	339	78.7
Süpervizyon alma sıklığı	Her oturumdan sonra	242	56.1
	Birkaç oturumda bir	171	39.7
	Tüm oturumlar bittikten sonra	18	4.2
Süpervizyon alma yolu	Ses kayıtlarının deşifresi	265	61.5
	Yalnızca sözlü olarak	113	26.2
	Video kaydı üzerinden	53	12.3
Süpervizyon aldığı danışan türü	Gerçek Danışan	397	92.1
	Sınıfta rol canlandırması	34	7.9

Tablo 4.2 incelendiğinde, psikolojik danışman adaylarının en çok grupla (dersi alan başka arkadaşlarıyla beraber) süpervizyon aldıkları görülmektedir. Katılımcıların en çok her oturum sonrası süpervizyon aldığı ve en çok oturumların ses kayıtlarının deşifresi üzerinden süpervizyon aldıkları görülmektedir. Psikolojik danışman adaylarının en çok gerçek danışanlarla yaptıkları psikolojik danışma yaşantısı üzerinden süpervizyon aldığı gözlenmektedir.

Bu araştırma kapsamında psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yaşantılarıyla ilgili betimsel bilgiler de elde edilmiştir. Bu kapsamda elde edilen veriler Tablo 4.3’de sunulmuştur.

Tablo 4.3. *Psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri*

		<i>f</i>	<i>%</i>
Kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alma durumu	Evet	76	17.6
	Hayır	355	82.4
Kültüre duyarlı psikolojik danışma eğitimi alma durumu	Evet	4	.9
	Hayır	427	99.1
Farklı kültürden danışanla psikolojik danışma yapma durumu	Evet	85	19.7
	Hayır	346	80.3
Farklı kültürden danışanla oturum yapma nedeni	Zorunlu	19	22.4
	Kendi isteğiyle	66	77.6

Tablo 4.3 incelendiğinde, psikolojik danışman adaylarının büyük oranda kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili herhangi bir ders almadığı, ancak veri grubunun beşte birine yakın bir kısmının kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi aldığı görülmektedir. Katılımcıların büyük oranda kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili herhangi bir eğitim almadıkları gözlenmektedir. Psikolojik danışman adaylarının büyük oranda kendisinden farklı kültürel özellikleri olan danışanlar ile psikolojik danışma yapmadıkları görülmektedir. Ancak veri grubundaki psikolojik danışman adaylarının yaklaşık beşte birinin aşına olduklarından farklı kültürel özelliklere sahip danışanlarla psikolojik danışma yaptıkları göze çarpmaktadır. Psikolojik danışman adaylarının yaklaşık dörtte üçünün aşına olduklarından farklı kültürel özelliklere sahip danışanla kendi isteği ile psikolojik danışma sürecini gerçekleştirdiği gözlenmektedir.

4.1. Betimsel Özelliklere İlişkin Bulgular

Bu çalışma kapsamında hazırlanmış olan bilgi toplama aracında psikolojik danışman adaylarından psikolojik danışma uygulaması öncesi aldıkları mesleki derslerin kendilerini psikolojik danışma uygulamasına hazırlamalarını değerlendirmeleri istenmiştir.

Psikolojik danışman adaylarının mesleki dersleri yeterli bulup bulmamalarına ilişkin görüşleri “yeterli değil”, “orta” ve “yeterli” şeklinde üç grup altında toplanmıştır.

Bu araştırmada psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliklerinin psikolojik danışma uygulaması öncesi aldıkları mesleki dersleri değerlendirmelerine göre farklılaşp farklılaşmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Tablo 4.4’de psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliklerinin psikolojik danışma uygulaması öncesi aldıkları mesleki dersleri değerlendirmelerine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.4. *Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliklerinin mesleki dersleri değerlendirmelerine göre Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları (N= 431)*

Ders yeterliği	N	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamli fark
Yeterli Değil	68	117.26	31.65	2	30.76	.000	Yeterli değil- Orta- Yeterli
Orta	188	133.60	29.06	428			
Yeterli	175	148.61	28.21	430			

Tablo 4.4 incelendiğinde psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma uygulaması öncesi aldıkları mesleki dersleri yeterli bulmayanların psikolojik danışma özyeterlik puan ortalaması ($\bar{x} = 117.26$, $Ss = 31.65$), mesleki dersleri orta düzeyde yeterli bulanların psikolojik danışma özyeterlik puan ortalaması ($\bar{x} = 133.60$, $Ss = 29.06$) ve mesleki dersleri yeterli bulanların psikolojik danışma özyeterlik puan ortalaması ($\bar{x} = 148.61$, $Ss = 28.21$) olduğu gözlenmiştir. Yapılan analiz sonucunda psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliklerinin psikolojik danışma uygulaması öncesi aldıkları mesleki dersleri yeterli bulup bulmamalarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı gözlenmiştir [$F_{2;428}=30.76$; $p<.001$]. Psikolojik danışmanların psikolojik danışma özyeterlik düzeyleri arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlikleri psikolojik danışma uygulaması öncesi aldıkları mesleki dersleri yeterli bulanların ($\bar{x} = 148.61$) mesleki dersleri orta düzeyde ($\bar{x} =$

133.60) ve yeterli bulmayanlarınkinden ($\bar{x} = 117.26$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ayrıca psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlikleri mesleki dersleri orta düzeyde yeterli bulanların ($\bar{x} = 133.60$) mesleki dersleri yeterli bulmayanlarınkinden ($\bar{x} = 117.26$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir.

Bu çalışma kapsamında psikolojik danışman adaylarının gerçekleştirdikleri psikolojik danışma uygulamalarını yeterli bulup bulmamalarına yönelik algıları araştırılmıştır. Psikolojik danışman adaylarının gerçekleştirdikleri psikolojik danışma uygulamalarına ilişkin memnuniyet algıları “yeterli değil”, “orta” ve “yeterli” şeklinde üç grupta toplanmıştır.

Bu araştırmada psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlikleri gerçekleştirdikleri psikolojik danışma uygulamalarını değerlendirmelerine göre farklılaşp farklılaşmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Tablo 4.5’de psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlikleri gerçekleştirdikleri psikolojik danışma uygulamalarını değerlendirmelerine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.5. Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliklerinin psikolojik danışma uygulamalarını değerlendirmelerine göre Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları

Uygulama Yeterliği	N	$\bar{x}$	Ss	Sd	F	p	Anlamlı fark
Yeterli Değil	60	113.70	29.13	2	37.85	.000	Yeterli değil- Orta- Yeterli
Orta	205	133.63	27.47	428			
Yeterli	166	149.89	30.08	430			

Tablo 4.5 incelendiğinde psikolojik danışman adaylarının gerçekleştirdikleri psikolojik danışma uygulamalarını yeterli bulmayanların psikolojik danışma özyeterlik puan ortalaması ($\bar{x} = 113.70$, $S_s = 29.13$), psikolojik danışma uygulamalarını orta düzeyde bulanların psikolojik danışma özyeterlik puan ortalaması ($\bar{x} = 133.63$, $S_s = 27.47$) ve psikolojik danışma uygulamalarını yeterli bulanların psikolojik danışma özyeterlik puan ortalaması ($\bar{x} = 149.89$, $S_s = 30.08$) olduğu gözlenmiştir. Tablo 4.7 incelendiğinde psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliklerinin gerçekleştirdikleri

psikolojik danışma uygulamalarını değerlendirmelerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı gözlenmiştir [$F_{2:428}=37.85$; $p<.001$]. Psikolojik danışman adayların psikolojik danışma özyeterlik düzeyleri arasındaki farkların, kaynağını belirlemek amacıyla Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlikleri gerçekleştirdikleri psikolojik danışma uygulamalarını yeterli bulanların ($\bar{x} = 149.89$), orta düzeyde ($\bar{x} = 133.63$) ve yeterli bulmayanlarından ($\bar{x} = 113.70$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ayrıca, psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlikleri gerçekleştirdikleri psikolojik danışma uygulamalarını orta düzeyde yeterli bulanların ($\bar{x} = 133.63$), psikolojik danışma uygulamalarını yeterli bulmayanlarından ($\bar{x} = 113.70$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir.

Bu araştırmada psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alıp almamış olmalarına göre de psikolojik danışma özyeterlikleri arasındaki fark Bağımsız Örneklem t -testi ile incelenmiştir. Bu kapsamda psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alıp almamış olmalarına göre farklılaşmasına ilişkin Bağımsız Örneklem t -testi sonucu Tablo 4.6'de sunulmuştur.

Tablo 4.6. Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi almalarına göre bağımsız örneklem t -testi sonuçları

Dersi alma Durumu	N	$\bar{x}$	Ss	Sd	t	p
Aldı	76	147.24	23.85	429	3.16	.000
Almadı	355	134.95	32.05			

Yapılan analiz sonucunda kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alan psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlikleri ($\bar{x} = 147.24$), kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi almayan psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliklerinden ($\bar{x} = 134.95$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir [$t= 3.16$; $p>.001$].

4.2. Değişkenler Arası İlişkiler

Araştırmada yer alan psikolojik danışma özyeterliği ölçeğinin zor danışanla mücadele alt boyutu dışında diğer tüm değişkenlerin alt boyutları olmadığı için bu değişkenler parselleme tekniği kullanılarak parsellere ayrılmıştır. Yapısal modelde psikolojik danışma özyeterliği oturum yönetme alt boyutu için araştırmacı tarafından oluşturulan iki parsel; kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği için araştırmacı tarafından oluşturulan üç parsel; cinsiyet rolleri için araştırmacı tarafından oluşturulan üç parsel; bilinçli farkındalık için yine araştırmacı tarafından oluşturulan üç parsel gözlenen değişken olarak kullanılmıştır. Bu çerçevede gözlenen değişkenlere ait betimsel istatistikler ve değişkenler arasındaki ilişkiler Tablo 4.7’de sunulmuştur.

Tablo 4.7. Betimsel istatistikler ve ilişkiler ($N = 431$)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. Ppar1	–												
2. Ppar2	.90**	–											
3. IC	.54**	.55**	–										
4. DP	.58**	.58**	.59**	–									
5. KDpar1	.35**	.30**	.16**	.26**	–								
6. KDpar2	.42**	.40**	.21**	.29**	.73**	–							
7. KDpar3	.40**	.37**	.25**	.34**	.75**	.76**	–						
8. CRpar1	.30**	.28**	.17**	.33**	.24**	.25**	.25**	–					
9. CRpar2	.25**	.24**	.11*	.23**	.29**	.26**	.28**	.64**	–				
10. CRpar3	.30**	.26**	.19**	.29**	.33**	.28**	.31**	.65**	.67**	–			
11. BFpar1	.34**	.34**	.24**	.33**	.33**	.33**	.34**	.25**	.23**	.28**	–		
12. BFpar2	.33**	.37**	.24**	.31**	.28**	.33**	.34**	.29**	.21**	.24**	.63**	–	
13. BFpar3	.33**	.32**	.19**	.27**	.26**	.32**	.31**	.25**	.20**	.24**	.62**	.63**	–
Ortalama	30.42	29.50	24.93	52.26	28.62	23.41	23.37	18.40	19.33	19.03	20.52	20.77	20.58
Ss	6.36	6.28	9.21	14.89	3.60	3.61	3.28	3.43	3.37	3.03	3.93	3.70	3.46
Minimum	5	9	1	9	14	12	13	7	8	10	10	8	10
Maksimum	45	45	54	90	35	30	30	25	25	25	30	30	29

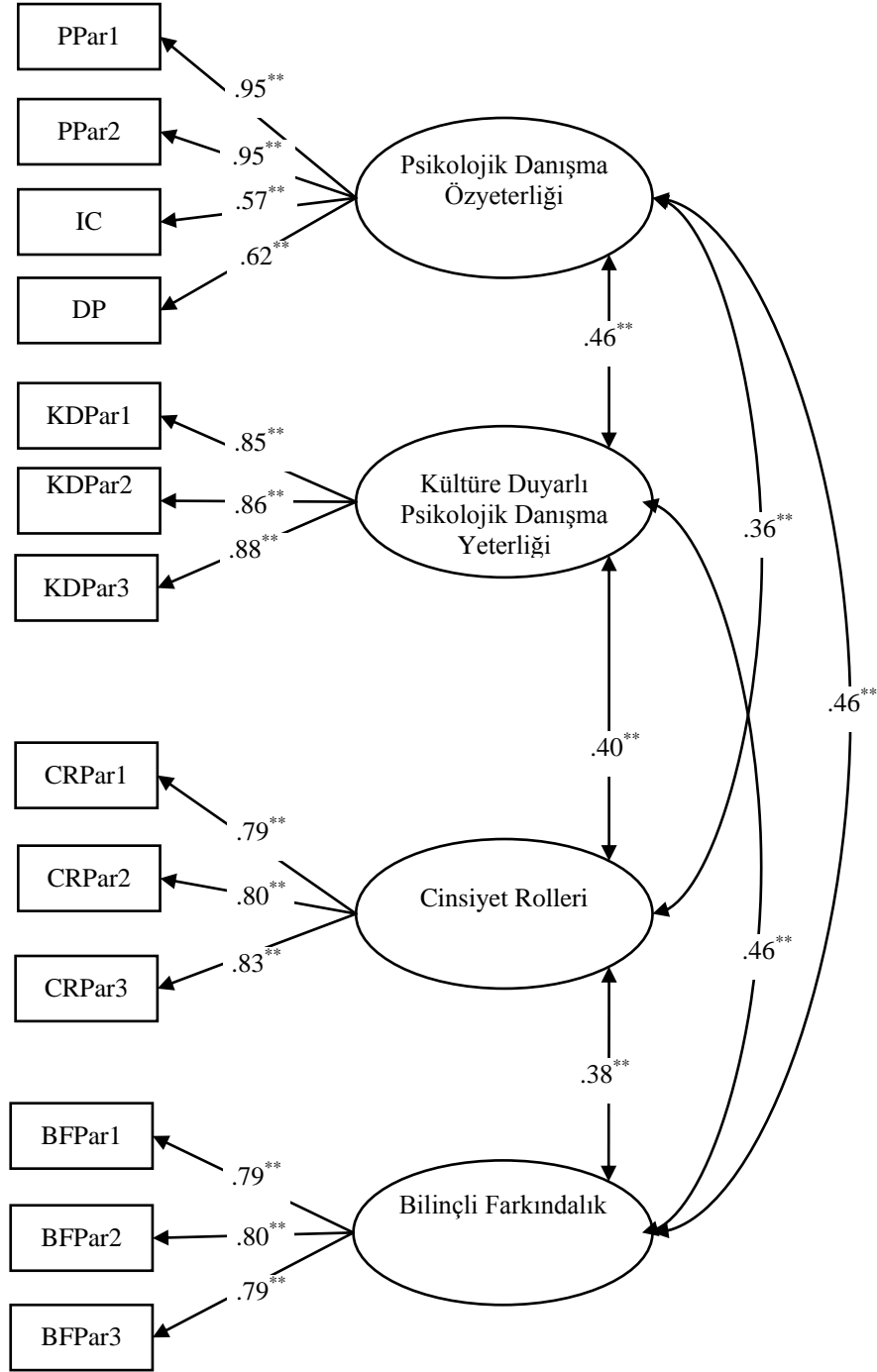
Not. * $p < .005$; ** $p < .001$; Ppar psikolojik danışma özyeterliği parselleri; IC ilişkide çatışma; DP danışan problemleri; KDpar kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği parselleri; CRPar cinsiyet rolleri parselleri; BFpar bilinçli farkındalık parselleri

Tablo 4.7’de görüldüğü gibi bu araştırmanın her bir değişkeni birbirleriyle istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Psikolojik danışma özyeterliği parselleri kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği parselleriyle ($r = .16$ ile $.42$ arasında), cinsiyet rolleri parselleriyle ($r = .11$ ile $.33$ arasında) ve bilinçli farkındalık parselleriyle ($r = .19$ ile $.37$ arasında) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahiptir. Diğer taraftan, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği parselleri cinsiyet rolleri parselleriyle ($r = .24$ ile $.33$ arasında) ve bilinçli farkındalık parselleriyle ($r = .26$ ile $.34$ arasında) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahiptir. Cinsiyet rolleri parselleri ise bilinçli farkındalık parselleriyle ($r = .20$ ile $.29$ arasında) pozitif yönde anlamlı ilişkiye sahiptir.

Tablo 4.7 incelendiğinde psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliği parsellerinin puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu ($\bar{x} = 30.42 - 29.50$, $Ss = 6.36 - 6.28$) görülmektedir. Psikolojik danışma özyeterliği danışan problemleri alt ölçeği toplam puanlarının psikolojik danışma özyeterliği parsellerinde yüksek olduğu ($\bar{x} = 52.26$, $Ss = 14.89$) gözlenmektedir. Ayrıca kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği parsellerinin puan ortalamalarının ortalamadan görece yüksek ($\bar{x} = 23.37$ ile $28,62$ arasında, $Ss = 3.28$ ile 3.60 arasında) olduğu görülmektedir.

4.3. Ölçme Modelinin Test Edilmesi

Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliği, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalık arasındaki ilişkilerin inceleneceği yapısal modelin ilk aşamasını oluşturacak ölçme modelinde dört adet gizil değişken ile bu gizil değişkenleri oluşturacak 13 gözlenen değişken yer almaktadır. Yapılan parselleme işlemi sonucunda; psikolojik danışma özyeterliği oturum yönetme gizil değişkenini iki parsel, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği gizil değişkenini üç parsel, cinsiyet rolleri gizil değişkenini üç parsel ve bilinçli farkındalık gizil değişkenini üç parsel temsil etmektedir. Şekil 4.1’de ölçme modelinin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları sunulmuştur.

Şekil 4.1. Ölçme Modeli, $N = 431$; ** $p < .001$; PPar psikolojik danışma özyeterliği parselleri; IC ilişkide çatışma; DP danışan problemleri; KDPPar kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği parselleri; CRPar cinsiyet rolleri parselleri; BFPPar bilinçli farkındalık parselleri

Şekil 4.1 incelendiğinde ölçme modelinde yer alan standardize edilmiş regresyon katsayılarının .57 ile .95 arasında değiştiği görülmektedir ($p < .001$). Ölçme modelindeki gizil değişkenler arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Araştırmanın ölçme modelinin uyum indekleri göz önünde bulundurulduğunda modelin doğrulandığı görülmektedir. Elde edilen uyum indeksleri şu şekildedir: $\chi^2_{(58, N = 431)} = 90.956$, $p < .001$; GFI = 0.97; CFI = 0.99; NFI = 0.97; TLI = 0.99; SRMR = 0.034; RMSEA = 0.036. Araştırmanın ölçme modeline ilişkin değerler Tablo 4.8’de sunulmuştur.

Tablo 4.8. Ölçme modelinin standardize edilmiş regresyon katsayıları, açıklanan varyansları, çarpıklık ve basıklık değerleri

Değişken	<i>f</i>	<i>R</i> ²	Çarpıklık	Basıklık
<i>Psikolojik Danışma Özyeterliği</i>				
PDÖ parsel 1	.95	.91	-.41	.18
PDÖ parsel 2	.95	.89	-.27	-.18
İlişkide çatışma	.57	.33	.11	-.30
Danışan problemleri	.62	.38	-.21	-.09
<i>Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliği</i>				
KDPDY parsel 1	.85	.72	-.63	.62
KDPDY parsel 2	.86	.74	-.50	.16
KDPDY parsel 3	.88	.78	-.30	.26
<i>Cinsiyet Roller</i>				
Cinsiyet rolleri parsel 1	.79	.62	.02	-.41
Cinsiyet rolleri parsel 2	.80	.65	-.29	-.47
Cinsiyet rolleri parsel 3	.83	.68	-.18	-.37
<i>Bilinçli Farkındalık</i>				
Bilinçli farkındalık parsel 1	.79	.63	-.03	-.41
Bilinçli farkındalık parsel 2	.80	.63	-.12	-.04
Bilinçli farkındalık parsel 3	.79	.62	-.19	-.26

Tablo 4.8 incelendiğinde, standardize edilmiş regresyon katsayılarının yüksek olduğu, gözlenen değişkenlerin gizil değişkenleri açıklayıcı varyanslarının yüksek ($R^2 = .33$ ile $.91$ arasında) olduğu görülmektedir. Ayrıca çarpıklık değerlerinin $-.63$ ile $.11$, basıklık değerlerinin ise $-.47$ ile $.62$ arasında değiştiği anlaşılmaktadır. Yapılan analiz sonucunda ölçme modelinin uyum iyiliği indekslerinin iyi uyum vermesi, standardize edilmiş regresyon katsayılarının anlamlı bulunması, teklik açısından düşük düzeyde ilişkilerin olması, çarpıklık ve basıklık değerlerinin kabul edilen değerler olan $+1$ ve -1 değerlerinin arasında (Şencan, 2005, s.199) yer almasından dolayı ölçme modelinin yapısal eşitlik modelinde kullanılabileceği görülmektedir.

4.4. Psikolojik Danışman Adaylarının Cinsiyet Roller ve Bilinçli Farkındalığının Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliği Aracılığı ile Psikolojik Danışma Özyeterliği Üzerindeki Dolaylı Etkilerinin İncelenmesi

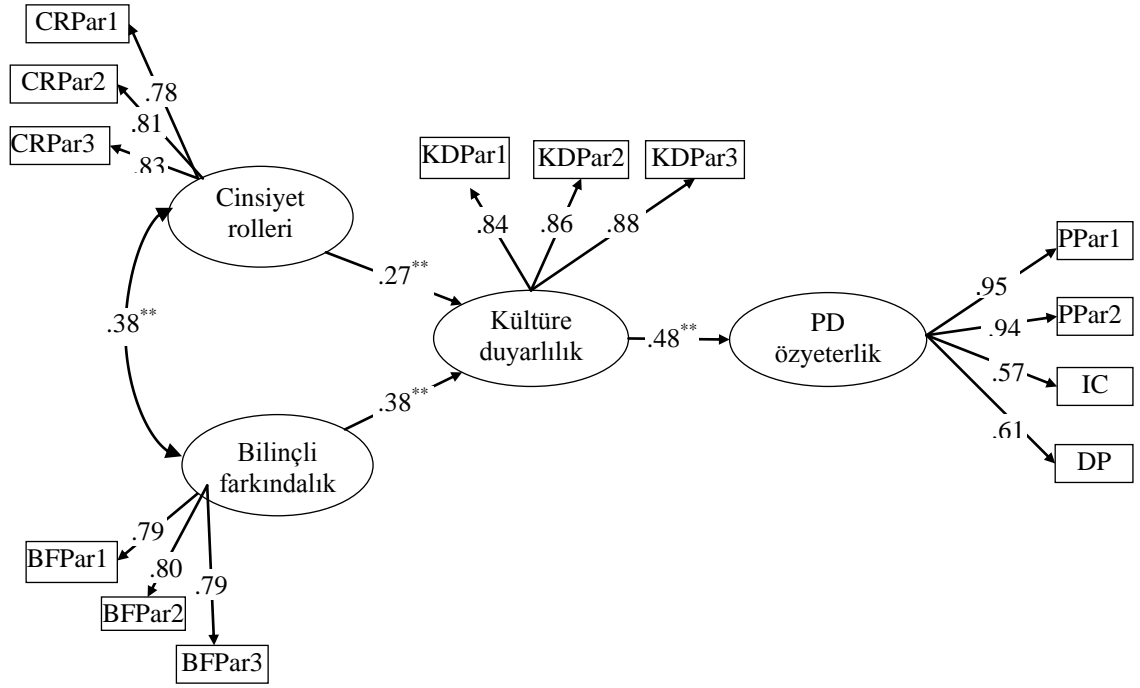
Psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıklarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri aracılığıyla psikolojik danışma özyeterlikleri üzerindeki etkisi sınanmıştır. Bu araştırmada kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin tam ve kısmi aracılık rolü sınanmıştır. Bu araştırmada kullanılan aracılık modelleri aşağıda sıralanmaktadır;

Tam Aracılık Modeli: Psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıkları kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin tam aracılığıyla psikolojik danışma özyeterliğini etkilemekte midir? (Şekil 4.2).

Kısmi Aracılık Modeli: Psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıkları kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin kısmi aracılığıyla psikolojik danışma özyeterliğini etkilemekte midir? (Şekil 4.3).

Psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıkları kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin tam aracılığıyla psikolojik danışma özyeterliğini yordamasına dair tam aracılık modeline ait yol analizi sonuçları Şekil 4.2’de sunulmuştur.

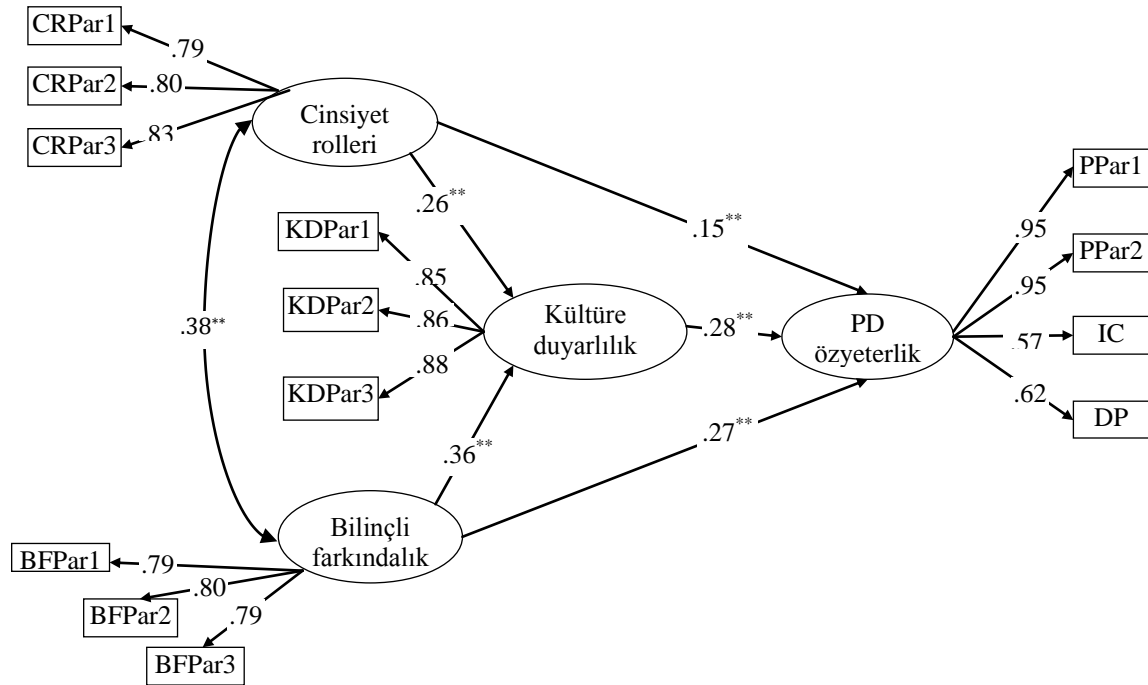

Şekil 4.2. Psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıkları kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin tam aracılığıyla psikolojik danışma özyeterliğini yordamasına ilişkin yapısal model. Not. $N = 431$; ** $p < .001$; CRPar cinsiyet rolleri parselleri; BFPPar bilinçli farkındalık parselleri; KDPPar kültüre duyarlı yeterlik parselleri; Ppar psikolojik danışma özyeterliği parselleri; IC ilişkide çatışma; DP danışan problemleri.

Şekil 4.2’de sunulan psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıklarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin tam aracılığıyla psikolojik danışma özyeterliklerini yordamasındaki yapısal eşitlik modelinde yer alan tüm yol katsayılarının anlamlı olduğu görülmektedir. Yapısal Eşitlik Modeli sonucunda doğrudan etkiler incelendiğinde; cinsiyet rolleri kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini pozitif yönde ($\lambda = .27, p < .01$) ve bilinçli farkındalık kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini pozitif yönde yordamaktadır ($\lambda = .38, p < .01$). Ayrıca kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği psikolojik danışma özyeterliğini pozitif yönde yordadığı görülmektedir ($\beta = .48, p < .01$). Dolaylı etkiler incelendiğinde cinsiyet rollerinin psikolojik danışma özyeterliğini kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği aracılığıyla etkilediği, standardize edilmiş dolaylı etki katsayısının .13, bilinçli farkındalığın psikolojik danışma özyeterliğini kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği aracılığıyla etkilediği, standardize edilmiş dolaylı etki katsayısının ise .18 olduğu anlaşılmaktadır.

Tam aracılık modelinin uyum iyiliği indeksleri şu şekildedir; $\chi^2_{(60, N = 431)} = 129.64$, $p < .001$; GFI = .96; CFI = .98; NFI = .96; TLI = .97; SRMR = .079; RMSEA = .052. Tam aracılık modeline ait uyum iyiliği indeksleri göz önüne alındığında tüm uyum indekslerinin iyi düzeyde uyum gösterdikleri görülmektedir.

Kısmi aracılık modelinde psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıklarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin kısmi aracılığıyla psikolojik danışma özyeterliğini yordamasına yönelik kurulan yapısal eşitlik modeli Şekil 4.3’de sunulmaktadır.

Şekil 4.3. Psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıkları kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin kısmi aracılığıyla psikolojik danışma özyeterliğini yordamasına ilişkin yapısal model. Not. $N = 431$; ** $p < .001$; CRPar cinsiyet rolleri parselleri; BFPPar bilinçli farkındalık parselleri; KDPar kültüre duyarlı yeterlik parselleri; PPar psikolojik danışma özyeterliği parselleri; IC ilişkide çatışma; DP danışan problemleri.

Şekil 4.3’de sunulan psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıklarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin kısmi aracılığıyla psikolojik danışma özyeterliğini yordamasına yönelik yapısal eşitlik modelinde yer alan tüm yol katsayılarının anlamlı olduğu görülmektedir. Yapısal eşitlik modeli sonucunda

doğrudan etkiler incelendiğinde; cinsiyet rolleri kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini pozitif yönde ($\lambda = .26, p < .01$), bilinçli farkındalık kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini pozitif yönde ($\lambda = .36, p < .01$) yordamaktadır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği psikolojik danışma özyeterliğini pozitif yönde yordamaktadır ($\beta = .28, p < .01$). Cinsiyet rolleri psikolojik danışma özyeterliğini pozitif yönde ($\lambda = .15, p < .01$), bilinçli farkındalık psikolojik danışma özyeterliğini pozitif yönde ($\lambda = .27, p > .01$) yordamaktadır. Dolaylı etkiler incelendiğinde cinsiyet rolleri psikolojik danışma özyeterliğini kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği aracılığıyla etkilediği, standardize edilmiş dolaylı etki katsayısının .07, bilinçli farkındalığın psikolojik danışma özyeterliğini kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği aracılığıyla etkilediği, standardize edilmiş dolaylı etki katsayısının .10 olarak hesaplandığı görülmektedir.

Kısmi aracılık modelinin uyum iyiliği indeksleri şu şekildedir; $\chi^2_{(58 N = 431)} = 90.95, p < .001$; GFI = .97; CFI = .99; NFI = .97; TLI = .99; SRMR = .034; RMSEA = .036. Kısmi aracılık modelinin uyum iyiliği indeksleri göz önüne alındığında tüm uyum iyiliği indekslerinin iyi düzeyde uyum gösterdikleri görülmektedir.

Bu araştırma kapsamında psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıklarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin aracılığıyla psikolojik danışma özyeterliğini yordamasına yönelik olası tam ve kısmi aracılık modelleri test edilmiştir. Bu modeller sonucunda hem tüm yol katsayılarının anlamlı olması hem uyum iyiliği indeksleri daha kabul edilebilir olması hem de AIC ve ECVI değerlerinin en düşük olması (Tablo 4.9) açısından psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıklarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin kısmi aracılığıyla psikolojik danışma özyeterliğini etkilediğine yönelik kurulan kısmi aracılık modelinin en tercih edilebilir model olduğu anlaşılmaktadır. Tablo 4.9’da test edilen tam ve kısmi aracılık modellerine ait uyum iyiliği indeksleri ile AIC ve ECVI değerleri yer almaktadır.

Tablo 4.9. Yapısal modellere ait uyum iyiliği indeksleri

	χ^2 (sd)	GFI	CFI	NFI	TLI	SRMR	RMSEA	AIC	ECVI
Tam Aracılık Modeli	129.64 (60)	.96	.98	.96	.97	.079	.052	191.64	.446
Kısmi Aracılık Modeli	90.95 (58)	.97	.99	.97	.99	.034	.036	156.95	.365

Yapılan analiz sonucunda elde edilen değerler göz önünde bulundurulduğunda, psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıkları ile psikolojik danışma özyeterliği arasında kısmi aracı role sahip olduğu ifade edilebilir. Psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıklarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri aracılığıyla psikolojik danışma özyeterlikleri üzerindeki etkisine yönelik yapılan yapısal eşitlik modellerinden sonra kısmi aracılık modelinin tercih edilen yapısal model olduğuna karar verilmiştir. Model tercihi yaparken ilk etapta model uyum iyiliği indeksleri temel alınmıştır. Daha sonra yapısal modellere ait AIC ve ECVI değerleri incelenmiştir. Bahsi geçen AIC ve ECVI değerleri en küçük olan modelin kısmi aracılık modeli olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan tüm analizlerden sonra psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıklarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin kısmi aracılığıyla psikolojik danışma özyeterliklerini yordamasındaki yapısal eşitlik modelinin en iyi model olduğu ifade edilebilir. Sonuç olarak, psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumunun ve bilinçli farkındalıklarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini arttırması yoluyla psikolojik danışma özyeterliğinin arttırılabileceği söylenebilir.

Kısmi aracılık modelinde doğrudan ve dolaylı etkilerin anlamlılığını değerlendirmek amacıyla bootstrapping işlemi yapılmıştır. Bootstrapping işlemi yapılırken 10.000 yeniden örnekleme yolu seçilmiştir. Ayrıca %95 güven aralıkları (G.A.) belirlenmiştir. Yapılan bootstrapping işlemine ait sonuçlar Tablo 4.10'da sunulmuştur.

Tablo 4.10. Kısmi aracılık modeline ait bootstrapping sonuçları

Model yolları	Katsayı	% 95 G.A.	
		Alt sınır	Üst sınır
Doğrudan etki			
Cinsiyet rolleri→Kültüre duyarlı yeterlik	.260	.155	.366
Bilinçli farkındalık→Kültüre duyarlı yeterlik	.364	.259	.460
Kültüre duyarlı yeterlik→P.D. Yeterliği	.278	.155	.387
Dolaylı etki			
Cinsiyet rolleri→Kültüre duyarlı yeterlik→P.D. Yeterliği	.147	.045	.249
Bilinçli farkındalık→Kültüre duyarlı yeterlik→P.D. Yeterliği	.271	.157	.387

Tablo 4.10'da gerçekleştirilen bootstrapping işlemine ait sonuçlar değerlendirildiğinde doğrudan ve dolaylı etkilerin güven aralığının alt ve st sınırları arasında olduğu ve araştırma kapsamında elde edilen etki katsayılarının anlamlı olduğu görülmektedir. Bootstrapping analizi sonuçlardan yola çıkarak psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıklarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği aracılığıyla psikolojik danışma özyeterliğini etkilediği ifade edilebilir.

5. TARTIŞMA

Bu bölümde, ilk olarak psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlik düzeylerinin, psikolojik danışma uygulaması yapmadan önce aldıkları mesleki derslere ve psikolojik danışma uygulamasıyla ilgili değerlendirmelerine göre farklılaşmasına ilişkin elde edilen bulgular tartışılmıştır. Ayrıca psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlik düzeylerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alıp almamış olmalarına göre farklılaşmasına ilişkin elde edilen bulgular tartışılmıştır. Tartışma bölümünde daha sonra psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliği, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıkları arasındaki ilişkilerin belirlenmesine yönelik kurulan ve doğrulanan yapısal eşitlik modeline dair elde edilen bulgular tartışılmıştır.

5.1. Psikolojik Danışman Adaylarının Betimsel Bilgilerine Ait Tartışma

Bu araştırmanın ilk bulgusu psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliklerinin psikolojik danışma uygulaması öncesi aldıkları mesleki dersleri yeterli bulmalarına göre değiştiğine ilişkindir. Buna göre, mesleki dersleri yeterli bulan psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlikleri de yüksek bulunmuştur.

Bu araştırmanın veri grubunda yer alan psikolojik danışman adayları lisans öğrenimleri esnasında Psikolojik Danışma Kuramları ve Psikolojik Danışma İlke ve Teknikleri gibi mesleki dersleri psikolojik danışma uygulaması öncesinde almaktadırlar. Psikolojik danışman adaylarının adı geçen mesleki derslerin kazanımları olarak psikolojik danışma temel becerilerini, empati, koşulsuz kabul ve saygı gibi temel psikolojik danışma ilkelerini öğrenmeleri beklenmektedir. Mesleki dersleri tamamlamış olan psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma yaşantısı ile ilgili bilgi sahibi olmaları ve psikolojik danışma uygulamasına hazırlanmaları beklenmektedir. Bu araştırmanın bulguları ilgili alanyazında psikolojik danışma özyeterliğinin temel psikolojik danışma becerilerine sahip olma ile pozitif yönde ilişkili olduğunu vurgulayan (Hall, 2009, s. 28; Larson, 1998, s. 231) araştırma bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Bu bilgiler ışığında psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliğinin psikolojik danışma uygulaması öncesi alınan mesleki derslere ilişkin memnuniyetlerine göre yükseldiği ifade edilebilir.

Bu araştırmada elde edilen bir diğer bulgu, psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliklerinin gerçekleştirdikleri psikolojik danışma uygulamasından duydukları memnuniyete gore farklılaşmasına dair elde edilen bulgudur. Bu araştırmanın veri grubundaki psikolojik danışman adayları, lisans öğrenimleri esnasında psikolojik danışma uygulaması yaparak alanda çalışmaya hazırlanmaktadır. Bu amaçla veri grubunda yer alan psikolojik danışman adaylarına öğrenim gördükleri Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programlarında Bireysel Psikolojik Danışma Uygulaması ders olarak verilmektedir. Adı geçen ders kapsamında psikolojik danışman adayları süpervizyon eşliğinde psikolojik danışma uygulaması gerçekleştirmektedirler. Psikolojik danışman adayları gerek süpervizörünün geribildirimleri, gerek kendi özdeğerlendirmesi sonucunda psikolojik danışma yapma konusunda yeterlik algılarını şekillendirmektedirler. İlgili alanyazında psikolojik danışman adaylarının doğrudan psikolojik danışma yapma deneyimlerinin psikolojik danışma özyeterliklerinin artmasında önemli bir paya sahip olduğu ifade edilmektedir (Barnes, 2004, s. 58; Larson, 1998, s. 262). Psikolojik danışman adayları danışma uygulaması gerçekleştirdikçe uzman olma yolunda adım atmaktadırlar (Hall, 2009, s. 24). Bu bilgiler ışığında psikolojik danışman adaylarının doyum verici psikolojik danışma uygulamaları gerçekleştirdikçe ve yeterlik algıları beslendikçe psikolojik danışma özyeterliğinin de besleneceği ifade edilebilir.

Bu araştırmanın bulgularında psikolojik danışman adaylarının yaklaşık dörtte üçünün psikolojik danışma uygulaması dersini alan başka arkadaşlarıyla beraber süpervizyon aldıkları, katılımcıların yarısından fazlasının her oturumdan sonra süpervizyon aldıkları görülmüştür. Ayrıca katılımcıların yaklaşık beşte üçünün ses kayıtlarının deşifresi üzerinden süpervizyon aldıkları ve katılımcıların yaklaşık onda dokuzunun gerçek danışman ile yürüttükleri psikolojik danışma oturumları üzerinden süpervizyon aldıkları gözlenmiştir. Psikolojik danışman adaylarının gerçek danışmanlarla psikolojik danışma almaları ve her oturumdan sonra ses kayıtlarının deşifresi üzerinden süpervizyon almaları onları profesyonel olarak meslek yaşantısına hazırladığı söylenebilir. Ancak araştırmanın veri grubunun gözardı edilemeyecek bir oranının süpervizyonu beklenenin dışında aldığı görülmüştür. Örneğin psikolojik danışman adaylarının bir kısmının bir danışman ile en fazla beş oturum yaptıkları, tüm oturumları tamamladıktan sonra veya birkaç oturumda bir

süpervizyon aldıkları öğrenilmiştir. Bu durum, psikolojik danışman eğitiminde süpervizyon vermede yaklaşım farklılıklarının ciddi boyutlarda olduğuna işaret etmektedir.

Bu araştırmada elde edilen bir diğer bulgu, psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alıp almamış olmalarına göre farklılaşmasına dair elde edilen bulgudur. Araştırmanın sonucunda, kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alan psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlikleri, dersi almayanlarınkinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Araştırmanın bu bulgusu da alanyazında yapılan araştırmalarda elde edilen bulgularla örtüşmektedir (Boston, 2009, s. 83; Williams, 2010, s. 62).

Psikolojik danışman adayının aşına olduğundan farklı kültürel özelliklere sahip danışanla psikolojik danışma uygulaması yapmasının mesleğe atıldığında kendisini yetkin bulmasına olanak sağladığı vurgulanmaktadır (Holcomb-McCoy, vd., 2008, s. 167). Bu kapsamda psikolojik danışman adayının, kendisinden farklı kültürel özelliklere sahip danışanın farklılaşan yönlerini bilmesi ve farklılaştığı konularda önyargılarının farkında olması beklenmektedir. Bu bilgiler ışığında psikolojik danışman yetiştirirken kültüre duyarlı yeterliliğe sahip psikolojik danışmanların yetiştirilmesi önemli görülmektedir. Ülkemizde sınırlı sayıda devlet üniversitesindeki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programında Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Dersinin lisans düzeyinde seçmeli olarak, lisansüstü düzeyinde ise seçmeli ve zorunlu ders olarak verilmeye başlandığı görülmektedir. Lisans düzeyinde verilecek olan kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinde psikolojik danışman adaylarının aşına olduğu kültürden farklı olan kültürleri tanınması, bu kültürlere karşı olan önyargılarının farkına varması ve önyargılarından arınmasına olanak sağlayacağı belirtilmektedir (Sezer, 2017, s. 20). Ayrıca kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinde psikolojik danışman adaylarının farklı kültürel özellikleri olan danışanla psikolojik danışma yapabilmek için becerilerini geliştirmesine katkı sağlanabilmektedir. Tüm bu bilgilerin ışığında, kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alan psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliğinin yüksek olacağı ifade edilebilir.

Bu araştırmada veri toplanılan psikolojik danışman adaylarının yaklaşık beşte birinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilgili dersi aldıkları, katılımcıların yaklaşık beşte birinin farklı kültürden danışan ile psikolojik danışma yaptıkları görülmüştür. Ayrıca

katılımcılardan farklı kültürden danışan ile psikolojik danışma yapanların yaklaşık dörtte üçünün kendi isteği ile psikolojik danışma gerçekleştirdiği gözlenmiştir. Bu konudaki bulgular, alanda farklı kültürel özellikleri olan danışanlarla çalışma konusundaki ihtiyacın, psikolojik danışman adaylarının süpervizörlerinden daha çok farkında oldukları şeklinde yorumlanabilir. Psikolojik danışman adaylarına kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders verilmesinin yanında psikolojik danışma uygulaması dersinde farklı kültürel özellikleri olan danışanlarla psikolojik danışma yapma konusunda süpervizörün teşvik edici bir tutuma sahip olması önemli görülmektedir. Süpervizörün farklı kültürden danışan ile psikolojik danışma yapması konusunda psikolojik danışman adaylarını teşvik edici bir tutuma sahip olması adayların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği konusunda donanımlı olarak yetişmelerine olanak sağlayacağı değerlendirilmektedir.

5.2. Psikolojik Danışman Adaylarının Cinsiyet Rollerini ve Bilinçli Farkındalıklarının Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterliğini Aracılığıyla Psikolojik Danışma Özyeterliğini Yordamasına Yönelik Modele Ait Tartışma

Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre, psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıklarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin aracılığıyla psikolojik danışma özyeterliğini yordadığı yapısal eşitlik modelinin doğrulandığı görülmektedir. Bu yapısal eşitlik modeline göre, psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıklarının psikolojik danışma özyeterliklerini yordamasında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin kısmi aracılık ettiği gözlenmektedir. Bir başka ifadeyle psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıkları kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini doğrudan yordamaktadır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği psikolojik danışma özyeterliğini doğrudan yordamaktadır. Psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıkları da psikolojik danışma özyeterliklerini dolaylı olarak yordamaktadır. Araştırmada kurulan ve doğrulanan yapısal eşitlik modelinde elde edilen doğrudan ve dolaylı etkilere ait tartışma aşağıda sunulmaktadır.

4.4.1. Doğrudan etkilere ilişkin tartışma

Bu araştırmanın yapısal eşitlik modelinde doğrudan etkiler ele alındığında ilk olarak cinsiyet rolleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasındaki ilişkiden söz

edilebilir. Araştırmanın sonucunda psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Bunlara ek olarak, psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini yordamaktadır. Araştırmanın bu yöndeki bulgusu ilgili alanyazında psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasında pozitif yönde anlamlı ilişkilerin olduğu ve cinsiyet rollerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini yordadığı yönündeki bulgularla (Chao, 2012, s. 39; Chao ve Nath, 2011, s. 57) tutarlılık göstermektedir.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, psikolojik danışmanın kültürel özellikler açısından kendisinden farklı danışanlarla herhangi bir önyargı olmaksızın psikolojik danışma yapmasına işaret etmektedir (Ivey, Ivey ve Zalaquett, 2010, s. 43; Ridley ve Kleiner, 2003, s. 8). Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine sahip psikolojik danışman adaylarının profesyonel olarak mesleğe atıldıklarında danışanları ile farklılaşan kültürel özellikleri konusunda önyargılarını bilmeleri ve bunların farkında olmaları beklenmektedir. Kültürel olarak farklılaşan bu özellikler cinsel yönelim ve cinsiyet rolleri konularını da kapsamaktadır (D'Andrea ve Daniels, 2001, s. 420). Cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutum, cinsiyet ile ilgili özelliklerinden dolayı herhangi bir yargılama olmaksızın bireylerin kabul edilmesini ifade etmektedir (King, vd., 1994, s. 340). Bu bilgiler ışığında, psikolojik danışman adayının cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olması önyargılarından arınabileceğini akla getirmektedir. Bir diğer ifadeyle kadın ve erkeğin yaşamın her alanında eşdeğer düzeyde olmasını ifade eden cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olan bir psikolojik danışman adayının meslek yaşantısına başladığında danışanına yönelik kabul edici bir tutum sergilemesi beklenmektedir.

Psikolojik danışman adayının geleneksel cinsiyet rolüne sahip olması danışana etkili psikolojik yardım sunmasına engel teşkil edeceği vurgulanmaktadır (Chao, 2012, s. 36). Geleneksel cinsiyet rollerinin bireyin içinde yer aldığı kültürün bir özelliği olduğu belirtilmektedir. Psikolojik danışmanlar da içinde yer aldığı kültürel değerlerin bir sonucu olarak geleneksel cinsiyet rollerine sahip olabilmektedir. Bu bilgilerden yola çıkarak, psikolojik danışman adaylarının geleneksel cinsiyet rollerinden bağımsız olarak eşitlikçi bir tutuma sahip olması etkili psikolojik danışma yapılması noktasında destekleyici

olabileceği ifade edilebilir. Diğer yandan geleneksel cinsiyet rollerine sahip olan psikolojik danışman adaylarının danışanını toplumun biçtiği roller ile değerlendireceği ve koşulsuz olarak kabul etmeyecekleri ileri sürülmektedir. Sonuç olarak, cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olan psikolojik danışman adaylarının danışanını olumlu kabul edeceği ve danışanın ihtiyacı olan psikolojik danışmayı yapmak için çaba sarf edecekleri ifade edilebilir.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinde, psikolojik danışmanın aşına olduğundan farklı kültürel özelliklere sahip olan danışanın olduğu gibi kabul edilmesi bir gereklilik olarak ifade edilmektedir (Sue, Arredondo ve McDavis, 1992, s. 481). Danışanın sahip olduğu kültürel özellikler cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet rolleri gibi pek çok alanda olabilmektedir (APA, 2002, s. 10). İlgili alanyazında psikolojik danışmanların farklı cinsel yönelime sahip danışanlara sundukları psikolojik yardım kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilişkili bir yeterlik alanı olarak ele alınmaktadır (Bidel, 2014, s. 140). Nitekim yapılan araştırmalarda okullarda çalışan psikolojik danışmanların cinsel yönelim yeterliğinin alanda çalışan psikolojik danışmanların cinsel yönelim yeterliğinden anlamlı düzeyde düşük olduğu gözlenmiştir (Bidel, 2012, s. 203). Okullarda çalışacak olan psikolojik danışman adaylarına cinsel yönelimler konusunda verilecek eğitimler ve derslerin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine sahip olan psikolojik danışmanların yetiştirilmesine olanak sağlayacağı vurgulanmaktadır (Bidel, 2012, s. 203; Bidel, 2014, s. 140; Boysen, 2006, s. 58). Türkiye’de psikolojik danışman adayları profesyonel olarak meslek hayatlarına ağırlıklı olarak Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve özel devlet okullarında başlamaktadırlar. Okullarda çalışan psikolojik danışmanların farklı cinsel yönelime sahip olan danışanlarla çalışma konusunda gerekli bilgi, beceri ve yeterliğe sahip olmasının danışanın olumlu kabulüne olanak sağlayacağı yönünde değerlendirilmektedir.

Özetle psikolojik danışmanın sahip olduğu cinsiyet rollerini bilmesi ve farkında olmasının danışanın ihtiyacı olan psikolojik yardımı sunmasında nasıl bir kolaylık sağlayacağı kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine sahip olmasına işaret etmektedir (Chao, 2012, s. 37). Bu bilgiler ışığında psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumlarının beslenmesinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini de artıracığı ifade edilebilir.

Bu araştırmada elde edilen en güçlü bulgu, psikolojik danışman adaylarının bilinçli farkındalıklarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini doğrudan yordamasına ilişkindir. Araştırmada psikolojik danışman adaylarının bilinçli farkındalıkları ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca psikolojik danışman adaylarının bilinçli farkındalıklarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Araştırmanın bu bulgusu, ilgili alanyazında bilinçli farkındalığın kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini yordadığı (Ivers vd., 2016, s 76; Tourek, 2014, s. 56) ve psikolojik yardım mesleği yapanların bilinçli farkındalıklarının kültüre duyarlı psikolojik danışma bilgi, beceri ve farkındalık yeterliklerini anlamlı düzeyde açıkladığı (Tourek, 2014, s. 56) yönündeki bulgular ile tutarlık göstermektedir.

Bilinçli farkındalık ilgili alanyazında herhangi bir yargılama olmadan şu anda olanların kabul edilmesini ifade etmektedir (Davis ve Hayes, 2011, s. 198). Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği de benzer şekilde yargılama olmadan farklı kültürel özellikleri olan danışanın olumlu kabulüne işaret etmektedir (Ivey, Ivey ve Zalaquett, 2010, s. 4). Dolayısıyla, yargılama olmadan danışanın kabul edilmesini sağlayan bir yeterlik olarak bilinçli farkındalığının artırılmasının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini beslediği ve arttırdığını akla getirmektedir. Bir diğer ifadeyle, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinde psikolojik danışmanın kendi kültürel değerlerinin ve önyargılarının farkında olması ve danışanın içsel olarak herhangi bir yargılama olmadan kabul edilmesi bilinçli farkındalık ile ilişkili görülmektedir (Gervais ve Hoffman, 2013, s. 291). Özetle, psikolojik danışmanın kendisi ve psikolojik danışma süreci ile ilgili bilinçli farkındalığı arttıka farklı kültürel özelliklere sahip danışanları olduğu gibi kabul edeceği beklenebilir.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinde ele alınan öz farkındalık, merhamet, kendini kabul ve empati gibi özellikler bilinçli farkındalık uygulamalarında da vurgu yapılan beceriler olarak görülmektedir (Bohecker ve Horn, 2016, s. 322; Greason ve Cashwell, 2009, s. 8). Bilinçli farkındalık uygulamalarında ele alınan adı geçen beceriler psikolojik danışmanın sahip olması beklenen temel beceriler olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla, psikolojik danışmanın sahip olması gereken adı geçen becerilerin farklı kültürden olan danışanın kabul edilmesine ve psikolojik danışma sürecinin etkili olmasına katkı sağlamaktadır. Bir diğer ifadeyle, psikolojik danışmanın bilinçli farkındalığı ile temel

psikolojik danışma becerilerinin kullanımı bütünleştiğinde farklı kültürlerden gelen danışanların daha iyi anlaşılacağı ve terapötik ilişkinin kurulacağı yönünde değerlendirilmektedir.

İlgili alanyazında bilinçli farkındalık özellikleri gözleme, tanımlama, bilinçli eylemde bulunma ve yargısız kabul etme olarak ifade edilmektedir (Baer, Smith ve Allen, 2004, s. 193). Bilinçli farkındalık, bireyin kendisini gözlememesi, deneyimlerini ifade etmesi, bir etkinliğin içerisinde tamamen bulunması ve herhangi bir değerlendirme olmaksızın olanları kabul etmesi özelliklerinden oluşmaktadır. Bu özelliklerden de anlaşılacağı üzere kendi özelliklerinin ve danışanlarının ihtiyaçlarının farkında olan bilinçli farkındalığı yüksek bir psikolojik danışman adayının gelecekte psikolojik danışma yaparken danışanın sahip olduğu kültürel özelliklerini kabul etmesi kolaylaşacaktır.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin kültürel azınlık gruplarının psikolojik yardım ihtiyaçlarını karşılamak için ileri sürüldüğü vurgulanmaktadır (Repetto, 2002, s. 2). Bu bilgiler ışığında psikolojik danışman adaylarının bilinçli farkındalığın gözleme, tanımlama, bilinçli eylemde bulunma ve yargısız kabul etmek gibi özellikleri (Baer, Smith ve Allen, 2004, s. 193) ile donatılmış olmalarının farklı kültürel özellikleri olan danışanın olumlu kabulüne ve psikolojik yardım ihtiyaçlarının giderilmesine katkı sağlayacağı ifade edilebilir.

Bu araştırma sonucunda elde edilen bir diğer bulgu, psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin psikolojik danışma özyeterliklerini doğrudan yordamasına ilişkindir. Psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile psikolojik danışma özyeterlikleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı yeterlikleri psikolojik danışma özyeterliklerini anlamlı düzeyde yordamaktadır. Bu araştırmada elde edilen bulgu ilgili alanyazında psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin psikolojik danışma özyeterliğini yordamasına ilişkin araştırma bulguları ile örtüşmektedir (Constantine, 2001, s. 86; Maldonado, 2008, s. 6). Bu araştırmadan elde edilen sonucun alanyazında gerçekleştirilmiş olan diğer araştırmalar (Crook, 2011, s. 49; Havens, 2003, s. 72; Vespia, vd., 2010, s. 64) ile de benzerlik gösterdiği görülmüştür. Psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı

psikolojik danışma yeterliğinin artması psikolojik danışma özyeterliğinin yükselmesine de katkı sağladığı şeklinde yorumlanabilir.

İlgili alanyazın incelendiğinde kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği temel düzeyde bir psikolojik danışman becerisi olarak ele alınmaktadır (Ivey, Ivey ve Zalaquett, 2010, s. 42). Bir diğer ifadeyle psikolojik danışmanların sahip olması beklenen temel bir nitelik kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğidir (Maldonado, 2008, s. 2). Bu kapsamda gelecekte psikolojik danışma yapabilmek için bir psikolojik danışman adayının farklı kültürel özelliklere sahip danışanın kültürel özelliklerini tanıması beklenmektedir. Ayrıca psikolojik danışman adayının farklı kültürel özelliklere sahip danışanın kültürel özelliklerini tanıması ve anlaması için temel psikolojik danışma becerilerini de kullanması beklenmektedir. Psikolojik danışmanın kültüre duyarlı yeterliğe sahip olması danışanın düşüncelerini onaylaması, ona hak vermesi veya onu yargılaması anlamına gelmemektedir. Psikolojik danışmada kültüre duyarlı olmak danışan odaklı olmaya ve empatik olmaya alternatif bir yol da değildir. Aksine kültüre duyarlı olmak, onun içinde yaşadığı kültürel öğeleri de dikkate alarak danışanı anlamaya olanak sağlamaktadır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, danışanın düşünceleri her ne olursa olsun bir insan olarak ona değer verilmesini ifade etmektedir. Psikolojik danışmanın danışana gösterdiği saygı ve koşulsuz kabul danışanın kendisini açmasına olanak sağlamaktadır. Danışanın kendisini açması danışma ortamında edindiği farkındalıkları yaşantısında uygulamasına olanak sağlamaktadır.

Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinde psikolojik danışmanın danışanın psikolojik yardım ihtiyacına cevap verecek müdahale yöntem ve tekniklerini kullanması beklenmektedir (Sue ve Sue, 2008, s. 46). Psikolojik danışmanın psikolojik danışma özyeterliğinin yüksek olmasının danışana uygun olan müdahale yöntemlerini kullanabilmesi ile de ilgili olduğu görülmektedir. Dolayısıyla psikolojik danışmanın birden fazla müdahale yöntemini bilmesi danışanın psikolojik yardım ihtiyacına cevap verecek olan müdahaleyi kullanmasına olanak sağlamaktadır.

Bu araştırmada psikolojik danışman adaylarının bilinçli farkındalıkları ve cinsiyet rolleri arasında da anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. İlgili alanyazın incelendiğinde bu araştırmada elde edilen bu bulguyu destekleyen araştırmaların olduğu görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin bilinçli farkındalık becerileri ile cinsiyet rolleri arasındaki

ilişkinin incelendiği bir araştırmada (Price, 2016, s. 83) erkeksilik cinsiyet rolleri ile bilinçli farkındalık arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunamamıştır. Ancak, kadınsılık cinsiyet rolleri ile bilinçli farkındalık arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Gervais ve Hoffman (2013, s. 291) tarafından yapılan bir diğer araştırmada psikoloji öğrencilerinin bilinçli farkındalıkları ile feministlere yönelik olumlu tutumları arasında pozitif yönde bir ilişki bulunurken; öğrencilerin bilinçli farkındalıkları ile cinsiyetçilik düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Cinsiyetçilik, kadın ve erkek cinsiyetleri arasında ayrımcı bir tutuma sahip olmaya işaret etmektedir. Ancak cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutum kadın ve erkeğin yaşamın her alanında eşdeğer düzeyde var olması anlamında kullanılmaktadır. Bilinçli farkındalık her hangi bir yargılama olmadan şuanda olanların kabul edilmesini sağlayan bir beceri olarak da kullanılmaktadır. Bir diğer deyişle, bilinçli farkındalık düzeyi yüksek olan bir psikolojik danışmanın aynı zamanda herhangi bir yargılama olmaksızın cinsiyet rolü ne olursa olsun danışanı koşulsuz kabul edeceği vurgulanmaktadır. Bu sonuçlar değerlendirildiğinde psikolojik danışman adaylarının bilinçli farkındalıklarının cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumu beslediği ifade edilebilir.

4.4.2. Dolaylı etkilere ilişkin tartışma

Bu araştırmada ileri sürülen ve doğrulanan yapısal eşitlik modelinde dolaylı etkilerin de anlamlı olduğu belirlenmiştir. Bu araştırmada ele alınan cinsiyet rollerinin psikolojik danışma özyeterliğini doğrudan ve dolaylı olarak etkilediği görülmüştür. Psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ile psikolojik danışma özyeterliği ilişkisinde kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin aracılık etkisinin olduğu saptanmıştır. Psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumları arttıkça kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği de artmaktadır. Psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arttıkça psikolojik danışma özyeterliği de artış sağlamaktadır.

İlgili alanyazında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği psikolojik danışmanın danışanın kültürel olarak sahip olduğu cinsiyet rolleri ve cinsel yönelimi konusunda kabul edici olmasına vurgu yapılmaktadır (APA, 2002, s. 10). Cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutum yaşamın her alanında kadın ve erkeğin eşdeğer düzeyde olmasını ifade etmektedir (King, vd., 1994, s. 340). Psikolojik danışmanın sahip olduğu cinsiyet rollerine ilişkin

eşitlikçi tutumu kültürel özelliklerden bağımsız olarak danışanın kabul edilmesinde önemli bir role sahip olduğu göz önünde bulundurulduğunda psikolojik danışmanın kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin cinsiyet rolleri ve psikolojik danışma özyeterliği arasındaki ilişkinin güçlenmesinde aracılık edeceğini akla getirmektedir. Bir diğer ifadeyle, cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutum, bireyin kültürel unsurlardan arınmasını ifade etmektedir. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği psikolojik danışmanın sahip olduğu kültürel önyargılarının farkında olması ve bunların psikolojik yardım sürecine yansımaları engellemesi olarak görülmektedir. Dolayısıyla, psikolojik danışmanın cinsiyet rolleri ile ilgili eşitlikçi bir tutuma sahip olduğunda kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini de besleyeceği ve bu yolla etkili psikolojik yardım sunarak psikolojik danışma özyeterliğini güçlendireceği değerlendirilmektedir.

Cinsiyet ile ilgili roller toplumdan öğrenilmektedir (King, vd., 1994, s. 341). Psikolojik danışman adaylarının, meslek yaşantısına atıldığında, danışanın cinsiyet rollerini üyesi olduğu toplumdan öğrendiğini göz önünde bulundurmaya dikkat etmeleri vurgulanmıştır (Cormier ve Hackney, 2013, s. 75). Psikolojik danışma sürecinde danışanın sahip olduğu kültürel özellikleri psikolojik danışma yaşantısına taşıması ve psikolojik danışmanın bu konuda destekleyici bir tavır içerisinde olması psikolojik yardımın amacına ulaşması açısından bir gereklilik olarak görülmektedir (Burnham-Smith, 1996, s. 4). Bu bilgiler ışığında psikolojik danışman, danışanın cinsiyet rollerinin onun ait olduğu kültürel öğelerini barındırdığını bilmelidir. Bununla beraber psikolojik danışman danışanın tam olarak anlaşılabilmesi için cinsiyet rollerini psikolojik danışma sürecine taşımasına olanak tanımalıdır. Psikolojik danışmanın psikolojik danışma sürecine danışanın kendi cinsiyet rollerini taşımasına ortam hazırlaması, danışanın kendisini olduğu gibi ifade etmesine ve psikolojik danışmadan edindiği farkındalıkları hayata geçirmesini kolaylaştırmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rolleri bireyin içinde yer aldığı toplumun değer yargılarını yansıtmaktadır (Turan vd., 2011, s. 168). Ait olduğu toplumun değer yargılarını psikolojik danışma yaşantısına taşıyan bir psikolojik danışman danışan seçiminde kendi değer yargılarıyla benzer değer yargılarına sahip olan danışanlara psikolojik danışma yapmayı tercih edebilmektedir. Oysaki ülkemizde psikolojik danışmanların ağırlıklı olarak okullarda çalıştığı göz önünde bulundurulduğunda psikolojik danışmanın psikolojik danışmaya ihtiyaç duyan bir danışanda kendi değer yargılarını araması okulların çok

kültürlü yapıda olduğunun gözden kaçırılmasına ortam hazırlamaktadır. Nitekim psikolojik danışman psikolojik danışma sürecinde danışanda kendi değer yargılarını aradığında danışanın anlayamayacağı akla gelmektedir. Dolayısıyla psikolojik danışmanın kendi cinsiyet rolleri ile ilgili kültürel öğelerinin farkında olması ve bunun danışanın anlaşılmasında nasıl bir engel oluşturabileceğini bilmesinin danışanın olumlu kabulüne olanak sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Psikolojik danışman adaylarının lisans eğitimi esnasında toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili eğitim ve dersleri almalarının danışanlarının kültürel özelliklerini anlamalarını kolaylaştıracağı vurgulanmaktadır (Burnham-Smith, 1996, s. 4). Psikolojik danışmanın verdiği terapötik tepkilerle danışana anlaşıldığını hissettirmesi psikolojik danışman ve danışan arasında işbirliğinin kurulmasına olanak sağlamaktadır. Ayrıca kültüre duyarlı yeterlik kurslarının cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumu beslediği alanyazında da önemle vurgulanmaktadır (Chao, 2012, s. 39). Tüm bu bilgiler ışığında, psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği derslerini almaları ve kurslarına katılmaları psikolojik danışmanların cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumunu beslediği görülmektedir. Nitekim psikolojik danışman adaylarının aldıkları toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili eğitimin de psikolojik danışma sürecinde danışan ile eşit düzeyde bir işbirliğinin kurulmasına olanak sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Özetle, cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olmak psikolojik danışmanın kültürel öğelerinden sıyrılması olarak ifade edilebilir. Cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi bir tutuma sahip olan bir psikolojik danışman adayının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin artacağı ve bu yolla psikolojik danışma özyeterliğinin de artacağı ileri sürülebilir.

Bu araştırmada, ileri sürülen yapısal eşitlik modelinde bir diğer dolaylı etki bilinçli farkındalık ile psikolojik danışma özyeterliği arasındaki ilişkide kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin aracılık etmesidir. Psikolojik danışman adaylarının bilinçli farkındalık ve psikolojik danışma özyeterliği arasındaki ilişkide kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin aracılık ettiği gözlenmiştir. Bu araştırmanın bulguları psikolojik danışman adaylarının bilinçli farkındalıkları arttıkça kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin arttığını yansıtmaktadır. Psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği arttıkça psikolojik danışma özyeterliği de artmaktadır.

Bilinçli farkındalık uygulamalarında temel amaç psikolojik danışmanın kendi özellikleri ve danışanın özellikleri hakkında farkındalık kazanmasıdır (Brown, Ryan ve Creswell, 2007, s. 212). Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinde de psikolojik danışmanın farkındalığı danışanı kabul etmesinde etkili olmaktadır (Pope-Davis ve Dings 1995, s. 288). Hem bilinçli farkındalık hem de kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinde farkındalığa yapılan vurgu göz önünde bulundurulduğunda; psikolojik danışman adaylarının, psikolojik danışma anında (o an ve o zamanda) olanların farkında olmasının kültürel özellikleri farklı olan danışanın kabulüne aracılık edeceği ve danışanın ihtiyacı olan etkili psikolojik yardım sunacağı olarak değerlendirilmektedir.

Bilinçli farkındalık uygulamalarında bireyin herhangi bir yargılama olmadan kabul edilmesi yer almaktadır (Davis ve Hayes, 2011, s. 198). Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği de bireyin önyargısız kabulüne işaret etmektedir (Ivey, Ivey ve Zalaquett, 2010, s. 43). Psikolojik danışma yaşantısında psikolojik danışmanın danışanı önyargısız olarak koşulsuz olumlu kabulüne vurgu yapılmaktadır. Bu bilgilerin ışığında yargısız olarak danışanın kabul edilmesinin hem bir bilinçli farkındalık becerisi olduğu, hem de kültüre duyarlı yeterlikle ilgili bir değer olduğu belirtilebilir. Nitekim bilinçli farkındalık anlam içeriği olarak, bireyin tüm yargılamalardan arınması ve şuanda olanı deneyimlemesini içermesi açısından kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile uyduğu vurgulanmıştır (Germer, 2004, s. 26). Kültüre duyarlı yeterlik, bireyin tüm yargılamalardan uzaklaşması olarak ifade edilebilir. Dolayısıyla, bireyin geçmiş deneyimlerinin olumsuz etkisinden kurtulmasını, kültürel özelliklerinin yargılayıcı tarafından sıyrılmasını desteklemesi yönüyle kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği etkili psikolojik yardımın sağlanması noktasında kritik öneme sahiptir.

Bilinçli farkındalık uygulamalarının psikolojik danışman adaylarının yaşadığı sorunlarla etkili şekilde baş etmelerine ortam hazırladığı görülmektedir (Ivers, vd., 2016, s. 76; Tourek, 2014, s. 56). Psikolojik danışman adaylarının kendisi ile ilgili farkındalık geliştirmesinin, danışanına yönelik nasıl bir bakış açısına sahip olduğunu görmesine olanak sağlayacağı ifade edilebilir. Bu bilgiler doğrultusunda bilinçli farkındalık uygulamalarının psikolojik danışma sürecinde kullanılarak etkili psikolojik yardımın sağlanacağı ve başarılı psikolojik danışma gerçekleştirmiş olan psikolojik danışmanın psikolojik danışma özyeterliğinin artacağı umut edilmektedir.

Bilinçli farkındalık ile psikolojik danışma yeterliği arasındaki ilişkide bilinçli farkındalık uygulamalarının kültüre duyarlılık becerilerini geliştirerek psikolojik danışma özyeterliğinde etkili olduğu vurgulanmaktadır (Bohecker ve Horn, 2016, s. 322; Hung, 2014, s. 37). Kültüre duyarlılık, farklı kültürel unsurların bir arada yaşamasına olumlu bir bakış açısını içermektedir. Bilinçli farkındalık güven, önyargısız kabul, samimiyet gibi değerleri ön planda tutması açısından kültüre duyarlılık değerlerinin öğrenilmesine ve nesiller boyu aktarılmasına aracılık etmektedir (Tadlock-Marlo, 2011, s. 229). Bu bilgiler, psikolojik danışman adaylarının bilinçli farkındalıklarını arttırmak yoluyla kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini de arttırılabileceğine işaret etmektedir. Psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin artması psikolojik danışma özyeterliğini de arttıracakları değerlendirilmektedir.

Bilinçli farkındalık uygulamaları empati kurma becerisinin gelişmesine katkı sağlamaktadır (Bohecker ve Horn, 2016, s. 322; Greason ve Cashwell, 2009, s. 8). Psikolojik danışman adaylarının empati becerisinin arttırılması farklı kültürel özelliklere sahip danışanların kabulünü kolaylaştıracağını akla getirmektedir. Bu yolla, psikolojik danışman adaylarının empatik becerisinin gelişmiş olması danışan ile terapötik bir ilişki kuracağının göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Araştırmanın değişkenleri arasındaki dolaylı etkiler göz önünde bulundurulduğunda, ilk olarak psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip olması kültürel önyargılardan sıyrılması ve kültüre duyarlı yeterliğe sahip olması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla kültüre duyarlı yeterliğe sahip olan psikolojik danışman adayının yapacağı psikolojik danışmalarda ön yargılarından olabildiğince sıyrılacağı ve danışanın biricikliğine dikkat ederek onu koşulsuz kabul edeceği ve psikolojik danışma yapma konusunda özyeterliğinin yüksek olacağı ifade edilebilir. Diğer yandan bilinçli farkındalığı yüksek olan psikolojik danışman adayının önyargılarından arınarak danışanı koşulsuz kabul edeceği ve danışanın sahip olduğu kültürel özellikleri tanımaya çalışacağı ve kültüre duyarlı yeterliğe sahip olacağı dolayısıyla psikolojik danışma yapmaya ilişkin özyeterliğinin yüksek olacağı şeklinde değerlendirilmektedir.

4.5. Sonuç

Bu araştırmada ilk olarak psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliklerinin betimsel özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Daha

sonra psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliğini etkilediği ilgili alanyazın ışığında değerlendirilen değişkenlerden kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalık ile ilgili model önerisinde bulunulmuştur. Model önerisi gerçekleştirildikten sonra belirlenen modelin sınaması gerçekleştirilmiştir. Daha sonra sınaması gerçekleştirilen araştırma modelindeki değişkenler arasındaki etkilerin anlamlılığını değerlendirmek amacıyla bootstrapping analizi yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmaktadır.

- Yapılan analiz sonucunda psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlikleri psikolojik danışma uygulaması öncesi aldıkları mesleki dersleri yeterli (olumlu) bulmalarına göre yükselmektedir.
- Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterlikleri gerçekleştirdikleri psikolojik danışma uygulamalarını yeterli (doyumverici, işlevsel) bulmaları göre yükselmektedir.
- Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma özyeterliği kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi almış olmalarına göre yükselmektedir.
- Yapılan analiz sonucunda, psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalıklarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin kısmi aracılığıyla psikolojik danışma özyeterliğini yordamasına dair hipotetik model kabul edilmiştir.
- Araştırmanın hipotetik modelinde yer alan değişkenler arasındaki doğrudan ve dolaylı etkilerin anlamlı olduğu görülmüştür.

Araştırmanın modeline ait doğrudan etkiler;

- Psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumu kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini arttırmaktadır.
- Psikolojik danışman adaylarının bilinçli farkındalıkları, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini arttırmaktadır.
- Psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği psikolojik danışma özyeterliğini arttırmaktadır.

Araştırmanın modeline ait dolaylı etkiler;

- Araştırma modelinde psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rollerinin psikolojik danışma özyeterliği üzerindeki dolaylı etkisi anlamlı bulunmuştur.
- Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, cinsiyet rolleri ve psikolojik danışma özyeterliği arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir. Psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ile ilgili eşitlikçi tutumu artıkça, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği artmaktadır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği artıkça psikolojik danışma özyeterliği artmaktadır.
- Araştırma modelinde psikolojik danışman adaylarının bilinçli farkındalıklarının psikolojik danışma özyeterliği üzerindeki dolaylı etkisi anlamlı bulunmuştur. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, bilinçli farkındalık ve psikolojik danışma özyeterliği arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir. Psikolojik danışman adaylarının bilinçli farkındalıkları artıkça, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği de artmaktadır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği artıkça psikolojik danışma özyeterliği artmaktadır.
- Araştırmanın modelinde yapılan Bootstrapping analizi sonucunda, cinsiyet rolleri ile psikolojik danışma özyeterliği arasında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin aracılığının anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır.
- Araştırmanın modelinde yapılan Bootstrapping analizi sonucunda, bilinçli farkındalık ile psikolojik danışma özyeterliği arasında kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğinin aracılığının anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Bu araştırmanın sonucunda psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rolleri ile bilinçli farkındalıkları kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini yordamaktadır. Ayrıca, psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin artması psikolojik danışma özyeterliğinin artmasını sağlamaktadır.

5.4. Öneriler

Bu araştırmada elde edilen sonuçlar ışığında araştırmacılara ve alan uzmanı olan eğitimcilere yönelik önerilerde bulunulmuştur.

5.4.1.Araştırmacılara yönelik öneriler

- Bu araştırma, cinsiyet rolleri, bilinçli farkındalık, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ve psikolojik danışma özyeterliği arasındaki ilişkileri bir arada ele alan ilk araştırmadır. Bu araştırmada elde edilen ilişkilerin alanda çalışan psikolojik danışmanlar gibi örneklemler ile yinelenmesi adı geçen değişkenler arasındaki ilişkilere ışık tutabilir.
- Yapılacak olan araştırmalarda bu araştırmada ele alınan cinsiyet rolleri, bilinçli farkındalık, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ve psikolojik danışma özyeterliği arasındaki ilişkiler deneysel araştırmaların gerçekteştirilmesi ile gerçekte nedensellik bağı kurulabilir.
- Bilinçli farkındalık ve cinsiyet rolleri konusunda verilecek eğitimlerin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ve psikolojik danışma özyeterliği ile olan ilişkisi boylamsal araştırmalar ile araştırılabilir.
- Bu araştırmada ele alınan değişkenler olan cinsiyet rolleri, bilinçli farkındalık, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ve psikolojik danışma özyeterliği arasındaki ilişkiler nicel analiz yöntemleri ile analiz edilmiştir. Adı geçen değişkenler arasındaki ilişkiler konusunda nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı araştırmalar yapılabilir.
- Psikolojik yardım mesleği eğitimi alanlar ve alanda çalışanlara yönelik kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğini, cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumlarını ve bilinçli farkındalıklarını artırmaya yönelik grupla psikolojik danışma veya psiko-eğitim programları düzenlenebilir.

5.4.2. Eğitimcilerle yönelik öneriler

- Psikolojik danışman eğitim programlarında teorik dersler ve uygulamalar (rol canlandırma, rol oynama yoluyla yapılan psikolojik danışma kayıtlarını izleme) yoluyla psikolojik danışma özyeterliliğinin artırılması sağlanabilir.
- Lisans ve lisansüstü düzeyde verilen teorik mesleki derslere psikolojik danışman adaylarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği bilgi, beceri ve farkındalığını arttırmaya yönelik içerik ve uygulamalar eklenebilir.
- Psikolojik danışma uygulamaları dersinde psikolojik danışman adaylarının farklı kültürel özellikleri olan danışanlarla psikolojik danışma yapmaları sağlanabilir.
- İçinde yaşanan coğrafyanın çeşitliliğini yansıtan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilgili teorik kitaplar yazılması katkı sağlayabilir.
- Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği, cinsiyet rolleri ve bilinçli farkındalığa yönelik teorik ve uygulamalı dersler Psikolojik Danışma ve Rehberlik lisans ve lisansüstü programlarına ders olarak yerleştirilebilir.
- Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği kazandırmaya yönelik eğitim ve uygulamalar lisans düzeyinde derslerde sunum ve görüşme yoluyla verilebilir.
- Cinsiyet rollerine yönelik dersler ve eğitimler Psikolojik Danışma ve Rehberlik programlarına lisans düzeyinde sunum ve görüşme yoluyla verilebilir.
- Bilinçli farkındalık ile ilgili dersler ve eğitimler Psikolojik Danışma ve Rehberlik programlarına lisans düzeyinde sunum ve görüşme yoluyla verilebilir.
- Öğretim üyelerinin ve alanda çalışan uzmanların cinsiyet rolleri, bilinçli farkındalık ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliği ile ilgili eğitim alması üniversiteler ve kamu kurumları tarafından desteklenebilir.
- Psikolojik yardım mesleği eğitimi alanlar ve alanda çalışanlara yönelik kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini, cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumlarını ve bilinçli farkındalıklarını arttırmaya yönelik konferanslar ve eğitim seminerleri düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

- American Counseling Association. (2014). *ACA code of ethics*.
<https://www.counseling.org/resources/aca-code-of-ethics>. (Erişim tarihi: 13.07.2017)
- Avrupa Komisyonu Raporu (ACR). (2017). *Türkiye Mülteci Krizi*.
http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/turkey_syrian_crisis_tr. (Erişim tarihi: 13.07.2017).
- Akaike, H. (1987). Factor analysis and AIC. *Psychometrika*, 52 (3), 317-332.
- Al-Darmaki, F.R. (2004). Counselor training, anxiety, and counseling self-efficacy: implications for training psychology students from the united arab amirates university. *Social Behavior and Personality*, 32 (5), 429-440.
- Alessi, E.J., Dillon, F.R. and Kim, H.M. (2016). Therapist correlates of attitudes toward sexual minority individuals, affirmative counseling self-efficacy, and beliefs about affirmative practice, *Psychotherapy Research*, 26 (4), 446-458.
- American Psychological Association (APA). (2002). *Guidelines on multicultural education, training, research, practice, and organizational change for psychologists*.
<http://www.apa.org/pi/multiculturalguidelines/homepage>. (Erişim tarihi: 10.11.2016).
- Anuar, A.A. and Jaladin, R.A.M. (2017). Development and evaluation of a multicultural counseling competencies (MCC) Training module for trainee counselors. *Journal of Asia Pacific Counseling*, 6 (1), 41-50.
- Atıcı, M., Özyürek, R. ve Çam, S. (2005). Okul danışmanlığı uygulamalarının yetkinlik beklentisi algıları ve mesleki benlik saygısı üzerindeki etkilerinin boylamsal olarak incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (24), 7-24.
- Aydın, B. (2014). *Kültüre duyarlı psikolojik danışma eğitiminin psikolojik danışman adaylarının kültürel duyarlılık düzeyleri üzerindeki etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aydın, B., ve Şahin, M. (2017). Psikolojik danışman adaylarında kültürel duyarlılığı yordayan bazı değişkenler. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 64-77.
- Baer, R.A., Smith G.T. and Allen, K.B. (2004). Assessment of mindfulness by self-report the kentucky inventory of mindfulness skills. *Assessment*, 11 (3), 191-206.

- Baijal, S., Jha, A.P., Kiyonaga, A., Singh, R. and Srinivasan, N. (2011). The influence of concentrative meditation training on the development of attention networks during early adolescence. *Frontiers in Psychology*, 2, 1–9.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84 (2), 191-215.
- Bandura, A. (1989). Regulation of cognitive processes through perceived self-efficacy. *Developmental Psychology*, 25 (5), 729-735.
- Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. *Educational Psychology*, 28, 117-148.
- Bandura, A. (1994). *Self-efficacy*. V.S. Ramachandran (Editor), *Encyclopedia of human behavior içinde* (Vol. 4, s. 71-81). New York: Academic Press.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: W. H. Freeman Company.
- Barden, S.M. and Greene, J.H. (2015). An investigation of multicultural counseling competence and multicultural counseling self-efficacy for counselors-in-training. *International Journal of Advancement Counselling*, 37, 41–53.
- Barnes, K.L. (2004). Applying self-efficacy theory to counselor training and supervision: a comparison of two approaches. *Counselor Education & Supervision*, 44, 56-69.
- Beere, C.A., King, D.W., Beere, D.B. and King, L.A. (1984). The sex role egalitarianism scale: A measure of attitudes toward equality between the sexes. *Sex Roles*, 10, 563-576.
- Bektaş, Y. (2006). Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ve psikolojik danışman eğitimindeki yeri. *Ege Eğitim Dergisi*, 7 (1), 43-59.
- Belgi, S. (2016). *Lisede çalışan rehber öğretmenlerin mesleki özyeterlik algıları ve mesleki tükenmişlik yaşantularının incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Nişantaşı Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Benjamin, P.J. (2010). *An exploration and comparison of multicultural awareness and knowledge between undergraduates and counseling graduate students*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Mississippi: Mississippi State University.
- Berktaş, F. (2010). *Felsefenin kadına bakışı. Türkiye’de toplumsal cinsiyet çalışmaları*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

- Bhasin K. (2003). *Toplumsal cinsiyet "bize yüklenen roller"*. İstanbul: Kadınlarla Dayanışma Vakfı Yayınları.
- Bidel, M.P. (2012). Examining school counseling students' multicultural and sexual orientation competencies through a cross-specialization comparison. *Journal of Counseling & Development*. 90 (2), 200-207.
- Bidel, M.P. (2014). Are multicultural courses addressing disparities? exploring multicultural and affirmative lesbian, gay, and bisexual competencies of counseling and psychology students. *Journal of Multicultural Counseling & Development*. 42, 132-146.
- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO). (1982). *Mexico City Declaration on Cultural Policies*. <http://portal.unesco.org> (Erişim tarihi: 13.07.2017)
- Bishop, S. R., Lau, M., Shapiro, S., Carlson, L., Anderson, N., Carmody, J., Segal, Z. V., Abbey, S., Space, M., Velting, D., & Devins, G. (2004). Mindfulness: A proposed operational definition. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 11, 230–241.
- Bodhi, B. (2000). *A comprehensive manual of Adhidhamma*. Seattle: BPS Pariyatti.
- Bohecker, L. and Horn, E.A.D. (2016). Increasing students' empathy and counseling self-efficacy through a mindfulness experiential small group. *The Journal for Specialists in Group Work*, 41 (4), 312-333.
- Boston, Q. (2009). *Assessing multicultural counseling competencies of internship students enrolled in CORE and CACREP programs*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Carbondale, Illinois: Southern Illinois University.
- Boysen, G.A. (2006). *Assessment of implicit bias and self-reported multicultural counseling competencies among counseling trainees*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Iowa: Iowa State University.
- Brown, A.P., Marquis, A., and Guiffrida, D.A. (2013). Mindfulness-based interventions in counseling. *Journal of Counseling & Development*, 91, 96-104.
- Brown, K.W. and Ryan, R.M. (2003). The benefits of being present: Mindfulness and its role in psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84, 822-848.
- Brown, K.W., Ryan, R.M. and Creswell, J.D. (2007). Mindfulness: Theoretical foundations and evidence for its salutary effects. *Psychological Inquiry*, 18, 211-237.

- Burnham-Smith, D. (1996). Counseling men: The effects of gender role. *Distributed by ERIC Clearing house*. 1-22. https://archive.org/details/ERIC_ED398517, (Erişim tarihi: 15.06.2017).
- Büyüköztürk, Ő., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ő. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs-CACREP (2002). *Manual*. <http://www.cacrep.org/mission.html> (Erişim tarihi: 17.07.2017).
- Council on Rehabilitation Education-CORE (2008). *Manual*. <http://www.corerehab.org> (Erişim tarihi: 17.05.2017).
- Cangur, Ő. and Ercan, I. (2015). Comparison of model fit indices used in structural equation modeling under multivariate normality. *Journal of Modern Applied Statistical Methods*. 14 (1), 152-167.
- Cashwell, T.H., and Dooley, K. (2001). The impact of supervision on counselor self-efficacy. *The Clinical Supervisor*, 20, 39-47.
- Castillo, L.G., Brossart, D.F., Reyes, C.J., Conoley, C.W., and Phoummarath, M.J. (2007). The influence of multicultural training on perceived multicultural counseling competencies and implicit racial prejudice. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 43, 243-254.
- Chao, R.C. (2005). *Counselors' multicultural competencies: From gender and ethnicity perspectives*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Columbia: The University of Missouri-Columbia.
- Chao, R.C. (2012). Racial/ethnic identity, gender-role attitudes, and multicultural counseling competence: The role of multicultural counseling training. *Journal of Counseling and Development*, 90, 35-44.
- Chao, R.C. and Nath, S.R. (2011). The role of ethnic identity, gender roles, and multicultural training in college counselors' multicultural counseling competence: A mediation model. *Journal of College Counseling*, 14 (1), 50-64.
- Clark, M.E. (2016). *The relationship between counselors' multicultural counseling competence and poverty beliefs*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Virginia: Old Dominion University.

- Constantine, M.G. (2000). Social desirability attitudes, sex, and affective and cognitive empathy as predictors of self-reported multicultural counseling competence. *The Counseling Psychologist*, 28, 857-872.
- Constantine, M. G. (2001).The relationship between general counseling self-efficacy and self-perceived multicultural counseling competence in supervisees. *The Clinical Supervisor*, 20 (2). 81-90.
- Cormier, S., and Hackney, H. (2013). *Psikolojik danışma, strateji ve müdahaleler* (Çev: S. Doğan). Ankara: Pegem Akademi.
- Crook, T. (2010). *Relationship between counseling self-efficacy and multicultural counseling self- efficacy among school counselors*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Alabama: Auburn University.
- Çapri, B. ve Demiröz, Z. (2016). Duygusal zekâ düzeyi ve psikolojik danışma öz-yeterlik inançları arasındaki ilişkide etkili psikolojik danışman niteliklerinin aracı rolü. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (3), 1037-1048.
- Çelik, H.E. ve Yılmaz, V. (2013). *Lisrel 9.1 ile yapısal eşitlik modellemesi (Temel kavramlar-uygulamalar-programlama*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çelik, A.S., Pasinlioğlu, T., Tan, G. and Koyuncu, H. (2013). Üniversite öğrencilerinin cinsiyet eşitliği tutumlarının belirlenmesi, *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 21 (3), 181-186.
- D'Andrea, M. and Daniels, J. (2001). RESPECTFUL counseling: An integrative model for counselors. D. Pope-Davis, and H. Coleman (Editors). *The interface of class, cultura and gender in counseling* içinde (s. 417-466). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- D'Andrea, M. and Heckman, E.F. (2008). A 40-year review of multicultural counseling outcome research: outlining a future research agenda for the multicultural counseling movement. *Journal of Counseling and Development*, 86, 356-363.
- Daniels, J.A. and Larson, L.M. (2001). The impact of performance feedback on counseling self-efficacy and counselor anxiety. *Counselor Education & Supervision*, 41, 120-130.
- Das, A.K. (1995). Rethinking multicultural counseling implications for counselor education. *Journal of Counseling and Development*, 74, 45-52.

- Davis, D.M. and Hayes, J.A. (2011). What are the benefits of mindfulness? A practicereview of psychotherapy-related research. *Psychotherapy*, 48, 198-208.
- Dedeoğlu, S. (2000). Toplumsal cinsiyet rolleri açısından Türkiye’de aile ve kadın emeği. *Toplum ve Bilim*, 86, 139-170.
- Demir, V. (2014). *Bilinçli farkındalık temelli hazırlanan eğitim programının bireylerin depresyon ve stres düzeyleri üzerine etkisi*, YayınlanmamışYksek Lisans Tezi. İstanbul: Arel Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demirel, E.T. ve Tikici, M. (2004). Kültürün girişimciliğe etkileri. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, 49-58.
- Deroche, M.D. (2016). *The relationship between perceived multicultural disability competence, multicultural counseling coursework, and disability-related life experience*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. New Orleans: The University of New Orleans.
- Erdur-Baker, . (2007). Psikolojik danışma ve kültürel faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (27), 109-122.
- Ergin, D.Y. ve Ermeğan, B. (2011). Çok kültürlülük ve sosyal uyum. *2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications*. Antalya, Turkey.
- Esen, Y. (2013). Hizmet ncesi ğretmen eğitiminde toplumsal cinsiyet duyarlılığını geliştirme amaçlı bir alışma. *Eğitim ve Bilim*, 38 (169). 280-295.
- Flasch, P., Bloom, A.D. and Holladay, K. (2016). Self-efficacy of counselor trainees in pre-practicum: a phenomenological study. *Counselor Practice*, 7 (1), 1-20.
- García-Cueto, E., Rodríguez-Díaz, F. J., Bringas-Molleda, C., López-Cepero, J., Paїno-Quesada, S. & Rodríguez-Franco, L. (2015). Development of the gender role attitudes scale (GRAS) amongst young spanish people. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 15 (1), 61-68.
- Germer, C. (2004). What is mindfulness? *Insight Journal*, 22, 24- 29.
- Germer, C.K., Siegel, R.D. and Fulton, P.R. (2005). *Mindfulness and psychotherapy*. New York: Guilford Press.
- Gervais, S.J. and Hoffman, L. (2013). Just think about it: Mindfulness, sexism, and prejudice toward feminists. *Sex Roles*, 68, 283-295.

- Gladding, S. (2015). *Psikolojik danışma, kapsamlı bir meslek* (Çev: N. Voltan-Acar). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gold, J.M. and Hawley, L.D. (2001). A study of the gender role of beginning counselors. *Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 40, 73-84.
- Greason, P.B. and Cashwell, C.S. (2009). Mindfulness and counseling self-efficacy: The mediating role of attention and empathy. *Counselor Education & Supervision*. 49, 2-19.
- Greene, J.H., Barden, S.M., Richardson, E.D. and Hall, K.G. (2014). The influence of film and experiential pedagogy on multicultural counseling self-efficacy and multicultural counseling competence. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*, 14, 63-78.
- Gruber, D. (2011). *The effect of the enhanced summer college readiness program on academic self-efficacy*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Toledo: The University of Toledo.
- Güçlücan, N. (2016). *Psikolojik danışmanların kültüre duyarlılık algılarının demografik ve mesleki değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gülüm, İ. V. (2016). Etkili terapist özellikleri için farkındalık eğitim ve uygulamaları: Bir meta-sentez çalışması. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 8 (4), 337-353.
- Gülüm, V.İ. (2017). Farkındalık eğitim ve uygulamalarının terapistlerin kişisel yaşamlarına etkisi: bir meta-sentez çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 7 (47), 117-134.
- Günay, G. ve Bener, Ö. (2011). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 157-171.
- Gündüz, B. (2012). Okul psikolojik danışmanlarında yetkinlik inancı ve tükenmişlik. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (3), 1749-1767.
- Güvenç, B. (2003). *İnsan ve kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hall, (2009). *Anxiety and counseling self-efficacy among counseling students: the moderating role of mindfulness and alexithymia*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Carolina: University of North Carolina.

- Handelsman, J.B. (2006). *Linking pretreatment therapist characteristics to the therapeutic alliance in youth treatment: an examination of professional burnout, counseling self-efficacy and gender role orientation*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Tampa: University of South Florida.
- Hatunoğlu, A. (2017). Turkish school counselors and counselor educators' perceptions about multicultural counseling. *International Journal of Advancement of Counselling*, 39, 1-13.
- Havens, M.C. (2003). *Mental health counselor s self-efficacy and the relationship to multicultural counseling competency*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Oregon: University of Oregon State.
- Hayes, S.C, and Shenk, C. (2004). Operationalizing mindfulness without unnecessary attachments. *Clinical Psychology: Science a Practice*, 11, 249-254.
- Hayes, S.C. and Wilson, K.C. (2003). Mindfulness: Method and process. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 10, 161-165.
- Heckmann, F. (1993). Multiculturalism defined seven ways. *The Social Contract*, 3 (4), 245-246.
- Hojer, B., Puukari, S. and Lumikari, M. (2005). From early steps to a fourth force in counseling- historical and current perspectives on the development of multicultural counseling. M. Launikari, M. and S. Puukari (Editors.) *Multicultural guidance and counseling: Theoretical foundations and best practises in europe* içinde (s. 73-98). Jyvaskyla: CIMO.
- Holcomb-McCoy, C., Harris, P., Hines, E.M. and Johnston, G. (2008). School counselors' multicultural self-efficacy: A preliminary investigation. *Professional School Counseling*, 11 (3), 166-178.
- Holcomb-McCoy, C. and Myers, J.E. (1999). Multicultural competence and counselor training: a national survey. *Journal of Counseling and Development*, 77, 294-302.
- Hooper, D., Coughlan, J. and Mullen, M. (2008). Structural equation modelling: Guidelines for determining model fit. *The Electronic Journal of Business Research Methods*, 6 (1), 53-60.

- Hu, B., Duan C., Jiang, G. and Yu, L. (2015). The predictive role of mastery experience in chinese counselors' counseling self-efficacy. *International Journal for the Advancement of Counseling*, 37, 1-16.
- Hung, I-C.G. (2014). *The mediating effect of self-awareness in the relations of self-compassion and training variables to therapist self-efficacy*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Newyork: Albany University.
- Ikonomopoulos, J., Vela, J.C., Smith, W.D. and Dell'Aquila, J. (2016). Examining the practicum experience to increase counseling students' self-efficacy, *The Professional Counselor*, 6 (2), 162-173.
- Ivers, N.N. (2012). The effect of ethnicity on multicultural competence. *Journal of Professional Counseling: Practice, Theory, and Research*, 39 (2), 40-52.
- Ivers, N.N. and Villalba, J.A. (2015). The effect of bilingualism on self-perceived multicultural counseling competence. *The Professional Counselor*, 5 (3), 419-430.
- Ivers, N.N., Johnson, D.A., Clarke, P.B., Newsome, D.W. and Berry, R.A. (2016). The relationship between mindfulness and multicultural counseling competence. *Journal of Counseling & Development*, 94, 72-82.
- Ivey, G. (2015). The mindfulness status of psychoanalytic Psychotherapy. *Psychoanalytic Psychotherapy*, 29 (4), 382-398
- Ivey, A., Ivey, M. and Zalaquett, C. (2010). *Intentional interviewing and counseling: facilitating client development in a multicultural society* (7th ed.). USA, CA: Brookss/Cole.
- Jaafar, W.M. W., Mohamed, O., Bakar, A. R., & Tarmizi, R. A. (2009). The influence of counseling self-efficacy towards trainee counselor performance. *The International Journal of Learning*, 16 (8), 247-260.
- Jaafar, W.W.M., Mohammed, O., Bakar, A.R. and Tarmizi, R.A. (2011). Counseling self-efficacy among trainee counselor in malaysia. *Social and Behavioral Sciences*, 30, 676-679.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). *Kültürel psikoloji Kültür bağlamında insan ve aile*. İstanbul: Evrim Yayınevi.

- Kağnıcı, D.Y. (2011). Teaching multicultural counseling: An example from a Turkish counseling undergraduate program. *Eurasian Journal of Educational Research*, 44, 111-128.
- Kağnıcı, D.Y. (2013). Çok kültürlü psikolojik danışma eğitiminin rehberlik ve psikolojik danışmanlık lisans programlarına yerleştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5 (40), 222-231.
- Kağnıcı, D.Y. (2014). Reflections of a multicultural counseling course: A qualitative study with counseling students and counselors. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 14 (1), 53-62.
- Kalkan, M. ve Odacı, H. (2005). Cinsiyet ve cinsiyet rolünün psikolojik yardım almaya ilişkin tutumlarla ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 3 (23),57-64.
- Kemp, S.D. (2011). *Academic self-efficacy and middle school students: A study of advisory class teaching strategies and academic self-efficacy*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. California: La Sierra University.
- Kim, W.J. (2012). Enhancing social work students' multicultural counseling competency: Can travel abroad substitute for study abroad? *International Social Work*, 1-13.
- King, L.A. and King, D.W. (1986). Validity of the sex-role egalitarianism scale: Discriminating egalitarianism from feminism. *Sex Roles*, 15, 207–213.
- King, L.A. and King, D.W. (1990). Abbreviated measures of sex-role egalitarian attitudes. *Sex Roles*, 23, 659–673.
- King, L.A., King, D.W., Carter, D.B., Surface, C.A. and Stepanski, K. (1994). Validity of the sex-role egalitarianism scale: Two replication studies. *Sex Roles*, 31, 339–348.
- King, L.A., King, D.W., Gudanowski, D.M. and Taft, C.T. (1997). Latent structure of the sex-role egalitarianism scale: Confirmatory factor analysis. *Sex Roles*, 36, 221–234.
- Kocadaş, B. (2006). Kültür ve medya. *International Journal of Human Sciences*, 3 (1), 1-8.
- Kordansky, j. (2010). *The Interrelationships among coping resources, gender role stress self-efficacy, and anxiety in university women enrolled in graduate counseling programs*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Georgia: Georgia State University.

- Kostanski, M., Hassed, C., Gullone, E., Ciechomski, L., Chamberss, R. and Allen, N. (2006). Mindfulness and mindfulness-based psychotherapy. *Psychotherapy in Australia*, 12 (4), 10-18.
- Larson, L.M. (1998). The social cognitive model of counselor training. *The Counseling Psychologist*, 26, 219-273.
- Larson, L.M. and Daniels, J.A. (1998). Review of the counseling self-efficacy literature. *The Counseling Psychologist*, 26, 179-218.
- Larson, L.M., Suzuki, L.A., Gillespie, K.N., Potenza, M.T., Bechtel, M.A. and Toulouse, A.L. (1992). Development and validation of the counseling self- estimate inventory. *Journal of Counseling Psychology*, 39 (1), 105-120.
- Lent, R.W., Hill, C.E. and Hoffman, M.A. (2003). Development and validation of the counselor activity self-efficacy scales. *Journal of Counseling Psychology*, 1, 97-108.
- Lucier-Greer, M. and Adler-Baeder, F. (2016). Gender role attitude malleability in the context of divorce and remarriage: a longitudinal growth curve perspective. *Journal of AdultDevelopment*, 23, 150-162.
- Lüleci, S. (2014). *Psikolojik danışmanlar için çok kültürlü tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve uygulanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Maizatul, M.H., Rusnani, A.K. and Sidek, M.N. (2014). A brief review of multicultural counselling self-efficacy and multicultural counselling competency. *Middle-East Journal of Scientific Research*, 19, 61-68.
- Maldonado, J. (2008). The influence of gender identification and self-efficacy on counseling students: a multicultural approach. *Journal of Multicultural, Gender and Minority Studies*, 2 (1) 1-15.
- Marshall, G. (1998). *Sosyoloji sözlüğü*, (Çev: O. Akınhay ve D. Kömürcü), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Martin, J.R. (1997). Mindfulness: A proposed common factor. *Journal of Psychotherapy Integration*, 7, 291–312.
- Mattis, J.S. and Kurter, F. (2015). *Psikolojik danışma ve kültür araştırması: Bulgular ve yorumlar*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.

- McCarthy, j. and Holiday, E.L. (2004). Help-seeking and counseling within a traditional male gender role: an examination from a multicultural perspective. *Journal of Counseling & Development*. 82, 25-30.
- Middleton, R.A., Ergüner-Tekinalp, B., Williams, N.F., Stadler, H.A. and Dow, J.E. (2011). Racial identity development and multicultural counseling competencies of white mental health practitioners. *International Journal of Psychology and Psychological Therapy*, 11 (2), 201-218.
- Miller, D. L. (1982). *The individual and the social self unpublished work of george herbert mead*. London: The University of Chicago Press.
- Mullen, P.R., Lambie, G.W. and Conley, A.H. (2014). Development of the ethical and legal issues in counseling self-efficacy scale. *Journal of Measurement and Evaluation in Counseling and Development*. 47 (1) 62-78.
- Munley, P.H., Duncan, L.E., McDonnell, K.A. and Sauer, E.M. (2004). Counseling psychology in the United States of America. *Counseling Psychology Quartely*, 17, 247-271
- Na, G.E. (2012). *Relationship between school counselor multicultural counseling competence and self-efficacy in working with recent immigrant students*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Maryland: University of Maryland.
- Oğuz, E.S. (2011). Toplum bilimlerinde kültür kavramı. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28 (2), 123-130.
- Ooi, P.B., Jaafar, W.M.B.W., and Baba, M.B. (2017). Relationship between sources of counseling self-efficacy and counseling self-efficacy among Malaysian school counselors. *The Social Science Journal*. 1-8.
- Ottavi, T.M., Popoe-Davis, D.B. and Dings, J.G. (1994). Relationships between white racial identity attitudes and self-reported multicultural counseling competencies. *Journal of Counseling Psychology*, 41, 149-154.
- Öngen, B. ve Aytaç, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisi. *Sosyoloji Konferansları*, 48, 1-18.
- Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal cinsiyet temelinde türkiye’de kadın ve eğitim. *Sosyal Politika ve Çalışma Dergisi*, 33, 93-112.

- Özbay, Y., Terzi, Ş., Erkan, S. ve Cihangir-Çankaya, Z. (2011). Üniversite öğrencilerinin profesyonel yardım arama tutumları, cinsiyet rolleri ve kendini saklama düzeyleri, *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1 (4), 59-71.
- Özer, Ö. (2014). *Çok kültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ölçeğinin geliştirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özteke, H.İ. (2011). *İlköğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanların sosyal karşılaştırma ve öz-bilinç düzeyleri ile psikolojik danışman öz-yeterlik inancı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özyeşil, Z. (2011). *Üniversite öğrencilerinin öz-anlayış düzeylerinin bilinçli-farkındalık kişilik özellikleri ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özyeşil Z, Arslan C, Kesici Ş, ve Deniz, M.E. (2011) Bilinçli farkındalık ölçeği'ni Türkçeye uyarlama çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 36, 224-235.
- Pajares, F. (2002). Gender and perceived self-efficacy in self-regulated learning. *Theory into Practice*, 41 (2), 116-125.
- Pamukçu, B. (2011). *The investigation of counseling self-efficacy levels of counselor trainees*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Pamukçu, B. ve Demir, A. (2013). Psikolojik danışma öz-yeterlik ölçeği türkçe formu'nun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (40), 198-211.
- Pedersen, P.B. (2002). Ethics, competence, and other professional issues in culturecentered counseling. *Counseling across cultures*, 5,3-27.
- Pope-Davis, D.B., and Dings, J.G. (1995). The assessment of multicultural counseling competencies. J.G. Ponterotto, J.M. Casas, L.A. Suzuki, and C.M. Alexander (Editors), *Handbook of multicultural counseling* içinde (s. 287-311). Thousand Oaks, CA: Sage.

- Preacher, K.J., and Hayes, A.F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods*, 40 (3), 879-891.
- Price, E. (2016). *Exploring the influence of gender role and mindfulness skills on student athletes' performance*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. California: University of La Verne.
- Ratts, M.J., Singh, A.A., Nassar-McMillan, A.S., Butler, S.K. and Rafferty McCullough, J. (2016). Multicultural and social justice counseling competencies: Guidelines for the counseling profession. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 44, 28-48.
- Repetto, E. (2002). Cross-cultural counseling: problems and prospects. *Orientaciony Sociedad*, 3, 1-17.
- Ridley, C.R. and Kleiner, A.J. (2003). Multicultural counseling competence: History, themes, and issues. D.B. Pope-Davis, H.L.K. Coleman, W.M. Liu, R.L. Toporek (Editors), *Handbook of multicultural competencies in counseling & psychology* içinde (s. 3-20). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Ringering, K.R., (2013). *Exploring the Impact of Personal Experience with Oppression and Diversity on Counselor Trainees' Multicultural Awareness*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. USA, Edwardsville: Southern Illinois University.
- Robinson, T.L. (1999). The intersection of dominant discourses across race, gender and other identities. *Journal of Counseling and Development*, 77, 73-79.
- Rybak, C. (2013). Nurturing positive mental health: mindfulness for wellbeing in counseling. *International Journal of Advancement of Counselling*, 35, 110-119.
- Sadeghi, M., Fischer, J.M. and House, S.G. (2003). Ethical dilemmas in multicultural counselling. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 31, 179-191.
- Sali-Bilgiç, H. (2011). *Rehber öğretmenlerin özyeterlilikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sankır, H. (2010). Toplumsal cinsiyet rollerinin anlamlandırılış biçiminin 'kadın sanatçı kimliği'nin oluşum sürecine etkileri. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar e-dergisi*, 1-26. <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr> (Erişim tarihi: 15.06.2017).

- Satıcı, B. (2014). *Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma öz-yeterlik algılarının mizah tarzları ve süpervizyon yaşantıları açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Saygılıgil, F. (2016). *Toplumsal cinsiyet tartışmaları*. Ankara: Dipnot yayınları.
- Schure, M.B., Christopher, J. and Christopher, S. (2008). Mind-body medicine and the art of self-care: Teaching mindfulness to counseling students through yoga, meditation, and qigong. *Journal of Counseling & Development*, 86, 47-56.
- Seçgin, F. ve Tural, A. (2011). Sınıf öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 6 (4), 2446-2458. www.newwsa.com. (Erişim tarihi: 15.06.2017).
- Sezer, S. (2017). Çok kültürlü psikolojik danışma dersinin pdr öğrencilerinin çok kültürlü bakış açıları üzerindeki etkisi. *Eğitim, Bilim ve Toplum Dergisi*, 15 (17), 9-30.
- Sezer, S. ve Demirel, K. (2015). Çok kültürlü psikolojik danışma dersinin öğrencilerin çok kültürlü bakış açıları üzerindeki etkisi. *XIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*, Mersin: Mersin Üniversitesi, s. 457.
- Singh, S. B. A. (2010). *Understanding the relationship of multicultural case conceptualization, multicultural counseling self-efficacy and ethnocultural empathy in psychology trainee*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Houston: The Graduate Faculty at the University of Houston.
- Stajkovic, A.D. and Luthans, F. (2002). Social cognitive theory and self-efficacy: Implications for motivation theory and practice. R. M. Steers, L. W. Porter, and G. A. Bigley (Editors), *Motivation and Work Behavior* içinde (s. 126-140). NY, McGraw-Hill.
- Stella, M. (2016). Befriending death: A mindfulness-based approach to cultivating self-awareness in counselling students. *Death Studies*. 40 (1), 32-39.
- Stevens-Smith, P. (1995). Gender issues in counselor education. Current status and challenges. *Journal of Counselor Education and Supervision*, 34, 283-294.
- Sue, D.W. (2001). Multidimensional facets of cultural competence. *The Counseling Psychologist*, 29 (6), 790-821.

- Sue, D.W., Arredondo, P. and McDavis, R.J. (1992). Multicultural counseling competencies and standards: A call to the profession. *Journal of Counseling and Development*, 70, 477-486.
- Sue, D.W. and Sue, D. (2008). *Counseling the cultural diverse theory and practice* (5th ed.). USA, NJ: John Wiley & Sons.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Tadlock-Marlo, R.L. (2011). Making minds matter: infusing mindfulness into school counseling. *Journal of Creativity in Mental Health*, 6, 220-233.
- Tang, M., Addison, K.D., LaSure-Bryant, D., Norman, R., O'Connell, W. and Stewart-Sicking, J.A. (2004). Factors that influence self-efficacy of counselling students: An exploratory study. *Counselor Education & Supervision*, 44 (1), 70-80.
- Tarrasch, R. (2015). Mindfulness meditation training for graduate students in educational counseling and special education: A qualitative analysis. *Journal of Child and Family Studies*, 24, 1322-1333.
- Taylor, E.B. (1958). *The origins of culture and religion in primitive culture*. New York: Harper & Brothers.
- Tekinalp, Ş. (2005). Küreselleşen dünyanın bunalımı: Çok kültürlülük. *Journal of İstanbul Kültür University*, 1, 75-87.
- Tourek, S.C. (2014). *A case for mindfulness practice in fostering multicultural competence in counseling*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Minnesota: University of Minnesota.
- Turan, N., Öztürk, A., Kaya, H. ve Aştı, T.A. (2011). Toplumsal cinsiyet ve hemşirelik. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 4 (1), 167-173.
- Türküm, A.S. (2005). Who seeks help? Examining the differences in attitude of Turkish university students toward seeking psychological help by gender, gender roles and help-seeking experiences. *The Journal of Men's Studies*, 13, 389-401.
- Urdang, E. (2010). Awareness of self-a critical tool. *Social Work Education*, 29 (5), 523-538.
- Ülev, E. (2014). *Üniversite öğrencilerinde bilinçli farkındalık düzeyi ile stresle başa çıkma tarzının depresyon, kaygı ve stres belirtileriyle ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Vefikuluçay, D., Zeyneloğlu, S., Eroğlu, K., ve Taşkın, T. (2007). Kafkas üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları. *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 26-28.
- Vespia, K.M., Fitzpatrick, M.E., Fouad, N.A., Kantamneni, N. and Chen, Y.L. (2010). Multicultural career counseling: A national survey of competencies and practices. *The Career Development Quarterly*, 59 (1), 54-69.
- Wallin, D. J. (2007). Attachment in psychotherapy. New York: Guilford Press.
- Wei, M., Tsai, B., Lannin, D.G., Du, Y. and Tucker J.R. (2015). Psychological flexibility, and counseling self-efficacy: Hindering self- focused attention as a mediator. *Counseling Psychologist*, 43 (1), 39-63.
- Williams, E. (2008). A psychotherapy researcher's perspective on therapist self awareness and self-focused attention after a decade of research. *Psychotherapy Research*, 18, 139-146.
- Williams, D.M. (2010). *School counselor's multicultural counseling competence: An exploratory study*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Michigan, Capella University.
- Worthington, R.L., Soth-McNett, A.M. and Moreno, M.V. (2007). Multicultural counseling competencies research: A 20-year content analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 54, 351-361.
- Yalçın, C. (2002). Küreselleşme, çok kültürlülük ve eğitim. *Eğitim Araştırmaları*, 6,65-77.
- Yam, F.C. (2014). *Psikolojik danışma özyeterliği: kişilik özellikleri, durumluk-süreklilik kaygı düzeyleri ve geçmiş eğitim yaşantuları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yazgan-İnanç, B. ve Yerlikaya, E.E. (2013). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pegem Akademi.

EKLER

- EK-1: Psikolojik Danışma Özyeterlik Ölçeği Seçilmiş Örnek Maddeleri
- EK-2: Kültüre Duyarlılık Algıları Ölçeği Seçilmiş Örnek Maddeleri
- EK-3: Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Seçilmiş Örnek Maddeleri
- EK-4: Bilinçli Farkındalık Ölçeği Seçilmiş Örnek Maddeleri
- EK-5: Kişisel Bilgi Formu
- EK-6: Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulu tarafından verilen izin belgesi
- EK-7: Veri grubuna ilişkin betimsel istatistiksel bilgiler
- EK-8: Psikolojik Danışma Özyeterlik Ölçeği kullanım izni
- EK-9: Kültüre Duyarlılık Algıları Ölçeği kullanım izni
- EK-10: Bilinçli Farkındalık Ölçeği kullanım izni

EK-1: Psikolojik Danışma Özyeterlik Ölçeği Seçilmiş Örnek Maddeleri

Genel Yönerge: Bu ölçek iki alt bölümden oluşmaktadır. Her bölüm çeşitli psikolojik danışman davranışlarını sergilemekteki veya psikolojik danışma sürecine özgü sorunlarla baş edebilmedeki becerilerinize ilişkin görüşlerinizi içermektedir. Sizden beklenen bu ifadeleri dikkatle okuyup sizi yansıtan seçeneği işaretlemenizdir.

Bölüm 1.1. Yönerge: Gelecek hafta boyunca yürüteceğinizi varsaydığınız psikolojik danışma oturumlarında danışanlarınızın çoğu ile, aşağıda sunulan belirli rolleri ne derece etkili bir şekilde yapabileceğinizi düşünmektesiniz, belirtiniz.

	Hiç Güvenmiyorum	Biraz Güveniyorum	Tam Olarak Güveniyorum							
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Oturumları “olması gereken şekilde” ve odağı kaybetmeden sürdürme.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2. Danışanınızın o an neye ihtiyacı olduğuna bağlı olarak en uygun yardım becerisini kullanarak tepki verme.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
...	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
...	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
9. Oturumlar sırasında amaçlarınızın (örneğin müdahalelerinizin amaçları) farkında olma.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
10. Danışanınıza sorularına ilişkin ne tür adımlar atması gerektiğine karar vermesi için yardım etme.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9

Bölüm 1.2. Yönerge: Gelecek hafta boyunca yürüteceğinizi varsaydığınız psikolojik danışma oturumlarında aşağıdaki özelliklere sahip bir danışanla, ne derece etkili bir şekilde çalışabileceğinizi düşünmektesiniz, belirtiniz (“Etkili bir şekilde çalışma” ile başarılı müdahale planları geliştirme, etkili tepkiler ortaya koyma, zor etkileşimler süresince tutumunuzu sürdürme ve sonuç olarak danışanın sorunlarını çözmesine yardımcı olma becerileriniz kastedilmektedir.)

	Hiç Güvenmiyorum	Biraz Güveniyorum	Tam Olarak Güveniyorum							
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.Klinik olarak depresyonda olan	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2.Cinsel tacize uğramış	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
...										
...										
15.Vermeğe istekli olduğunuzdan daha fazlasını sizden isteyen (örn. görüşmelerin sıklığı veya problem çözme reçeteleri istemesi yönünden)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
16.Oturumlarda manipülatif (yönlendirici) davranışlar gösteren	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9

EK-2: Kùltùre Duyarlılık Algıları Òlçeđi Seçilmiş Òrnek Maddeleri

Lùtfen her bir maddede ifade edilen durumun size uygunluk derecesine göre cevap seçeneklerinden birini (X) işaretleiniz	Hiçbir zaman	Nadiren	Kararsızım	Sıklıkla	Her zaman
6. Karşı cinsten danışanlarla çalışırken kendi cinsiyetimdeki danışanlarla çalıştığımdan farklı stratejilere ihtiyaç duyuyorum.	1	2	3	4	5
7. Psikolojik danışma ortamında danışanımla iletişim kurmada dil açısından problem yaşadığımda çözmeye çalışıyorum.	1	2	3	4	5
...	1	2	3	4	5
...	1	2	3	4	5
25. Danışanlarımla iyi bir ilişki kurmak için onların anadilinden sözcükler öğrenmeye çabaladığıml oluyor.	1	2	3	4	5
26. Danışanlarımla kullandığımız dilin (şivenin, aksanın) farklı olması durumunda bunun psikolojik danışma sürecini etkilemesine engel olmaya çalışırım.	1	2	3	4	5

EK-3: Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği Seçilmiş Örnek Maddeleri

Lütfen her bir maddede belirtilen duruma ne düzeyde katıldığınızı maddenin karşısına (X) işaretleyiniz	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1 -Erkeklerin ev işlerine yardım etmede kızlarla aynı sorumlulukları vardır.	1	2	3	4	5
2 -Ev işleri cinsiyete göre paylaşılmamalıdır.	1	2	3	4	5
...	1	2	3	4	5
14 -Sadece bazı işler kadın ve erkeğe eşit derecede uygundur.	1	2	3	4	5
15 -Birçok önemli işte erkeklerle anlaşmak kadınlarla anlaşmaktan daha kolaydır.	1	2	3	4	5

EK-4: Bilinçli Farkındalık Ölçeği Seçilmiş Örnek Maddeleri

Lütfen her bir maddede ifade edilen durumun size uygunluk derecesine göre cevap seçeneklerinden birini (X) işaretleyiniz	Hemen hemen her zaman	Çoğu zaman	Bazen	Nadiren	Oldukça seyrek	Hemen hemen hiçbir zaman
	1. Belli bir süre farkında olmadan bazı duyguları yaşayabilirim.	1	2	3	4	5
2. Eşyaları özensizlik, dikkat etmeme veya başka bir şeyleri düşündüğüm için kırırım veya dökerim.	1	2	3	4	5	6
...	1	2	3	4	5	6
...	1	2	3	4	5	6
14. Kendimi yaptığım işlere dikkatimi vermemiş bulurum.	1	2	3	4	5	6
15. Ne yediğimin farkında olmaksızın atıştırıyorum.	1	2	3	4	5	6

EK-5: Kişisel Bilgi Formu

Sevgili psikolojik danışman adayı,

Bu çalışma, psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma yapmaya yönelik kendilerini değerlendirmeleri ve bazı kişisel özellikleri hakkında bilgi toplamak amacıyla gerçekleştirilmektedir.

Katılım gönüllülük esasına dayanmakta olup kimlik belirleyici herhangi bir bilgi gerekmemektedir. Araştırma kapsamında vereceğiniz bilgiler sadece bilimsel amaçlı kullanılacak olup bireysel değerlendirmeler yapılmayacaktır. Bu nedenle, adınızı, soyadınızı ve numaranızı yazmanıza gerek yoktur. İçten ve samimi yanıtlarınız ülkemizdeki psikolojik danışman adayları ile ilişkili bilimsel bilgi dağarcığına katkıda bulunacaktır. Ölçme araçlarında bulunan **her ifadeyi tam olarak işaretlemeniz** sonuçların daha sağlıklı olarak değerlendirilmesine yardım edecektir.

Anket genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular içermemekle birlikte katılım sırasında anket soruları ya da herhangi bir sebeple rahatsızlık duyduğunuz takdirde cevaplama işlemini yarıda bırakılabilirsiniz. Uygulama ortalama 15 dakika sürmektedir. Bu araştırmaya destek verdiğiniz için şimdiden teşekkür ederim. Çalışma hakkında ayrıntılı bilgi almak isterseniz benimle (fuadpdr@gmail.com) iletişim kurabilirsiniz.

( ) Şartları okudum, kabul ediyorum

Dr Öğrencisi Fuad Bakioğlu

Anadolu Ü. Eğitim Bil. Enstitüsü

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programı

1) Cinsiyetiniz (Lütfen işaretleyiniz): ( ) Kadın ( ) Erkek

2) Yaşınız(Lütfen yazınız):.....

3) Lisans öğreniminiz süresince almış olduğunuz mesleki dersleri başarılı bir psikolojik danışma uygulaması gerçekleştirmek için ne kadar yeterli buluyorsunuz?(Lütfen sadece birini işaretleyiniz)

Hiç Yeterli Değil

Çok Yeterli

( ) 1 ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ( ) 5

4) Psikolojik danışma uygulamaları gerçekleştirdikten sonra psikolojik danışma konusunda kendinizi ne derece yeterli görüyorsunuz? (Lütfen sadece birini işaretleyiniz)

Hiç Yeterli Değil

Çok Yeterli

( ) 1

( ) 2

( ) 3

( ) 4

( ) 5

5) Psikolojik danışma uygulamaları dersinde ön görüşme, başlangıç, çalışma ve sonlandırma evresi bulunan tamamlanmış toplam kaç psikolojik danışma oturumu gerçekleştirdiniz? (Lütfen yazınız) .....

6) Psikolojik danışma uygulamaları dersi süresince toplam kaç danışan ile ön görüşme, başlangıç, çalışma ve sonlandırma evresi bulunan (yani tamamlanmış) psikolojik danışma oturumu gerçekleştirdiniz? (Lütfen yazınız).....

7) Psikolojik danışma uygulamaları dersi kapsamında yaptığımız psikolojik danışma oturumları için süpervizyon aldınız mı?

( )Evet

( ) Hayır [Yanıtınız “Hayır” ise lütfen 12. soruya geçiniz]

8) Süpervizyon alış biçiminiz. (Lütfen sadece birini işaretleyiniz)

( ) Süpervizörümden bireysel olarak süpervizyon aldım.

( ) Dersi alan başka arkadaşlarımla beraber aynı anda süpervizyon aldım.

( ) Farklı biçimde bir süpervizyon aldıysanız lütfen belirtiniz:.....

9) Yaptığımız psikolojik danışma oturumları için süpervizörünüzden ne sıklıkla süpervizyon aldınız. (Lütfen sadece birini işaretleyiniz)

( ) Her oturum sonrası süpervizyon aldım

( ) Birkaç oturumda bir süpervizyon aldım.

( ) Tüm oturumların bittikten sonra süpervizyon aldım.

( ) Bunlardan farklı bir sıklıkta süpervizyon aldıysanız nasıl olduğunu lütfen belirtiniz

10) Psikolojik danışma uygulamaları dersi kapsamında sunulan süpervizyonu nasıl aldınız? (Lütfen sadece birini işaretleyiniz)

( ) Oturumların ses kaydının deşifresi üzerinden süpervizyon aldım.

( ) Yalnızca sözlü olarak süpervizyon aldım.

( ) Video kaydı üzerinden süpervizyon aldım.

( ) Süpervizyonu yukarıda belirtilenlerden farklı şekilde aldıysanız lütfen yazınız:

11) Aşağıdaki ifadelerden size uygun olanı seçiniz (Lütfen sadece birini işaretleyiniz)

( ) Süpervizyonu gerçek danışanımla yürüttüğüm danışma oturumları üzerinden aldım.

( ) Süpervizyonu sınıf ortamında gerçekleştirdiğim danışan-danışman rol canlandırması üzerinden aldım.

( ) Bunlardan farklı biçimde süpervizyon gerçekleştirmiş iseniz lütfen belirtiniz:

12)Kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili her hangi bir ders aldınız mı?

( )Evet ( ) Hayır

Yanıtınız **evet ise**, lütfen dersin adını yazınız:.....

13) Kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili her hangi bir eğitim aldınız mı?

( )Evet ( ) Hayır

Yanıtınız **evet ise** lütfen eğitimin adını yazınız: .....

Aldığımız eğitim ne kadar sürdü:.....

14) Psikolojik danışma uygulamaları dersi kapsamında sizinkinden farklı kültürel özellikleri olan bir danışan ile psikolojik danışma uygulaması yaptınız mı?

( )Evet ( ) Hayır

Yanıtınız “Evet” ise Sizinkinden farklı kültürel özellikleri olan bir danışan ile psikolojik danışma gerçekleştirme nedeninizi belirtiniz. (Lütfen aşağıdaki ifadelerden sadece birini işaretleyiniz.)

( ) Psikolojik danışma uygulama dersinde zorunlu tutulduğu için benimkinden farklı kültürel özellikleri olan danışanla psikolojik danışma yaptım.

( ) Kendi isteğimle benimkinden farklı kültürel özellikleri olan danışanla psikolojik danışma yaptım.

( ) Bunlardan farklı bir nedenle psikolojik danışma yaptıysanız lütfen belirtiniz:

Bu çalışmanın devamına katılmak isterseniz lütfen e-mail adresinizi yazınız:.....

EK-6: Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulu tarafından verilen uygulama izin belgesi

Kayıt Tarihi: 06.10.2016

Protokol No: 104785

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ETİK KURULU KARARI

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Doktora Tez Çalışması
KONU:	Eğitim Bilimleri
BAŞLIK:	Psikolojik Danışman Adaylarının Psikolojik Danışma Yeterlik Algılarının Toplumsal Cinsiyet Roller, Bilinçli Farkındalık ile İlişkilerinin Farklı Modellerle İncelenmesi
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Prof. Dr. Ayşe Sibel TÜRKÜM
TEZ YAZARI:	Fuad BAKIOĞLU
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	—
KARAR:	Olumlu

ETİK KURUL ÜYELERİ

İMZA/ TARİH

02.11.2016

Prof. Dr. Aydın AYBAR
Rektör Yardımcısı / Etik Kurul Başkanı

Prof. Dr. Hayrettin TÜRK
Fen Bil. (Fen Fak.)

Prof. Dr. Yusuf ÖZTÜRK
Sağlık Bil. (Ecz. Fak.)

Prof. Dr. Esra CEYHAN
Eğitim Bil. (Eğitim Bil. Ens.)

Prof. Dr. Bülent GÜNŞOY
Sos. Bil. (İkt. Fak.)

Prof. Dr. Münevver ÇAKI
Güz. San. (Güz. San. Fak.)

EK-7: Katılımcıların betimsel özelliklerine ilişkin bilgiler

Veri grubuna ilişkin betimsel istatistiksel bilgiler

	Değişkenler	Kadın		Erkek		Toplam	
		<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Almış oldukları mesleki derslere ilişkin değerlendirmeleri	Yeterli değil	42	13.8	26	20.8	68	15.8
	Orta	134	43.8	54	43.2	188	43.6
	Yeterli	130	42.4	45	33.8	175	40.6
Gerçekleştirdikleri psikolojik danışma uygulamalarına ilişkin değerlendirmeleri	Yeterli değil	44	14.4	16	12.8	60	14.0
	Orta	142	46.4	63	50.4	205	47.6
	Yeterli	120	39.2	46	36.8	166	38.4
Gerçekleştirdikleri oturum sayısı	5-12	206	67.3	83	66.4	289	67.0
	13-30	100	32.7	42	33.6	137	33.0
Çalıştıkları danışan sayısı	1-3	286	93.5	118	94.4	404	93.7
	4-6	20	6.5	7	5.6	27	6.3
Süpervizyon alma biçimi	Bireysel	67	21.9	25	20.0	92	21.3
	Grupla	239	78.1	100	80.0	339	78.7
Süpervizyon alma sıklığı	Her oturumdan sonra	182	59.5	60	48.0	242	56.1
	Birkaç oturumda bir	113	36.9	58	46.4	171	39.7
	Tüm oturumlar bittikten sonra	11	3.6	7	5.6	18	4.2
Süpervizyon alma yolu	Ses kayıtlarının deşifresi	198	64.7	67	53.6	265	61.5
	Yalnızca sözlü olarak	72	23.5	41	32.8	113	26.2
	Video kaydı üzerinden	36	11.8	17	13.6	53	12.3
Süpervizyon aldığı danışan türü	Gerçek danışan	289	94.4	108	86.4	397	92.1
	Sınıfta rol canlandırması	17	5.6	17	13.6	34	7.9
Kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alma durumu	Evet	61	19.9	15	12.0	76	17.6
	Hayır	245	80.1	110	88.0	355	82.4
Kültüre duyarlı psikolojik danışma eğitimi alma durumu	Evet	4	1.3	0	0	4	.9
	Hayır	302	98.7	125	100	427	99.1
Farklı kültürden danışanla psikolojik danışma yapma durumu	Evet	61	19.9	24	19.2	85	19.7
	Hayır	245	80.1	101	80.8	346	80.3
Farklı kültürden danışanla oturum yapma nedeni	Zorunlu	14	23.0	5	20.8	19	22.4
	Kendi isteğiyle	47	77.0	19	79.2	66	77.6

EK-8: Psikolojik Danışma Özyeterlik Ölçeği kullanım izni

burcu luleci <burcu.luleci@ege.edu.tr>

Alıcı: bana

8 Haz

Merhabalar,
Ölçeği araştırmanızda kullanabilirsiniz. Formu ve ilgili makaleyi ekte gönderiyorum. Ölçeğin PDR 4 öğrencileri ile uyarlandığını hatırlatmak isterim.
Çalışmalarınızda kolaylıklar dilerim.

Arş. Gör. Dr. Burcu LÜLECI
Ege Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı

Res. Assist. Dr. Burcu LÜLECI
Ege University, Faculty of Education
Department of Educational Sciences
Counseling and Guidance Program

Kimden: "fuad bakioğlu" <fuadpdr@gmail.com>

Kime: "burcu luleci" <burcu.luleci@ege.edu.tr>

Gönderilenler: 8 Haziran Çarşamba 2016 12:01:04

Konu: Psikolojik Danışma Öz-Yeterlik Ölçeği Kullanımı Hakkında

...

EK-9: Kültüre Duyarlık Algıları leği kullanım izni

Neslihan G <nahilseng@gmail.com>

Alıcı: bana ▾

Merhaba hocam,
İletinizi yeni gördüm kusura bakmayın. DFA'yı yenilemem gerekiyor ama bu haliyle iletirim simdilik. Sonra yeni değerlerini iletirim size.

20 Şub 2016 20:15 tarihinde "fuad bakiğlu" <fuadpdr@gmail.com> yazdı:

...

Neslihan Hocam merhaba,

Ben Anadolu Üniversitesi, Pdr bilim dalında Doktora öğrenimime devam etmekteyim ve tez yazım aşamasındayım. Tezimi Prof. Dr. Ayşe Sibel Türküm hocam ile devam etmekteyim. Tezimde Psikolojik danışman adaylarının çok kültürlü psikolojik danışma yeterlikleri konusunda çalışmayı planlamaktayım. Bu konuyla ilgili sizin teziniz kapsamında izniniz olursa sizin geliştirdiğiniz çok kültürlü psikolojik danışma yeterlikleri leğinizi kullanmak istiyorum. Ölçeğinizin psikometrik özelliklerini ve leği bana gönderirseniz çok sevinirim. Çalışmanızda kolaylıklar dilerim.

Fuad Bakiğlu

EK-10: Bilinçli Farkındalık Ölçeği kullanım izni

zümra özyeşil

Alıcı: bana ▾

Merhaba Fuad,
Ekli dosyada ölçek ve bilgilerini gönderiyorum. İyi çalışmalar, sevgiler.

8 Haziran 2016 12:06 tarihinde fuad bakiöglü <fuadpdr@gmail.com> yazdı:

...

Sayın Hocam merhabalar,
Ben Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı'nda doktora öğrenimime devam etmekteyim. Eğer izniniz olursa doktora tezimde sizin Türkçe'ye uyarlamasını gerçekleştirdiğiniz Bilinçli Farkındalık Ölçeği'nizi kullanmak istiyorum.
İyi çalışmalar dilerim.
Saygılarımla.
Fuad Bakiöglü

—
Zümra